

**Зачепилівський відділ освіти
Зачепилівської районної державної адміністрації
Миколаївська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів
Зачепилівської районної ради Харківської області**

Берегині нашого життя

(На уроках мови – про видатних українок)

Зачепилівка, 2015

Рекомендовано методичною радою районного методичного кабінету відділу освіти Зачепилівської районної державної адміністрації Харківської області.

Протокол № 3 від 16.01.2015

Рецензент: Гвоздік Світлана Володимирівна, завідувач РМК відділу освіти Зачепилівської районної державної адміністрації

Автор-упорядник: Чуб Тамара Миколаївна, вчитель української мови та літератури Миколаївської ЗОШ I-III ст. Зачепилівської районої ради Харківської області, спеціаліст вищої категорії, учитель-методист

Берегині нашого життя (На уроках мови – про видатних українок). – Зачепилівка, 2015. - 101 с.

Робота являє собою плани-конспекти уроків української мови з використанням як традиційних форм і методів, так і інтерактивних методів особистісно-зорієнтованого навчання, що мають на меті найкраще засвоєння учнями навчального матеріалу. Розробка складається з 22 уроків різного типу для 5-11 класів. Кожен урок структуровано згідно з його метою і завданнями, апробовано під час навчального процесу. Мовна і мовленнєва змістові лінії реалізуються через соціокультурну змістову лінію (до кожного уроку підібраний матеріал про видатних жінок України).

Для вчителів української мови та літератури.

Висновки експертизи			
1. Реєстраційний номер _____			
2. Напрямок _____			
3. Розділ 6.1 _____			
Експерти			
П.І.Б.	Дата	Загальний бал	Підпис
Середній бал			
Голова комісії _____			
<i>П.І.Б.</i>		<i>підпис</i>	
Дата _____			

Відділ освіти
Зачепилівської районної державної адміністрації
Миколаївська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів
Зачепилівської районної ради Харківської області

Берегині нашого життя

(На уроках мови – про видатних українок)

**Плани-конспекти уроків української мови
з використанням інтерактивних методів особистісно-
зорієнтованого навчання**

Зачепилівка, 2015

Зміст

Передмова	5
Конспекти уроків української мови:	6
Урок № 1 Звертання. Розділові знаки при звертанні (Марійка Підгірянка, 5 клас)	6
Урок № 2 Звуки мови. Голосні та приголосні звуки (Людмила Шевченко, 5 клас)	10
Урок № 3 Співвідношення звуків і букв. Звукове значення букв я, ю, є, ї (Тамара Онищенко, 5 клас)	13
Урок № 4 Правопис іменників I та II відміни у Кл. відмінку (Гізела Ципола, 6 клас)	16
Урок № 5 Прикметник. Загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль (Катерина Куниця, 6 клас)	20
Урок № 6 Групи прикметників за значенням (Леся Українка, 6 клас)	22
Урок № 7 Дієслова доконаного і недоконаного виду (Любов Мельник, 7 клас)	26
Урок № 8 Форми дієслова (Ганна Черінь, 7 клас)	29
Урок № 9 Розряди прислівників (Айна Гасе, 7 клас)	33
Урок № 10 Речення з кількома рядами однорідних членів (Соломія Крушельницька, 8 клас)	37
Урок № 11 Вставні слова, словосполучення, їх види за значенням (Христя Алчевська, 8 клас)	41
Урок № 12 Односкладні речення як частини складного речення. Синтаксичний розбір односкладних речень (Лілія Підкопаєва, 8 клас)	46
Урок № 13 Види складних речень (Раїса Недашківська, 9 клас)	49
Урок № 14 Основні види підрядних речень. Означальні, з'ясувальні, обставинні речення (Ксенія Симонова, 9 клас)	53
Урок № 15 Складне речення з різними видами зв'язку (Клавдія Шульженко, 9 клас)	57
Урок № 16 Способи передачі чужого мовлення. Цитата. Розділові знаки при цитатах (Олена Теліга, 9 клас)	61
Урок № 17 РМ Підготовка до твору-відгуку на твір мистецтва в публіцистичному стилі (Марія Приймаченко, 10 клас)	65
Урок № 18 Правопис слів з ненаголошеними голосними (Поліна Осипенко, 10 клас)	70
Урок № 19 РМ Урок розвитку комунікативних умінь. Складання діалогів відповідно до запропонованої ситуації (Ольга Богомолець, 10 клас)	73
Урок № 20 Власні та загальні назви. Велика буква і лапки у власних назвах (Олександра Деревська, 11 клас)	78
Урок № 21 Система розділових знаків (Ніна Матвієнко, 11 клас)	83

Урок № 22 Пряма й непряма мова, її призначення, граматично- сміслові особливості (Раїса Кириченко, 11 клас)	88
Список використаної літератури	94
Додатки	95

Передмова

*Жінка ти, і сказано цим все –
Всі чуття в однім-єдинім слові.
Крізь віки ти у життя несеши
Зерна віри, мужності й любові.*

Сильні й слабкі, тендітні і владні, працьовиті і мрійливі, пристрасні і терплячі, талановиті й рішучі... Такі різні і неповторні, юні і посріблені сивиною – вони в усі віки були для нас символом ніжності й любові, самовідданості й доброти. Вони – основа сім'ї, берегині роду і держави, хранительки сімейного вогнища. Найважливіше для них – затишок і злагода в родині, мир у країні. І коли над тим, що дороге їхньому серцю, нависає загроза небезпеки – вони не замислюючись встають на захист своїх дітей, батьків, рідного народу. Осяяні любов'ю, жінки можуть бути не лише чудовими матерями і дружинами, але й високоосвіченими фахівцями, мудрими політиками, досвідченими керівниками, творчими особистостями.

Продовжуючи роботу над розробками тематичних уроків серії «У сузір'ї славетних», автор вирішила створити систему різнопланових уроків української мови, до кожного з яких підібрано навчальний матеріал про певну видатну жінку України різного віку і професій, відому навіть за межами країни чи лише в обмеженому колі фахівців. Мета таких уроків – не тільки дати учням знання з навчального предмета, але й збагатити їхній світогляд, викликати бажання дізнатися про героїню розповіді в позаурочний час, вплинути на формування високих моральних якостей. Тому кожен урок несе великий виховний та емоційний заряд.

Навчальний матеріал підібрано в різних формах: розповідь учителя, проблемні запитання і завдання, таблиці, схеми, поетичні хвилинки, роботи творчого характеру. Навчальна, розвиваюча і виховна мета тісно пов'язані самою побудовою уроку та підбором матеріалу. Враховано вік учнів. У проведенні уроків використані як традиційні, так і інтерактивні методи та прийоми особистісно-зорієнтованого навчання: «мікрофон», «обери позицію», рольова гра, робота в парах і групах, «акваріум», «мозкова атака» і т. д. Деякі уроки передбачають використання комп'ютерних технологій.

Практика показала, що такі тематичні уроки, хоч і вимагають великої пошукової роботи, ретельної підготовки, подобаються і запам'ятовуються учням. Можна бути певним, що після уроку вони не лише матимуть необхідні знання і навички, але й пам'ятатимуть імена С. Крушельницької, О. Теліги, П. Осипенко, О. Деревської, Р. Кириченко та інших берегинь нашого народу, якими захоплюємося, на яких хочеться рівнятися.

Конспекти уроків української мови

5 клас

Урок № 1

Тема: Звертання. Розділові знаки при звертанні

Мета: - навчити дітей виділяти звертання в контексті, аналізувати їх стилістичну роль, правильно інтонувати речення зі звертаннями, удосконалювати пунктуаційні вміння;

- розвивати творчі уміння, збагачувати словниковий запас, розширювати кругозір;
- за допомогою мовленнєво-комунікативного матеріалу формувати культуру спілкування, виховувати кращі моральні якості.

Культурологічна змістова лінія: Визначні жінки України. Марійка Підгірянка.

Обладнання: портрет М. Підгірянки, картки, підручник.

Тип уроку: урок формування практичних умінь і навичок.

Форми і методи роботи: «Обери позицію», робота в групах, бесіда, словникова робота, інсценізація, пошукова робота, рольова гра, робота в парах.

Епіграф уроку:

*«Талант – це, по-перше, бажання працювати,
а по-друге - працездатність»*

К.Станіславський

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент.

Вчитель: Встаньте, друзі, підведіться,
Один одному всміхніться,
До уроку приготуйтеся
І нічому не дивуйтеся.

Девіз класу:

Мова - державна перлина,
Нею завжди дорожить,
Без мови немає країни,
Мову, як матір, любіть.

Позначте свій настрій на початку уроку одним з трьох смайликів:

II. Актуалізація опорних знань.

Робота в групах:

I група – поширити речення однорідними членами, підкреслити граматичну основу, скласти схеми. Виразно прочитати утворені речення.

1. Хмарами летять на степові озера дикі гуси.
2. Весна – бентежна пора оновлення природи.
3. На крутих горах зеленіють барвінкові галявини.
4. Цвіт верби – не тільки зворушливе диво природи.
5. У полі пахне материнкою, а на узліссі дозрівають полуниці.
6. На верболозах біля річок з'являються пухнасті котики.

Додаткове завдання: пояснити значення слів *бентежна*, *узлісся*, *верболози* та їх правопис.

II група – скласти речення з однорідними членами за схемами. Прочитати, дотримуючись правильної інтонації.

О, О, О, О;

О, але й О;

О, О і О;

О та О, О та О;

III група – скласти твір-роздум «Природа потребує захисту», при нагоді використати однорідні члени.

III. Мотивація навчальної діяльності.

Вчитель: Під час вашої роботи звучали речення і тексти про природу, її красу, важливість того, що нас оточує. Навколишній світ, рідну землю любила і відома українська поетеса Марійка Підгірянкa, з якою ми познайомимося під час вивчення мовної теми, потрібної кожній людині у повсякденному житті. Це – звертання, яке використовуємо у спілкуванні. І сьогодні у творі III групи вони звучали, і урок ними розпочався.

IV. Тема та мета уроку. Ваші очікування від уроку?

Довідкове бюро: повідомлення заздалегідь підготовленого учня про М.Підгірянку.

М.Підгірянкa (Марія Омелянівна Домбровська) народилася 29 березня 1881 р. в с. Білі Ослави на Прикарпатті. Батько був лісничим, тож не дивно, що дівчина любила природу, добре знала побут, життя, звичаї свого народу. Із шкільних літ багато читала, ще дівчиною почала писати власні твори. У 1900 р. закінчила учительську семінарію. Роботі з дітьми присвятила все своє життя. Поряд з власними поезіями друкувала і зібраний нею фольклор та переклади з інших мов. У 1929 р. чехословацькі власті вигнали Підгірянку із Закарпаття, бо вона плекала в дітей почуття патріотизму, закликала любити свій край, мову. Повернувшись в рідне Прикарпаття, вона й далі проводила культурно-освітню роботу. В роки

війни трапилося нещастя, яке прикувало її до ліжка на довгі роки. Понад 15 років вона не могла писати. Та, зібравши всі сили, в останні роки життя порадувала дітей новими віршами. Померла 18 травня 1963 р. Її творчий здобуток: збірки «Відгуки душі», «Ластівочка», оповідання «Малий Василько», п'єси «Сон на могилі», « В чужім пір'ї», поеми «Мати-страдниця», «Олександр Духновичу», посмертно «Грай, бджілко», «Ранкові зустрічі», «Безкінечні казочки» та ін..

V. Сприйняття і засвоєння навчального матеріалу.

1. Бесіда про звертання за матеріалом початкових класів. Зіставити повторений матеріал з теоретичним матеріалом §10 підручника.

2. Виразно прочитати вірш М.Підгірянки. Пояснити розділові знаки при звертанні. Якими частинами мови вони виражені? Чи є вони членами речення?

Бескиде, Бескиде

Бескиде, Бескиде, Бескидовський краю,
Хто тебе не бачив, той не бачив раю.
Бескиде, Бескиде, вершечки під небом,
Не можу, Бескиде, забути про тебе.
Один раз забуду, а згадаю десять,
Як твої вершечки десь у хмарах висять,
Як твої струмочки у безоднях грають,
Як бистрі соколи над ними літають.
Бескиде, Бескиде, у зіллі, у квіті,
Не можу забути, який був ти в літі.
Бескиде, Бескиде, бескидові шати,
Нема тої барви, щоб вас змалювати,
Нема тої пісні весь чар розгорнути,
І сили немає, щоб тебе збагнути.

Словникова робота: *Бескид, шати, збагнути.*

3. Вставити пропущені розділові знаки, пояснити їх. Чи завжди звертання виділяються комами?

Школо наша школо
Мати наша мила
Ти нас всіх пригорнеш
Як голуб під крила
Ти нас всіх научиш
Як у світі жити
Як зло оминати
І добро чинити.

4. Інсценування вірша «Хлопчик і ластівка» (2 учні):

Відзначити виразність, артистизм учнів. Завдання класу: скласти схеми речень зі звертанням, пояснити розділові знаки. Чи є звертання членами речення? Поширені вони чи непоширені?

«Хлопчик і ластівка»

Хлопчик: Ластівочко мила,
 Де хочеш летіти?
 Чи тобі не шкода
 Гніздечко лишити?
 Ластівка: Шкода, милий хлопче,
 Але що чинити?
 Як зима настане –
 Тяжко буде жити.
 Хлопчик: Путь тобі щасливий,
 Люба ластівочко,
 Прилітай здорова
 Навесні в гніздечко.
 Ластівка: Прилечу, мій хлопче,
 Із чужого краю,
 Під твоїм віконцем
 Пісню заспіваю.

5. Виразно прочитати уривки з віршів М.Підгірянки, записати їх, охарактеризувати за метою висловлювання, виділити граматичні основи, знайти звертання.

А) Спіть, діточки, спіть, віченька стуліть.
 Дрібен дощик, стукоти, вікнам казку гомони.
 Дрібен дощик, падай там, а тут тихо, тепло нам.
 («Колискова»)

Б) Співаночки мої любі, де я вас подію?
 Понесу вас в полонину, з вітрами посію.
 Будуть туди вівчарики білі вівці пасти,
 Будуть мої співаночку в трембіточку класти.
 («Ганнусина пісня»)

В) Прийшла ти, осінь люба, мила,
 Дітям на потіху,
 Груші всі позолотила
 У годину тиху.
 («Прийшла осінь»)

Г) Що за гамір, що за гра? Ліпить бабу діввора!
 Ой же, бабо снігова, біла в тебе голова,
 Бабо, в тебе горб на спині і ломака он яка!
 («Снігова баба»)

Словникова робота: *співанки, полонина, вівчар, трембіта, ломака.*
 Підібрати синоніми.

6. Робота в парах. Творча гра «Хто швидше?» Кожна пара отримує картку зі строфою вірша М.Підгірянки «Співанка про місяці». Завдання: перебудувати уривок з вірша так, щоб підмети стали звертаннями. Записати, поставити розділові знаки. Виразно прочитати.

7. Бесіда (метод «Обери позицію»):

- В якому відмінку найчастіше вживається звертання? Чому?

- А у Марійки Підгірянки? Наведіть приклади (школо, ластівочко, хлопче, бабо)

Завдання: Поставити в Кл. відмінку слова, взяті з віршів М.Підгірянки: казка, Ганнуся, Марійка, місяць, трава, вітер, вівчарик, дорога, метелик, садочок, квітень, мама, дощик.

VI. Підсумок уроку.

1. З чим асоціюється у вас слово **поезія** після опрацювання матеріалу про М. Підгірянку? Завдання: Створити асоціативне гроно (наприклад):

П - правда

О - окраса

Е - емоції

З - зацікавленість

І - іскра

Я- яскравість

2. Рефлексія. Бесіда:

- Чи вдалося вам засвоїти мовну тему?

- Чого ви навчилися ?

- Схематично зобразити основні поняття з теми уроку (наприклад):

Звертання – поширене і непоширене – не є членом речення – будь-яке місце в реченні – коми – знак оклику.

- Творчість якої талановитої українки допомогла вам оволодіти мовною темою?

- Поясніть, як ви розумієте епіграф нашого уроку? Чи можемо ми віднести до М.Підгірянки?

- Позначте свій настрій на кінець уроку одним із смайликів. 😊 😐 😞

3. Оцінювання.

Домашнє завдання: §10, впр.183 – I-II гр. ; написати твір-відгук «В полоні Марійчиних поезій» - III гр.

5 клас

Урок № 2

Тема: Звуки мови. Голосні та приголосні звуки

Мета: - поглибити і систематизувати знання учнів про звукову систему української мови, удосконалювати знання про голосні й приголосні звуки, навчити відрізняти звуки від букв;

- формувати вміння аналізувати звуки, удосконалювати орфоепічні й орфографічні навички;

- за допомогою мовленнєво-комунікативного дидактичного матеріалу виховувати повагу до видатних українців.

Культурологічна змістова лінія: Визначні жінки України. Людмила Шевченко.

Обладнання: портрет Л. Шевченко, ілюстрації, таблиця, запис пісні у виконанні М. Боярського.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Форми і методи роботи: робота з таблицею, «Мікрофон», творча робота, робота в групах, бесіда.

Епіграф уроку:

*«Для людини з талантом і любов'ю
до праці не існує перешкод»*

Людвіг ван Бетховен

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент. Девіз класу:

Мова – суцтя і невмируща,
Мова – материна сльоза.

М. Сингаївський

II. Мотивація навчальної діяльності.

1. Знайомство з лінгвістичними поняттями: звук, буква, орфоепія, орфографія, графіка, фонетика.
2. **Вчитель:** Оскільки знайомство з видатними цікавими людьми, зокрема українськими жінками, на уроках мови стали традиційними, то сьогодні ми познайомимось з народною артисткою України, дресирувальником Київського цирку Людмилою Шевченко, викладачем театрального інституту ім. Карпенка-Карого.

III. Тема та мета уроку. Позначте свій настрій на початок уроку одним із смайликів. 😊 😐 😞

IV. Актуалізація опорних знань.

1. Робота з текстом.

Національний цирк України зі своїми програмами об'їздив майже 30 країн. Це постановочний цирк: готуються не просто циркові номери, а створюються цілі циркові програми, в тому числі для дітей. Новорічно-різдвяні свята в цирку – це не просто вихід Діда Мороза і Снігуроньки з вітаннями, а спектакль з

номерами і оформленням. Дуже цікаві спектаклі з умовною назвою «Лікар Айболить», «Тобі, столице на Дніпрі», «Вечори на хуторі біля Диканьки» та інші. У програмах беруть участь артисти різних жанрів. Додають етнографічні мотиви українського фольклору – наприклад, козаки на конях, жонглери в українському стилі. Програма готується з урахуванням того, що люди, дорослішаючи, стають інтелектуально розвиненими, у взаємовідносинах з'являється певна естетика, такт. Отож, мете колективу: аби все найкраще, що мають у себе і що демонструється в Європі, у світі – аби все це було і на манежі Національного цирку України.

Бесіда:

- Якими іменниками можна охарактеризувати діяльність цирку? (пошук, ініціатива, праця, любов)
- Зробити звуко-буквений аналіз одного з цих слів.
- З'ясувати значення слів *естетика, такт, манеж*.

2. Спостереження за таблицею «**Звуки мовлення**». Відповіді на питання: Що таке звук? На які основні групи поділяються звуки мовлення?

V. Сприймання і засвоєння навчального матеріалу.

1. Звукові вправи. Вимова звуків, з'ясування умови творення голосних і приголосних звуків. Створення узагальнюючої таблиці або схеми.

2. Робота з підручником §15.

3. Прочитати, записати транскрипцією слова *нутрія, близько, змушує, акторські*.

За сценарієм Л.Шевченко проводить дитячі вистави. Крім левів і тигрів, у неї близько 80 голів екзотики: дикобрази, єноти, скунси, миші, нутрії. В цирку є вислів: тримати звіра на собі. Тобто: в клітку не можна заходити в такому стані, в якому буваєш вдома. То – інший світ. Маєш зібратися, мати таку сильну енергетику, що змушує звірів підкоритися. Звірі відчують її, як і те, коли дресирувальник заходить незібраний – цього не прощають. І травми бувають, і рани. А ще треба мати й акторські здібності.

Словникова робота: *екзотика, дресирувальник*.

4. Виразно прочитати, записати фонетичну транскрипцію слів *ступінь, карається, ніякий*, навести приклади випадків, коли зміна одного звука впливає на зміну лексичного значення (напр., мила-миша, лис-ліс і т. д.)

Звірі, як і люди, різні бувають: доброзичливі й ручні, агресивні й тупі, талановиті й бездарні. Ступінь агресивності у всіх різний. Звір має інстинкт, і його ніколи не приглушити. Найменша помилка жорстоко карається. Принцип усього тваринного світу: ніякого жалю до хворих і слабких. І водночас звірі ніколи не нападають просто так один на одного. Найголовніше для звіра – їжа. Тигри – егоїсти: мене не чіпайте, і я сидітиму. Хоч і підступні.

Словникова робота: *пояснити значення підкреслених слів.*

5. Гра «Хто швидше?» (робота за варіантами)

I вар. – виписати голосні звуки, II вар. – приголосні з тексту.

Звірі, як і люди, хворіють, і недуги в них такі самі, як і в людей. Екологія на них впливає. Навіть випадки онкології бувають. І, до речі, гинуть найталановитіші, неповторні.

6. Робота в групах. Творча п'ятихвилинка. На основі ілюстрацій під звуки пісні у виконанні М.Боярського «Ап, и тигры...» створити твори-мініатюри, дати їм назви:

I група – розповідь.

II група – роздум.

III група – опис.

7. Виступи спікерів груп.

VI. Підсумок уроку.

1. **Рефлексія: Закінчити речення** (метод «Мікрофон»):

- На уроці я навчився...
- Крім мовної теми, я дізнався...
- Я зрозумів...

2. Ваш настрій на кінець уроку? Дати відповідь одним із смайликів.

Домашнє завдання: § 15, впр.245 – I вар., скласти 5 речень про цирк і записати їх фонетичною транскрипцією – II вар.

5 клас

Урок № 3

Тема: Співвідношення звуків і букв. Звукове значення букв я, ю, є, ї

Мета: - поглибити і систематизувати знання учнів з теми, навчити визначати звукове значення букв я, ю, є, ї залежно від їхньої позиції у слові;

- формувати орфографічну грамотність, вміння аналізувати звуки і букви;
- виховувати почуття захоплення і поваги до жінок сильних, вольових, цілеспрямованих, бажання бути схожими на них.

Культурологічна змістова лінія: Жінки України. Тамара Онищенко.

Обладнання: портрет Т.Онищенко, підручник, опорні схеми.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Форми і методи роботи: робота з опорними схемами, «Мікрофон», «Прес», «Обери позицію», робота в парах, бесіда.

Епіграф уроку:

*«Розуміти, що справедливе, відчувати, що прекрасне,
бажати, що добре, - от ланцюг розумного життя»*

Август Платен

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент. Девіз класу:

*Краса людини – в її слові.
Прислів'я*

II. Мотивація навчальної діяльності.

Вчитель: У нас стали традиційними уроки, на яких мовну тему ми вивчаємо за допомогою матеріалу про відомих людей з незвичайною долею, вагомими здобутками, цікавою професією. От і сьогодні я хочу вас познайомити з полковником митної служби Тамарою Георгіївною Онищенко. Хоч іноді роль жінки вбачають лише у материнстві, збереженні домашнього вогнища, та вона не гірше від чоловіка може дати лад не лише у власному домі, а й на робочому місці, у державі, та й усілякими випробуваннями загартована. Отож, я гадаю, знайомство з нею переконає вас, що варто лише захотіти – і будь-яку перешкоду подолаєш, досягнеш мети .

III. Тема та мета уроку. Ваші очікування від уроку?

IV. Актуалізація опорних знань.

1. Бліц-опитування:

- Яка різниця між звуком і буквою?
- Що називається алфавітом?
- Скільки звуків в українській мові?
- Яка кількість голосних, приголосних?
- Скільки букв в українському алфавіті?

2. Гра «Хто швидше?»

Записати назви вулиць свого села в алфавітному порядку.

V. Сприймання і усвідомлення учнями навчального матеріалу.

1. Проблемне питання: Чому в українській мові звуків більше, ніж букв? (робота з опорними схемами, створеними на попередньому уроці) (метод «Прес»)

2. Робота з підручником § 16.

3. Прочитати текст, виписати у три стовпчики слова, 1) у яких однакова кількість букв і звуків; 2) звуків більше, ніж букв; 3) звуків менше, ніж букв.

Звуків = букв	Звуків ≥ букв	Звуків ≤ букв

За фахом Тамара економіст. Із відзнакою закінчила інститут народного господарства. За характером людина громадська, вирішила спробувала свої сили у державній структурі. Свою службу на Бориспільській митниці розпочинала бухгалтером, економістом. Помітили її організаторські здібності, вміння працювати з людьми, призначили головним інспектором, а згодом – заступником начальника. Тож свій рівень знань довелося підвищувати, навчаючись у Академії митної служби у Дніпропетровську. За багаторічну історію існування митної служби приміщення Бориспільської митниці стало зразком сучасної митної архітектури, тут комфортно і зручно працювати, бо люди звикли робити все надійно, красиво, вкладаючи душу.

Додаткове завдання: пояснити значення слів, підібрати синоніми: *фах, структура, економіст, комфортно*.

Записати фонетичну транскрипцію слів *Бориспіль, вміння, підвищувати, академія*.

4. Зробити звуко-буквений аналіз виділених слів. Знайти в тексті слова з вивченими раніше орфограмами, пояснити написання.

Тамару Георгіївну в колективі поважають, поза очі називають «наша мама», «наш полковник», «пані полковник». І робота у неї, як у домашньої господині, хоча це особливе «домашнє господарство» і – дуже велике. Займається всім, що дає змогу митниці працювати чітко, злагоджено, а отже – ефективно. Опора цьому – працелюбні колективи підрозділів, які вона очолює.

5. Затранскрибувати текст, пояснити причини невідповідності вимови і запису звуків.

Т.Онищенко завжди радить своїм колегам посмішкою, добрими словами створювати атмосферу, в якій приємно працювати. Адже вони не просто на службі і захищають економічні інтереси української держави (минулого року перерахували до державної скарбниці 800 млн. грн.). Бориспільська митниця – це повітряні ворота України, і знайомство з нашою країною починається із привітання митника.

6. З даного тексту виписати слова з *я, ю, є, ї*, обґрунтувати їх звукове значення (метод «Обери позицію»).

Велика сила волі, активна позиція не дозволяє Тамарі Онищенко опустити руки. Вона переконана, що для того, щоб домашнє вогнище, охоронницею якого є жінка, горіло яскравим, негасимим вогнем, недостатньо просто сидіти біля нього, тож налаштована на повноцінне життя, збереження і розквіт рідної України, своєї родини і всіх наших родин.

7. Вибірковий словниковий диктант. Виписати тільки ті слова, у яких букви *я, ю, є, ї* позначають два звуки.

Європа, життєлюбність, порядок, пам'ять, ясний, приміщення, митниця, своєї, перебування, м'яка, пісня, їхали, бажання, ключ, приємно.

VI. Підсумок уроку.

1. **Робота в парах.** Закінчити прислів'я, затранскрибувати, визначити головну думку:

- Люби діло й ...
- Добрий чоловік надійніше...
- Добре ім'я - ...
- Працюй ударно...
- Не борода робить ...
- Без діла....
- Кожна травичка...
- Не поговоривши з головою,...
- Не розбивши яйця....
- Одною рукою....
- Пташка красна своїм пір'ям ...

(Для довідки: воно тебе полюбить; кам'яного мосту; найкраще багатство; житимеш гарно; чоловіка мудрим; слабіє сила; на своєму корені росте; не бери руками; не спечеш яєчні; в долоні не заплещеш, а людина знаннями).

2. Бесіда (метод «Мікрофон»):

- Яке співвідношення має звуковий і буквений склад нашої мови?
- Від чого залежить значення букв я, ю, є?
- Чим відрізняється буква ї від я, ю, є?
- Чому в словах буряк і бур'ян різний приголосний р?

3. Рефлексія: Чи справдилися ваші очікування від уроку? Які життєві правила взяли ви від Т.Онищенко? (немає «нежіночих професій». Наполегливість, старанність – шлях до мети)

4. Оцінювання.

Домашнє завдання: § 16, впр.252 , за бажанням творчим дітям – написати твір-мініатюру «Чи легкий шлях до мрії».

6 клас

Урок № 4

Тема: Правопис іменників I та II відміни у Кл. відмінку

Мета: - повторити і поглибити знання учнів про іменник як частину мови, з'ясувати основні способи утворення та правопису іменників I та II відміни у Кл. відмінку, навчити правильно утворювати кличну форму;

- розвивати логічне мислення, уміння аналізувати матеріал , працювати за аналогією;

- виховувати любов до пісні, повагу до талановитих людей, гордість за свій народ.

Культурологічна змістова лінія: Визначні жінки України. Гізела Ципола.

Обладнання: портрет Г.Циполи, запис української пісні, таблиця.

Тип уроку: урок формування практичних умінь і навичок.

Форми і методи роботи: «Мікрофон», бесіда, робота у парах.

Випереджувальне домашнє завдання: поетична хвилинка.

Епіграф уроку:

*«Благословенний той,
хто знайшов справу в житті.
Більшого нам не дано»*

Томас Карлейль

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент. Девіз класу:

Як парость виноградної лози,
Плекайте мову!

М.Рильський

II. Мотивація навчальної діяльності.

А) Поетична хвилинка.

Учениця на фоні української народної пісні читає напам'ять вірш Лукії Василевської.

Як цей поклик серця зрозуміти,
Образів яскравих зорепад?
Рими, ритми – вередливі діти,
Чи зумію вам я дати лад?
Десь вагаюсь...може, і не треба
Зватися поетом, далєбі...
Краще прозою – про барви неба
І світанки ніжно-голубі.
Та в життя вриваються хвилини –
Враз натхнення в душу напливе
І думки самі летять невпинно –
Мелодійна пісня оживе.
Пісне наша, ти – душі розрада,
Пишний сад, врожайний на слова,
Ти – життєва мудрість і порада,
Правда щира і любов жива.

Б) Вчитель: Немає більш співучого народу за український. З нами пісня в радощах і горі, в праці і під час відпочинку, у ній ми висловлюємо свої мрії і сподівання, тривоги і печалі, спогади і надії. Безліч талановитих співаків прославляли України, несучи у маси мистецтво. Серед них і Гізела Ципола, знайомство з якою допоможе нам засвоїти мовний матеріал.

III. Тема та мета уроку. Ваші очікування від уроку?

IV. Актуалізація опорних знань.

1. Зв'язне висловлювання на мовну тему «*Відміни і відмінки іменників*»
2. Робота в парах: взаємоперевірка домашнього завдання.
3. Бесіда:
 - Як називається особливий відмінок для іменників?
 - Коли його використовувати доцільніше?
 - Чим Кл. відмінок відрізняється від інших? Навести приклади.

V. Сприйняття і засвоєння навчального матеріалу.

1. З тексту виписати у дві колонки іменники I та II відмін, визначити їх рід, число, поставити по 3-4 з кожної відміни у Кл. відмінку, виділити закінчення. Співачка з незвичним для тогочасних радянських афіш ім'ям Гізела Ципола з'явилася, як сенсація, у царині вітчизняного і світового оперного мистецтва. Недарма згодом світова музична громадськість ставила молоду вокалісту врівень з такими видатними примадоннами, як Марія Коллас, Галина Вишневська, Джессі Норман. У другій половині XX століття вона виступала на найкращих сценах світу, чаруючи своїм неперевершеним, дивовижним голосом.

Додаткове завдання: 1.) пояснити значення підкреслених слів, підібрати до них синоніми. 2.) Зробити висновок про закінчення іменників I і II відмін у Кл. відмінку.

2. Порівняти висновки учнів з матеріалом §28 та даними таблиці.

3. Вставити пропущені букви, пояснити їх написання. Виписати іменники I та II відмін, поставити їх у формі Кл. відмінка.

Про Гізелу Циполу заговорили, коли ще студенткою Харківс..кого інст...туту м..стецтв здобула перші премії Всесоюзного конкурсу популярних виконавців (Київ, 1967) і Всесоюзного конкурсу вокалістів ім. Глінки (Москва, 1968). А через 9 років уже як солістка столичної оп..ри після тріумфального виступу на Міжнародному конкурсі «Мадам Баттерфляй» (Токіо, 1975) вона була офіційно т..тулована як «Найкраща Баттерфляй світу» і отримала с..мволічне «Золоте кімоно». Віднині ім'я української Чіо-Чіо-Сан зазвучало серед імен найкращих співачок другої половини XX століття.

Словникова робота: *кімоно, Чіо-Чіо-Сан, Баттерфляй.*

4. До іменників I відміни дібрати синоніми – іменники II відміни, з 3-4 з них скласти речення.

Тиша, нива, стіна, курява, криниця, покрівля, земля, зарплата, відозва, вдача, битва, атака, оборона, згода.

(для довідки: *спокій, лан, полон, мур, пил, колодязь, дах, ґрунт, заробіток, звернення, характер, бій, наступ, захист, мир*)

5. Вставити пропущені букви, виписати по 5 іменників I і II відмін, поставити їх у Кл.відмінку, з будь-якими з них скласти 3 речення.

Гізела Альбертівна Ципола, народна артистка України, має у своєму творчому доробку 56 оп.рних партій, понад 400 романсів і концертних арій. Гал.рея створених співачкою образів вражає багато.гранністю. найтонші нюанси характ.ру своїх г.роїнь співачка передавала не лише неповторно красивим голосом, а й в.разною грою. Найважливіша подія у творчій біографії Циполи – партія Соломії Крушельницької. У 1983 р. на екрани вийшов художній фільм «Поверне..я Баттерфляй» про цю видатну співачку. Гізела Ципола надзв..чайно точно відтворила бе..мертний голос в..ликої Соломії. Після п..р..гляду цієї кінострічки на Міжнародному ф..стивалі в Мюнхені глядачі відзначили найчарівніше сопрано видатної українки кінця ХІХ – поч..ХХ ст..

Словникова робота: *пояснити значення підкреслених слів*. До якої лексичної групи вони належать? Що таке професійна лексика?

Додаткове завдання: до слів *нюанс, кінострічка, багатогранність* підібрати синоніми.

6. Робота в парах. Скласти по 1-2 речення зі словами, які можуть стосуватися героїні нашого уроку, поставивши їх у Кл. відмінку. (Гізела Альбертівна, співачка, видатна народна улюблениця і т.п.) Читання речень. (звернути увагу на зміст, виразне читання)

Доповнення вчителя: До речі, Гізела Ципола, в минулому викладач Київської консерваторії, живе зараз в рідному селі Гать на Закарпатті.

VI. Підсумок уроку.

1. Рефлексія. Бесіда (метод «Мікрофон»)

- Чи справдилися ваші очікування щодо сьогоднішнього уроку?
- Що найбільше сподобалося?
- З якими новими словами познайомилися?
- Що ми після сьогоднішнього уроку вміємо? Знаємо?

2. Самооцінювання і оцінювання.

Домашнє завдання: I гр.- скласти діалог (уявна зустріч з Гізелою Циполою);

II гр.- впр.276; III гр.. – твір-роздум «Летить над світом українська пісня».

6 клас

Урок № 5

Тема: Прикметник. Загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль

- Мета**:
- поглибити знання учнів про прикметник як частину мови, формувати вміння відрізняти прикметник від інших частин мови, визначати його морфологічні ознаки, синтаксичну роль;
 - удосконалювати навички використання прикметників у мовленні,

- розвивати мислення, пам'ять, мовлення;
- виховувати цілеспрямованість, мужність, силу волі,
небайдужість.

Культурологічна змістова лінія: Жінки України. Катерина Куниця.

Обладнання: фото К.В.Куниці, підручник, таблиця.

Тип уроку: комбінований урок.

Форми і методи роботи: «Закінчи речення», робота з таблицею, бесіда.

Епіграф уроку:

*«Гідне лиш те життя,
яке прожите заради інших людей»*

А. Ейнштейн

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент. Девіз класу:

Мово моя українська,
Батьківська, материнська,
Рідна мені до болю, -
Дужий я із тобою.

В.Бичко

II. Мотивація навчальної діяльності.

Вчитель: Це зараз в сучасному суспільстві не існує поділу на «чоловічі» і «жіночі» професії. Людина обирає собі справу відповідно до бажання, здібностей, обставин. Тож ніхто не дивується чоловіку-кухарю, вихователю чи жінці-льотчику, прокурору чи військовому. Та в минулому столітті рішучі, сміливі, цілеспрямовані жінки брались за «нежіночу» справу, особливо в тяжкий для країни час, бо вело їх до цього почуття патріотизму, бажання допомогти народу. З однією з таких, вивчаючи мовну тему, ми і познайомимось – це Катерина Василівна Куниця з м. Люботин.

III. Тема та мета уроку. Ваші очікування від уроку?

IV. Актуалізація опорних знань.

Знайти прикметники, визначити їх синтаксичну роль. Виразно прочитати текст, вилучивши з нього прикметники. Як змінилось висловлювання? Зробити висновок.

Більшості людей старшого покоління випала нелегка доля – бачити, відчувати, пам'ятати воєнне лихоліття. Одна з них – учасниця бойових дій,

військовий шофер, ветеран війни і праці Катерина Василівна Куниця, якій нещодавно виповнилося 90 років. Ця жінка багато пережила, але події тих важких літ досі вважає найбільш значущими у своєму житті. Непростою була доля дівчини. До 12 років навчалася в сільській школі, та після смерті батька мати залишилася сама з 4 дітьми. Довелося Катерині доглядати чужих дітей в харківській родині.

Висновок: Без прикметників наше мовлення стає бідним, не таким красивим і точним.

V. Сприймання і засвоєння навчального матеріалу.

1. Розповідь вчителя за таблицею.

Прикметник як частина мови			
Значення	Питання	Морфологічні ознаки	Синтаксична роль
Ознаку предмета безпосередньо або через відношення його до іншого предмета	Який? Яка? Яке? Чий? Чия? Чие?	Змінюється за відмінками, родами і числами	Означення, рідше – іменна частина складеного присудка

2. Вибіркова робота: виписати словосполучення з прикметниками, визначити їх рід, число, відмінок.

Коли розпочалася Велика Вітчизняна війна, разом з іншою молоддю Катерину евакуювали в Саратовську область. На залізничній станції на них чекали автомобілі, якими відвезли молодь в голе поле без дерев і житлових приміщень. Тут, освоївши потрібні професії, просто неба виготовляли снаряди для фронту. Та фронт мав велику потребу у військових шоферах. І Катерину направляють до Куйбишева на курси. Перші виїзди дівчина здійснила на автомобілі ЗІС-5 у складі автоколонни до Москви, доставляючи вкрай необхідні продукти харчування. Кілька годин відпочинку - і вона вже за кермом бензовоза для виконання таємної військової операції.

3. До слів *мужній, воєнний, непримиренний, вірний, героїчний* дібрати синоніми і антоніми. Скласти речення, визначити синтаксичну роль прикметників.

4. Виписати прикметники, один з них провідмінити за відмінками, один – за родами і числами.

Колона бензовозів повинна була непомітними проїхати на залізничну станцію, заправитися паливом і доставити його на Брянський фронт. Щоб обдурити німецького пілота-розвідника, водії звернули на іншу дорогу, сховалися в густому лісі і лише потім повернулися виконувати термінове завдання.

5. Прочитати текст. Слова яких частин мови в ньому відсутні? Відновіть висловлювання, добираючи відповідні слова. Виразно прочитати новостворений текст.

Разом з Автоколоною Катя Куниця була впеклі Курської дуги, виходила з..... оточення, звільняла Прибалтику. У ...боях на підступах до Риги... жінку було тяжко поранено. ...дні війни... шофер закінчила у Курляндії. За час... дій їй довелося змінити 3 автомобілі, які вийшли з ладу під час бомбардування та обстрілів. Додому повернулася в кінці... 1945 р. На питання, чи страшно було... дівчині серед лихоліття війни, відповідає: « Дуже вже хотілося знищити ... ворога, прогнати його з...землі».

VI. Підсумок уроку.

1.Рефлексія: Чи справдилися ваші очікування від уроку?

2. Бесіда(метод «Закінчи речення»):

На уроці ми ознайомились...

Прикметники змінюються...

У реченні прикметник може бути...

У тяжкий для країни час кожен...

3. Оцінювання.

Домашнє завдання: § 37, впр . 348(II завд.); для творчих дітей – твор-роздум «Чи кожен може здійснити подвиг?»

6 клас

Урок № 6

Тема: Групи прикметників за значенням

Мета: - ознайомити учнів з групами прикметників за значенням;
- формувати вміння розрізняти якісні, відносні та присвійні прикметники, удосконалювати вміння доречно вживати прикметники у мовленні;
- виховувати захоплення сміливими, мужніми і талановитими людьми, викликати бажання бути схожими на них.

Культурологічна змістова лінія: Визначні жінки України. Леся Українка.

Обладнання: портрет Л.Українки, підручник, картки.

Тип уроку: урок засвоєння нового матеріалу.

Форми і методи роботи: «Прес», бесіда, робота в групах.

Випереджувальне домашнє завдання: повідомлення про Лесю Українку, поетична хвилинка.

Епіграф уроку:

«Мова – втілення думки.

Що багатша думка, то багатша мова»

М. Рильський

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент.

Вчитель: У народі кажуть: «З яким настроєм день почнеш, з таким і завершиш». Тож бажаю вам навіть під час уроку дарувати один одному добрий настрій, працювати дружно і злагоджено. Почнімо?

Усміхніться всім навколо:
Небу, сонцю, квітам, людям,
І тоді обов'язково
День вам веселішим буде.

II. Мотивація навчальної діяльності.

1) «Гостею» на нашому уроці буде незвичайної сили волі і таланту жінка – поетеса Леся Українка. Так, її давно нема в живих, та живе пам'ять про неї, живі її вірші. Подолавши тяжкий шлях, сягнула вона вершини людського духу. У її творах гармонійно поєднані громадянська мужність з глибокою ніжністю і чистотою, невичерпною любов'ю до людини. Все життя борючись з тяжкою хворобою, вражала всіх оптимізмом і силою волі.

2) Інформаційна хвилинка: заздалегідь підготовлений учень розповідає про Лесю Українку.

III. Актуалізація опорних знань.

Перевірка домашнього завдання: I група – зв'язне висловлювання про прикметник як частину мови з власними прикладами; II група – казка про прикметник; III група – задає учням класу складені тести про прикметник або кросворд.

IV. Тема та мета уроку. Ваші очікування від уроку?

V. Сприймання й усвідомлення учнями мовного матеріалу.

1. Виразно прочитати текст, виписати з нього у три колонки прикметники з ознаками, що а) можуть виражатися в більшій чи меншій мірі; б) виражаються за відношенням до інших предметів; в) за приналежністю чого-небудь людині чи тварині.

Ознака виражена		
в більшій чи меншій мірі	за відношенням до інших предметів	за приналежністю чого-небудь людині чи тварині

Леся була схожою на батька і вродою, і вдачею. Обоє були лагідні і добрі, водночас здатні скипіти, коли їх дійняти чимось дошкульним. Обоє були надзвичайно стримані, терплячі, витривалі, з винятковою силою волі, принципів; вміли бути поблажливими, однак не було нічого, що могло примусити Петра Антоновича або Лесю зробити щось негідне. Були делікатні в стосунках з людьми, їх спільною рисою було цінування людської гідності у кожного, хоч наймолодшого. Петро Антонович та Ольга Петрівна були начитаними, добре знали світову літературу, російську та українську –

досконало. Мати як людина була мужня, принципова, самовіддана і незламна. Вона займалася етнографічною, перекладацькою, поетичною, видавничою діяльністю.

2. Робота з підручником §38. Зіставлення нових знань з базовими.

3. Виписати прикметники, визначити їх розряд:

1) Нестримна дитяча фантазія допомагала Лесі створювати найрізноманітніші ігри.

2) Ще з юних літ Михайло та Лариса вивчали грецьку, латинську, а ще французьку та німецьку мови.

3) Лісникові розповіді так глибоко запали в душу дівчини, що пізніше знамениту свою «Лісову пісню» вона напише за 10 днів.

4) Крім поетичних, Леся писала публіцистичні, філософські, драматичні і прозові твори.

5) Лесині твори високо цінили галицькі критики І.Франко та М.Павлик.

6) У 1891 р. в Колодяжне до Косачів приїжджала Франкова дружина з дітьми, гостював і сам Франко.

7) Дев'ятнадцятирічною дівчиною вона написала для молодшої сестри підручник «Стародавня історія східних слов'ян», в якому наводила багато цікавих паралелей минулого з сучасністю.

4. Навести приклади словосполучень з прикметниками *глибокий, лисячий, залізний, шовковий, легкий, шкільний*, щоб вони належали до різних розрядів.

5. Робота в групах:

I група – подані словосполучення перебудувати на словосполучення «прикметник + іменник», визначити їх розряд, три введіть в речення чи текст. Бібліотека університету, звичаї народу, гурток літератури, діти селян, костюм нації, вулиці Варшави, піраміди Єгипту, стаття критика, зрілість митця; хвороба, що не лікується, традиції фольклору, поезія Лесі, лицар без страху, вода з кригою.

Додаткове питання: як ці словосполучення пов'язані з Лесею Українкою?

II група – поширити текст прикметниками різних розрядів. Як змінився текст? Чому відбувається перехід прикметників з одного розряду в інший?

З 14 років Леся протягом 30 літ вела війну з хворобою. При цьому малювала, грала на фортепіано, перекладала твори літератури країн Європи (володіла 10 мовами), урешті-решт створила вірші, поеми. За станом здоров'я побувала в Польщі, Болгарії, Німеччині, Австрії, Швейцарії, Італії, Єгипті, Грузії. Завжди і скрізь відвідувала музеї, вивчала культуру народів. Та душа рвалася на Україну.

III група – з віршів Лесі Українки виписати словосполучення з прикметниками, визначити їх розряд (учням пропонуються картки з віршами «Ритми», «Сон літньої ночі», «Мріє, не зрадь!», «Давня весна», «Україно, плачу слізьми за тобою»)

6. Виступи спікерів груп.

7. Вчитель: Тяжкі життєві обставини змушували її місяцями лежати в ліжку й переносити нестерпний біль. Боротьба з ним загартувала дух Лесі. Завдяки самоосвіті, силі волі, феноменальним здібностям до мов, літератур,

історії, попри страшні болі в кістках, вона стала високоерудованою в цих галузях знань, однією з найосвіченіших жінок свого часу. До речі, за своє життя Л.Українка зробила чимало благодійних вчинків: зібрані на лікування в Єгипті гроші вона віддала на етнографічну експедицію, яка мала записати ще живі в народі і популяризовані кобзарями думи, внесла свою лепту в побудову пам'ятника І. Котляревському. Тож нехай сьогодні під час поетичної хвилинки прозвучить вірш, присвячений цій сильній і слабкій, ніжній і мужній жінці.

8. Поетична хвилинка. Учениця читає напам'ять поезію Олени Журливої

«Пам'яті Лесі Українки»

Я знала Лесю Українку:
Живу, тривожну, молоду.
Вона, мов квітка у барвінку,
Цвіла в поліському саду.
Вітри піснями захлинались,
Ліси шуміли навкруги
І в срібні роси одягались
В ранкових маревах луги.
Ходила Мавка-чарівниця,
Когось шукала між дерев,
І знав, хто їй ночами сниться,
Мешканець лісу – дядько лев.
Не стерлась райдужна сторінка,
Не вмерла пісня лісова.
Безсмертна Леся Українка
Була і є, повік жива.

Прикметники якого розряду найбільш вживані у художньому стилі? Чому, на вашу думку?

VI. Підсумок уроку.

1. Бесіда:

- Як відрізнити якісні, відносні й присвійні прикметники?
- Чим зумовлений перехід прикметника з одного розряду в інший?
- Відносні прикметники – похідні чи непохідні? Відповідь обґрунтуйте методом «Прес»

2. Вправа «Митець асоціації» Як ви розумієте слово «поезія»? З чим воно у вас асоціюється після ознайомлення з матеріалом про Л.Українку? Завдання: створити асоціативне гроно

- П** - полум'яне
- О** - ошатна
- Е** - елегантна
- З** - захоплююча
- І** - ідеальна
- Я** - яскрава

3. Рефлексія. Чи справдилися ваші очікування щодо сьогоднішнього уроку?

4. Оцінювання.

Підсумкове слово вчителя: Бажаю вам не зачерствіти душею, не розучитися помічати й цінувати красу рідної землі та рідної мови, як це вміла робити Леся Українка.

Пролунає дзвінок,
Вийдіть з класу всі тихо,
Відпочиньте, пограйтесь,
На урок не спізнуйтеся!

Домашнє завдання: I група - §38, впр.353, II група – скласти 6 речень про Лесю Українку з прикметниками всіх трьох розрядів, III група – створити опорну схему про розряди прикметників за значенням.

7 клас

Урок № 7

Тема: Дієслова доконаного і недоконаного виду

Мета: - ознайомити учнів з видами дієслів, формувати вміння визначати вид дієслів, вживати їх в усному й писемному мовленні;
- розвивати мислення, вміння виділяти головне, аналізувати мовне явище, збагачувати словниковий запас, розширювати кругозір;
- виховувати активну громадянську позицію, милосердя, небайдужість.

Культурологічна змістова лінія: Жінки України. Любов Мельник.

Обладнання: портрет Л.Мельник, ілюстрації зразків петриківського розпису, підручник.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу.

Форми і методи роботи: бесіда, метод «Акваріум», лінгвістична гра, «Обери позицію», творча робота, «Прес», робота в парах.

Епіграф уроку:

*«Найдієвіші ліки для фізичного здоров'я –
бадьорий і веселий настрій духу»*

Кристофер Бострем

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент.

Девіз класу:

Як нема без зірок небозводу,
Як блакиті без неба нема,
Так і мови нема без народу
І народу без мови нема.

В. Забаштанський

II. Мотивація навчальної діяльності

Вчитель: Ми зустрічаємося з ними щодня. Вітаємося, допомагаємо подолати перешкоду у вигляді дороги чи східців, співчутливо, деколи зневажливо, проводжаємо поглядом, забуваючи, що їм теж хочеться дружити, любити, милуватися красою навколишнього світу, жити повноцінним життям. Але вони – інваліди, люди з обмеженими можливостями. Про них багато говорять, бо їх в Україні більше 3 млн., держава намагається підтримати їх, створити для них навчальні заклади і робочі місця, та головне інше: майбутнє такої людини залежить і від її моральних якостей, сили волі, любові до життя. Недарма ж німецька письменниця Ізольда Курц говорила: « Хто може наповнити кожную мить глибоким змістом, той нескінченно продовжує своє життя». От і я під час вивчення мовної теми хочу познайомити вас з мужньою жінкою – Любов'ю Мельник.

III. Тема та мета уроку. Ваші очікування від уроку?

IV. Актуалізація опорних знань.

1. Лінгвістична гра «Знайди зайве»
 - а) співати, працювати, бігти, чекати, бити;
 - б) біжать, тече, іду, пити, дзвенить;
 - в) неволити, не бачив, не чути, не зібратися;
 - г) написаний, відчувши, пасучи, відкрив, освітлений.
2. Зв'язне повідомлення учнів про **не** з дієсловами, наведення прикладів.

V. Вивчення нового матеріалу.

Метод «Акваріум» (призначена група подає матеріал обраним нею способом, потім всі обговорюють його).

VI. Засвоєння вивченого матеріалу.

1. Робота з текстом. Завдання: визначити вид дієслів, назвати їх словотворчі частини, зробити фонетичний аналіз слова **відкриття**, визначити основні морфологічні ознаки дієслова **прагне**, пояснити значення слів *оптиміст, розпис, ініціатор*.

Любов Федорівна Мельник народилася у с. Домашів Ківерцівського району на Волині. Змалку перенесла 10 операцій. Ї хоч кожен крок дається важко, не

лише не здається, а й прагне допомогти іншим. Так, стала ініціатором відкриття безкоштовних заочних художніх курсів для дітей-інвалідів, які хотіли б навчитися декоративному петриківському розпису. Художниця – щира, оптимістична людина. Дуже не любить, коли її жаліють. «Краще сховаюсь, - признається, - аби ніхто не бачив, не знав, як мені болить. Трапляються нестерпні дні. Але ж після цього може бути і краще, правда?»

2. Творча робота. Перебудувати речення з прямою мовою на розповідне просте речення, обґрунтувати вибір розділових знаків. Визначити вид дієслів.

Любов Мельник переконана: «Ми – повноцінні громадяни країни, такі, як усі, можливо, ще й багатші душею, бо знаємо справжню ціну життю, маємо снагу до виживання. Інакше – упали б у розпач. І на тому вся боротьба закінчилася б. Похмурість – це недруг людини». Оптимістка признається: « Я завжди шукаю, чим підняти настрій, думаю про хороші речі. Живеш – уже добре. Ще й ходиш – прекрасно. Є сонце, природа, рідні – радій цьому.»

3. Диктант-переклад.

В 1995 г. Л Мельник случайно прочитала в газете «Молодёжь Украины» о том, что в Киеве действуют заочные курсы культурного центра «Оберег», закончила их и теперь обучает сельских детей рисованию, получая от этого большое моральное удовлетворение. Так как очень коммуникабельная, легко идет на контакт и имеет много друзей.

Завдання: пояснити значення виділеного слова. Визначити вид дієслів у тексті.

4. Робота в парах. Замінити дієслова одного виду на дієслова протилежного виду. Прочитати. Чи змінився смисл висловлювання? Для чого слід дотримуватися правильності вибору виду дієслова? (метод «Обери позицію»)

У свій час Л.Мельник закінчила Самбірське швейне училище та курси моделювання одягу. Стати студенткою технікуму не дозволило здоров'я. Все вміють її руки, тільки на городі безпомічні. Старається для рідних – шие, в'яже, куховарить. Радить берегти здоров'я, бо то – скарб, не втрачати ніколи надії, віри, любити людей. Її роботи часто виставляються на районних і обласних виставках.

5. Творча п'ятихвилинка. Скласти твір-мініатюру за висловом Р.Роллана « Усі радощі життя – у творчості, творити – значить убивати смерть». За допомогою методу «Прес» визначити вид дієслів.

6. Озвучення творів-мініатюр.

VII. Підсумок уроку.

1. Бесіда:

- Що ми вивчили на уроці?
- Усно складіть пам'ятку «Як визначити вид дієслова»
- Які уроки життя дала вам сьогодні зустріч з Л.Мельник?

2.Рефлексія: Чи справдилися ваші очікування від уроку?

3. Оцінювання.

Домашнє завдання: § 7, 1 в.- впр.65(1,2 завдання), 2 в.- впр.64 (2 завд.)

7 клас

Урок № 8

Тема: Форми дієслова

Мета: - сформувати в учнів поняття про форми дієслова;
удосконалювати вміння визначати дієслівні форми, аналізувати висловлювання щодо ролі в них дієслівних форм;
- розвивати творчі вміння доцільно використовувати форми дієслів у текстах;
- виховувати почуття гордості за талановитих земляків, за свій народ.

Культурологічна змістова лінія: Визначні жінки України. Ганна Черінь.

Обладнання: портрет Г.Черінь, підручник, картки, листки само оцінювання.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Форми і методи роботи: «Обери позицію », бесіда, робота у парах.

Випереджувальне домашнє завдання: поетична хвилинка, І група – опрацювати матеріал і створити таблицю, повідомлення про Г.Черінь.

Епіграф уроку:

*«Найтриваліший скарб – слова,
Все інше у нас – тимчасово.
І поки не скорене Слово,
Надія на волю жива»*

Г. Черінь

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент. Девіз класу:

Нащадкам передам, як цінний скарб,
Багату нашу українську мову.

К. Барановська

II. Мотивація навчальної діяльності.

1). Поетична хвилинка.

Виразне читання вірша Марини Родіонової.

Журавлі повернулись додому

На Україну свою молоду,
Й принесли вони пісню про долю
Тих людей, що пізнали біду.
Тих, хто мусив назавжди залишити
Батьківщину кохану й братів,
Тих, про кого поети всі пишуть,
Що їх голос – лелечий то спів.
Журавлі – птахи вірності й щастя,
В грудях їхніх - то людські серця.
Ці птахи всі долають нещастя.
Й люблять землю свою до кінця.
І немає гарніше пташини
За прекрасних птахів-журавлів,
Що злітають, курличучи, в вирій
І до сонця несуть віщий спів.

Вчитель: Так уже склалося, що емігрантів у нас в Україні називають журавлями. Чому? Адже журавлі з далекої чужини щороку повертаються до рідної землі, а ті, кого доля закинула далеко від батьківщини, на жаль, не часто мають можливість поцілувати рідних, ступити до батьківської оселі. Я хочу сьогодні познайомити вас з однією з журавок, яку вітри історії занесли ой як далеко, та почуття її любові до України з часом стало ще міцнішим. Це – харків'янка Ганна Черінь.

2) Довідкове бюро. Повідомлення учня про Г.Черінь

Ганна Черінь (Галина Гребінська) народилася у 1924 р. в Харкові в родині регента й дяка-вчителя. Ще в школі виявила хист до віршування. Без екзаменів вступила на філологічний факультет Київського університету, але Друга світова війна перервала навчання. Важко було в окупації, та ще важче – після повернення більшовиків, бо не приховувала любові до України. Тож, щоб уникнути звання «зрадника Батьківщини», вихід був один – еміграція. У Німеччині користувалася винятковим успіхом серед поетів. Її вірші друкувалися у збірниках МУРу, «Літературному зошиті», альманахах «Арка», «Буря в МУРі» та ін.. У 1950 р. виїхала до США. Працювала санітаркою в лікарні, в книгарні, відвідувала курси англійської мови, потім вступила до Чиказького університету. В 1953 р. отримала диплом магістра з лінгвістики. Її творчий доробок – збірки «Зелень моря», «Вагонетки», «Небесні вірші», «Травневі мрії», «Квіти добра і зла», збірка гумору «Хитра Макітра», роман у віршах «Слова» та інші. Пише не тільки вірші, але і художню та публіцистичну прозу.

III. Тема та мета уроку. Ваші очікування від уроку?

IV. Актуалізація опорних знань.

Зв'язне висловлювання на мовну тему «Відміни і відмінки іменників»

Колективна робота: прочитати текст, визначити тему, основну думку, стиль висловлювання. Дібрати заголовок. Виписати дієслова з залежними від них словами, визначити їх синтаксичну роль. До яких форм вони належать? Пояснити правопис виділених слів.

Ганна Черінь багато уваги приділила творам для дітей. Більшість її віршів – динамічні, *гостросюжетні*, емоційно насажені, мелодійні, ритмічні. А ще вони *відзначаються* глибоким ліризмом, наповнені різними відомостями пізнавального характеру. Відчувається, що авторка розуміє дитячу душу, вміє повести з *наймолодшим* читачем розмову зацікавлену і корисну, показати дитині ту стежку, що веде до добра і любові, навчає, як у світі жити так, щоб усім *приносити* радість і *не завдавати* болю ні метелику, ні дереву, ні рідним і близьким людям. Своїм словом вона прагне виховати дітей свідомими, залюбленими у рідну Вітчизну, мову і народ.

V. Сприйняття і засвоєння навчального матеріалу.

1. Заздалегідь визначена група учнів розповідає матеріал за створеною ними таблицею «**Форми дієслова**»

2. Прочитати текст, виписати форми дієслів до колонок таблиці, поставити до них питання.

інфінітив	Особові дієслова	дієприкметник	дієприслівник	Безособові дієслова

Ганна Черінь – чудовий оповідач. Більшість з її творів для дітей містять якісь пригоди. Є в неї оповіді з елементами казки, є побудовані на життєвій правді, але всі вони розраховані на дитяче сприйняття. Діапазон комічного у її творах теж надзвичайно широкий: від м'якої іронії, жартівливого натяку до вбивчої сатири. Авторка дотепно висміює все негативне і потворне як у суспільному, так і в особистому житті людей. Поетеса приваблює щирістю, умінням висловлюватися просто й водночас глибоко. Вона не лише вслухається у звуки природи, а й милується її барвами, вміло добираючи кольори для зображення повнокровних картин. Це дало підставу Василеві Барці назвати Г.Черінь «синьою птицею з голубими рукавами. До ознак її творчого стилю слід віднести вміння висловлюватися стисло і точно, вагомо і зримо. Твори у Г.Черінь – філософські і політичні. Побутові й інтимні.

3.Гра «Ланцюжок»: продовжити кожен рядок форм дієслова власними прикладами:

Змальовуючи -...

Утверджувати -...

Сказано -...

Опоетизувала б - ..

Відтворений -...

Один з прикладів увести в самостійно складене речення про Г.Черінь.

4. Робота в парах:

В уривках з віршів Г.Черінь знайти дієслова і від них утворити і записати всі дієслівні форми, вказавши їх.

- Слово – початок – життя джерело,
Тільки б пили з нього місто й село!
Щоб слово, не борщ, не вареники,
Щоб не кухарі , а письменники –
Щоб Слово в пошані було!
- На вас вся надія, лицарі слова,
Ті, що працюють без нагород,
Пишіть, говоріть, щоб не згинула мова,
Щоб не пропав український народ.
- Країну чужу не потрібно ганьбити –
Чим винна вона?
Ніхто не навчить Батьківщину любити,
Краще , як чужина...
- Любове одвічна, незмінно-єдина,
Ти квітнеш в крилатих піснях.
Моя Україна, чудова перлина,
Виходить відважно на шлях.
- Шануємо і бережемо мову
За влучність і дотепність мудрих слів,
За правду і за щирости основу,
За милозвучний, ніжнотонний спів.
- Слово іде пліч-о-пліч з добою,
Через закони й декрети.
Будять людей, закликають до бою
В нас не політики, а поети.

Бесіда:

- Що ви можете сказати про поетесу з прочитаних уривків її віршів?
- Як ви розумієте епіграф уроку? Доведіть свою думку (метод «Обери позицію»)

Вчитель: Літературознавчі дослідження Г. Черінь зібрані в книзі з промовистою назвою «Перо жар-птиці». Вийшли друком і 4 томи мандрівної прози «Їдьмо зі мною!», «Їдьмо зі мною знов!», «Мандри» та «Навколо світу». Подорожні нотатки, чи **травелоги**, як називає їх сама авторка – не гола констатація побаченого чи почутого, це майстерна оповідь з яскравими образами і неповторними пейзажами. Очима письменниці читач має можливість подивитись на Канаду і США, Гаваї і Францію, Італію та Великобританію, Бразилію і Мексику, Японію і Перу, Гонконг і Скандинавію, в яких побувала письменниця. Вона намагається збагнути того чи іншого народу, красу і силу його звичаїв, вірувань і переконань, якомога повніше виповісти

його душу. Загалом у різних країнах світу вийшло друком 34 книги Г.Черінь. На її слова написано 43 музичних твори.

Словникова робота: *травелоги, констатація, ментальність.*

Завдання: записати 2 дієслова з розповіді вчителя, утворити всі форми дієслова.

VI. Підсумок уроку.

1. Рефлексія. Чи справдилися ваші очікування щодо сьогоднішнього уроку?

2. Учні заповнюють листки самооцінювання. Оцінювання.

3. Підсумкове слово вчителя: Мені радісно бачити ваші допитливі і небайдужі очі. Сподіваюся, що знайомство з нашою землячкою, письменницею Г.Черінь та її оригінальними та неповторними творами допомогло не тільки опанувати мовний матеріал, але й зрозуміти: Батьківщина у нас одна, де б ми не були, куди б не закинула нас доля, і мова рідна – коштовний скарб, який треба берегти.

Домашнє завдання: §5, впр.48; творчим дітям – твір-роздум за словами Г. Черінь «З усієї безодні слів я вибираю одне-єдине... - Україна».

7 клас

Урок № 9

Тема: Розряди прислівників

Мета: - поглибити знання учнів про прислівник як самостійну незмінну частину мови, ознайомити з розрядами прислівників за значенням;

- формувати вміння знаходити прислівники в тексті, визначати їх розряд, добирати необхідні за значенням прислівники;
- виховувати естетичний смак, цілеспрямованість, гордість за талановитих українців.

Культурологічна змістова лінія: Визначні жінки України. Айна Гасе.

Обладнання: портрет А.Гасе, підручник, презентація, комп'ютер, картки.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Форми і методи роботи: «Обери позицію», бесіда, робота в групах.

Епіграф уроку:

*«Немає нічого вищого і прекраснішого,
ніж давати радість багатьом людям»*

Людвіг ван Бетховен

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент.

Девіз класу:

Мова – життя народного основа.

Прислів'я

II. Мотивація навчальної діяльності.

Вчитель: Чи є хоч одна людина, яка не хотіла б бути гарно, зі смаком одягненою, була байдужа до гарних речей чи до свого зовнішнього вигляду? Впевнена, немає. А чи замислювались ви, як створюється гарний, вишуканий одяг, хто працює над ним і що для цього потрібно: дорогі тканини, штат кравчинь чи ще й талант, натхнення, фантазія? Сподіваюся, знайомство з молодою жінкою із загадковим ім'ям, яке так стрімко і помітно увійшло в український модельний бізнес, буде для вас і цікавим, і корисним. А до того ж це допоможе нам ще й опанувати новий мовний матеріал.

III. Тема та мета уроку. Ваші очікування від уроку?

IV. Актуалізація опорних знань.

1. Бесіда:

- Яка частина мови називається прислівником?
- З якими частинами мови можуть пов'язуватися прислівники? Навести приклади.
- Яка морфологічна ознака прислівників є основною?
- Яким членом речення може бути прислівник?

2. Перевірка домашнього завдання.

3. Знайти і виписати прислівники у складі словосполучень, виділити головне і залежне слово. З'ясувати, що виражають вжиті в тексті прислівники (ознаку дії, стану, ознаку іншої ознаки). Визначити лексичне значення виділених слів, підібрати до них українські відповідники.

Мимоволі напрошується **аналогія** з відомою казковою героїнею, котра враз стала знаменитою і заможною. Та близькі їй люди знають, що це не так: не було ані чарівної палички, ні миттєвого перетворення, зате були бажання, устремління, здібності, а ще – сміливість. Тепер про українського дизайнера Айну Гасе знають і говорять не лише в Україні. Її ім'я дедалі частіше лунає і на європейських **подіумах**.

V. Сприйняття і усвідомлення навчального матеріалу.

1. Робота з підручником § 25.

2. Виписати прислівники, згрупувавши їх за розрядами.

Вона ніколи не скаржиться на життя, не нарікає на труднощі. Дитинство минуло в с.Макіївці, Смілянського району на Черкащині. Айна – прибалтійське

ім'я. Мама почула по радіо, сподобалось дуже, от і назвали. До праці була привчена змалку. Зовсім небагато мала часу, щоб щось почитати, помалювати, бо ще й учитися добре намагалася. А коли знаходила час, бралася до шиття. Красиво одягатися хотілося, а де візьмеш? От і діставала з маминих запасів найкращий відріз тканини, кроїла і шила. Псувала, та знову і знову пробувала, навіть подружкам придумувала і шила одяг. Після школи закінчила Черкаський швейний технікум з червоним дипломом, працювала кравчиною в ательє. За готовими ескізами робила викройки і шила. Хотілося ж бо більшого, от і зібралася до Київського інституту легкої промисловості. Та для вступу, окрім знань, необхідне було вміння малювати. Інша людина опустила б на землю і пішла робити те, що вміла. Айна ж пішла... вчитися малювати. Разом з малими дітьми в дитячій художній школі малювала гіпсові фігури, конуси, квадрати. Довідалась, що таке акварель, пензлі і загалом, як воно – малювати! Тільки потім пішла до інститутського викладача на підготовче відділення. Знала, що не можна стояти на одному місці, треба динамічно розвиватися, прогресувати. Отож щодня ходила, вивчала живопис, малюнок, композицію. Її вступні экзамени склала на відмінно, чим багатьох подивувала. Адже лише за рік змогла підготуватися з фахових предметів. 17 чоловік претендувало на 1 місце, набиралася ж лише група дизайнерів.

3. Вказати на прислівники, визначити їх розряд, синтаксичну роль.

Приїхавши до Києва, якось відразу відчула свій недостатній культурний рівень. А це ж заважає почуватися впевнено, дуже гальмує у спілкуванні, коли не вмієш грамотно підтримати розмову, не завжди знаєшся на якихось речах. І хоча у школі, у технікумі була хорошою ученицею, і в інституті вважала, що не варто нехтувати будь-якою навчальною програмою, гадаючи, що це не стане в пригоді. Отож після занять Айна приходила додому, обкладалася книжками – штурмувала енциклопедії з мистецтва, читала художню літературу. Знала, що на той момент для неї це важливіше, ніж розваги. Фешн-бізнес молодого дизайнера зустрів насторожено. На перший показ прийшли з цікавості. Ще б пак: вчорашня студентка, а відразу відкрила салон, бере участь у сезонах моди, хоча не має ніякого досвіду. Отут Аїні і згодилася її працелюбність, ризикованість. Хоч не все було гладко: кілька разів грабували, потрапила в аварію. Попри все рук не опускала, навпаки – труднощі загартовували, зробили мудрішою. Життя потроху вирівнювалося. Тепер знала напевне: чого хоче – доб'ється неодмінно.

Додаткове завдання: до прислівника *неодмінно* підібрати синоніми, ввести їх у речення.

Словникова робота: *салон, фешн-бізнес, дизайнер.*

4. З поданими словами скласти словосполучення, дібравши прислівники, (бажано до теми уроку), визначити головне й залежне слово. З якими частинами мови можуть пов'язуватися прислівники? Визначте їх розряд.

Презентувати..., працювати..., сподіватися..., підбирати..., виконаний..., вразило..., зроблено...

5. Робота в групах:

I група – визначити розряд прислівників за значенням. До дієслів *жити, працювати* підібрати різні за значенням прислівники. Пояснити значення виділених слів.

З 2006 р. Український Тиждень Моди офіційно увійшов до Міжнародного календаря моди. Першу **презентацію бренду** «Айна Гасе» дизайнер готувала рік. Всі зусилля **сконцентрувала** на підготовці колекції, яка включала все: від одягу до **аксесуарів** – сумок, прикрас, замовлених у Гонконзі. Одна із суконь плелася вручну, технікою **фриволіте** близько півроку – повторити її нереально. Вибагливу міланську публіку привабив одяг у стилі **бароко**. Ще у XVIII ст.. цей стиль прижився у нас в архітектурі – храми, церкви, палаци. Наряди у цьому стилі дуже розкішні – красиві тканини, орнамент. Айна здебільшого брала з цієї епохи саме орнамент. Стьобані речі, мереживо, масивні прикраси так зачарували критиків і глядачів, що італійська преса назвала її українським проривом. Для Айна відчинилися двері до Європи. Перші місця, **Гран-прі** на «Кришталевому силуеті», перемоги в конкурсах «10 ×10», участь в Українських тижнях моди тепер стали звичними для дизайнера.

II група – написати твір будь-якого жанру, взявши за основу вислів Ізабель Джані «Краса людини – це коли вона може зробити красивою вас». Бажано використати у творчій роботі прислівники різних розрядів.

III група – знайти прислівники, визначити їх розряд, підібрати до них фразеологізми або синоніми (напр., завжди – і вдень і вночі, комфортно – як риба у воді і т.п)

Айна Гасе у великих містах України відкрила бутики, намагаючись своїм одягом виховувати у відвідувачів естетичний смак кольоровою палітрою, фасоном, підбором аксесуарів. Їй хочеться, щоб жінка завжди залишалась ніжною, неповторною, такою, якою її роблять моделі Айна – романтичні, легкі – з рюшами, гіпюром, шиттям білим по білому. Навіть ділові бізнес-леді можуть бути спокійними: у костюмах, що поєднали діловий і романтичний стилі, вони будуть ефектними. Загалом еkleктика (змішування стилів) тепер дуже модна, бо дозволяє виглядати органічно, комфортно, стильно завжди.

Словникова робота: *бутик, аксесуари, бізнес-леді, органічно.*

6. Виступи спікерів груп.

7. **Вчитель:** А тепер я хочу зробити вам маленький дарунок. Ми так багато сьогодні говорили про світ моди і видатну дизайнерку, що хочеться, щоб ви побачили її моделі, представлені на Тижні Моди в 2013 р. в Мілані.

(перегляд презентації, обмін враженнями)

VI. Підсумок уроку.

1. Гра «Хто швидше?» Завдання: знайти зайвий у кожному рядку прислівник, обґрунтувати свій вибір (метод «Обери позицію»)

А) далеко, всюди, близько, високо, серйозно.

Б) цікаво, досконало, згодом, широко, корисно.

В) завидна, поночі, натроє, зрання, щороку.

Г) зозла, усередині, мимохіть, босоніж, мимоволі.

2.Рефлексія.

- Чи справдилися ваші очікування щодо сьогоднішнього уроку?
- Які нові слова ви сьогодні почули? До якої лексичної групи вони відносяться? Що таке професіоналізми?
- Чому епіграфом до сьогоднішнього уроку взяті слова Бетховена?

Підсумкове слово вчителя: Ми познайомились сьогодні з жінкою, яка завдяки своїй наполегливості, цілеспрямованості, працелюбності із звичайної сільської дівчинки стала всесвітньовідомим дизайнером. Сподіваюсь, це буде добрим уроком для вас. І наостанок, порада від Айни Гасе: «Не копіюйте сліпо моду, не вдавайтесь до крайнощів. Ми різні, індивідуальні, що личить одному, іншого робить негарним і смішним. Шукайте своє, виховуйте у собі відчуття красивого.»

Домашнє завдання: § 25., впр.205, за бажанням – твір-роздум «Чи завжди красиве те, що модне?»

8 клас

Урок № 10

Тема: Речення з кількома рядами однорідних членів

Мета: - ознайомити учнів з поняттям про речення з кількома рядами однорідних членів;

- формувати в них загальнопізнавальні вміння й навички знаходити однорідні члени, різні ряди однорідних членів в одному реченні, правильно розставляти розділові знаки, інтонувати речення з кількома рядами однорідних членів, складати речення;
- виховувати почуття патріотизму, шанобливе ставлення до справжньої дочки українського народу - Соломії Крушельницької.

Культурологічна змістова лінія: Визначні жінки України. Соломія Крушельницька.

Обладнання: фото С.Крушельницької, підручник, картки, комп'ютер, фрагменти фільму «Повернення Баттерфляй».

Тип уроку: урок формування практичних умінь і навичок.

Форми і методи роботи: «Мікрофон», робота в групах, бесіда.

Випереджувальне домашнє завдання: поетична хвилинка, повідомлення про С.Крушельницьку.

Епіграф уроку:

*«Окрім великого артистичного таланту –
це дійсно чудо якість поміж русинками»*

М. Павлик

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент.

Девіз класу:

Ти постаєш в ясній обнові,
Як пісня линеш, рідне слово,
Ти наше диво калинове,
Кохана материнська мово!

Д. Білоус

II. Мотивація навчальної діяльності.

1. Підкреслити члени речення, дати характеристику реченню.

« Здобути успіхи допомогли їй талант, висока музикальність, сильний голос, сценічний темперамент, жіночий чар,» - так писали про безсмертну Соломію Крушельницьку варшавські газети. (в ході аналізу речення вказати, що в ньому є однорідні члени).

2. **Довідкове бюро:** задалегідь підготовлений учень коротко розповідає про С.Крушельницьку та її мистецтво.

3. **Поетична хвилинка:** виразне читання напам'ять вірша Лесі Українки «**Мій шлях**». Вчитель: Слова цього вірша можна віднести і до оперної співачки, відомої в усьому світі.

III. Тема та мета уроку. Ваші очікування від уроку?

IV. Актуалізація опорних знань.

А) Експрес-опитування:

- Які члени речення називаються однорідними?

- Які члени речення можуть бути однорідними?

- Чим можуть виражатися однорідні члени речення?

- Наведіть приклади речень з поширеними та непоширеними однорідними членами речення.

- Розкажіть про вживання сполучників при однорідних членах речення.

Б) Виразно прочитати написаний на дошці текст. Якими членами речення є виділені слова, до яких слів вони відносяться? Дібрати заголовок до тексту. Як ви розумієте вислів «Серце було чутливим інструментом»?

Хата Крушельницьких була заповнена музикою. Збиралися в ній музиканти різного рангу, для яких спів був і життя, і хліб, - і мандрували селом, несучи людям радість і душевну втіху. Серед співаків – десятилітня Соломія, якій здавалось, що життя вона любить тільки тому, що в ньому

можна співати. Дивиться на заплакане осіннє вікно, на вицвіле небо, на викупані ялиночки, на голі повзунки хмелю і розуміє глибоко, назавжди, що осіння пісня мусить мати в собі щось од цієї чистої краси.

Радісно, з завмираючими серцями віддавались музиці батько і Соломія. Він грав на скрипці, донька – на фортепіано. Як вона любила ті таткові імпровізації! Які любі були ті вечори! Не раз їй здавалось, що в тих звуках вона сама танула і була мелодією, а її серце чутливим інструментом. Вільне сільське дитинство серед мальовничої природи, повага до праці не залишили в душі егоїстичного самолюбства і надали їй потім переваги у важкому, а часом і брудному плині артистичного життя. Ніколи, навіть у розквіті своєї слави, вона не виявлятиме зверхності до інших людей.

(В результаті аналізу тексту діти відзначають, що в деяких реченнях трапляються кілька рядів однорідних членів)

V. Сприйняття та засвоєння навчального матеріалу.

1. Самостійне опрацювання теоретичного матеріалу §22. Що для вас є відомим, що нове?

2. Списати, вставити пропущені букви, визначити ряди однорідних членів.

З осені 1891 р. Соломія вже виспіває свою долю у Львівс...ій конс...рваторії у класі професора Висоцького, часто відвідує театр відомого ...країнського тенора Ол...ксандра Мишуги, слухає його на сцені, підкоряє...ся чарівній силі його голосу і відчуває, що його талант збуджує в ній власні творчі сили. Відомо, що її професійною п...р...могою став дебют з Мишугою, що Висоцький був її єдиним догоро...вказом і надією, що Соломія закінчила конс...рваторію з д...пломом і меда...ю. Батько і мати зі сліз...ми читали: « Має всі дані, щоб стати окрасою першо...рядної сцени. Дуже симпатичний звук голосу її меццо-сопрано, освіта музична, високе почу...я краси, принадна зовнішніс...ть, сценічна постава заповідають їй в артистичному світі найкращу будучність».

Словникова робота: пояснити значення слів –

Тенор

консерваторія

меццо-сопрано

3. Робота в групах.

Завдання:

I група - Виписати однорідні члени речення, визначити їх синтаксичну роль, пояснити лексичне значення підкреслених слів.

Восени 1893 р. Соломія покидає рідну землю і їде до Італії, багато працює: вивчає історію мистецтва, музики, музикальні форми, цікавиться хоровим співом і російською музикою, відвідує Міланську оперу. Зустрівши Михайла Павлика, Соломія знайшла вірного друга і вчителя на все життя. Це завдяки йому вона говорить: « Я людина, яка повинна нести радість іншим. Я хочу працювати і без праці не можу, але й жити мені хочеться, щоб ужити всього на сім світі, бо нічого не сподіваюсь до смерті.» В 1894 р. вона співає арії з «Фауста», «Африканки». Успіх був величезний. Слава про неї долинула до

Львова і Праги. Та, приїхавши рідного міста, зрозуміла, що ні вона сама, ні її голос тут нікого не порадує: те, що вона поїхала вчитися, драгувало багатьох. Вправи, репетиції, заучування текстів, підготовка і пошиття костюмів забирали багато часу і сил, та вона бере собі за приклад життя багатьох героїчних жінок: Жорж Санд, Софію Ковалевську, Лесю Українку.

II група – Перебудувати речення в речення з кількома рядами однорідних членів. Пояснити значення виділених слів.

Якось вона згадала Франка, який сказав їй при зустрічі: «Те мистецтво заслуговує на пошану, яке пов'язане з інтересами народу». Довго думала над цим: як то може бути? Ось вона співає в опері... а звісно, в оперу простий народ не ходить... як же зв'язати? Українська опера не існує в Галичині... взагалі. Італію Соломія любила, вона стала її довічним, хоч і другим, коханням, та зв'язки з Батьківщиною не поривалися і міцнішали. Соломія читає надіслані М.Павликом твори Л.Толстого, Тургенєва, Гончарова, Пушкіна. Та все ж головне для неї - сцена. Вона збагнула **істину**: хто не горить, той не запалює. На її думку, талановитість митця полягає не в **імітації** творчого вогню, а в майстерності **самоzapалювання**. Вона співає в Італії, її вітають Париж, Відень, Краків, Ніцца, Трієст, Буенос-Айрес, Неаполь, Ватикан, Петербург. У її **репертуарі** - «Аїда» і « Трубадур» Верді, «Лоенгрін» Вагнера, «Гугеноти» Мейєрбера, «Кармен» Бізе, «Богема» Пуччіні, «Галька», «Манюшка», «Євгеній Онєгін» Чайковського.

III група – Побудувати схеми речень з кількома рядами однорідних членів.

Вона стала модною, «на неї ходили», а хто не любив оперу, мусив іти, бо там співала «незрівнянна Соломія». За квитками булим справжні битви і черги, що, здавалось, розвалить театр, а її квартиру перетворили на квітник. Восени 1898 р. Соломія побувала на гастролях в Одесі. На вечорах не лише співала, а й читала Шевченка. На сцені театру звучали уривки з опер та українські народні пісні у її «божественному» виконанні. А потім знову Італія, Чилі. П'ять місяців триває тріумф української співачки в Сантьяго. За чилійським звичаєм, на знак найвищої пошани і пошесті в театрі випустили білих голубів. Український народ пишався своєю дочкою, як тією музичною силою, яку породила наша земля.

Словникова робота – *тріумф*.

IV група – Скласти твір-мініатюру за ілюстрацією «Незрівнянна Баттерфляй». В роботі використати однорідні члени речення.

4. Виступи спікерів груп.

VI. Підсумок уроку.

1. Бесіда (метод «Мікрофон»):

- Що нового дізналися про однорідні члени речення?
- Чого навчилися на уроці?
- З якими новими словами ознайомилися?

2. Вчитель: Американський критик Дюваль, згадуючи образи, створені Крушельницькою, писав, що Соломія наділила своїх героїнь невичерпним темпераментом, позначила їх точними рисами в такій мірі, що вони лишилися до цього часу... недосяжними зразками. Всебічно обдарована й освічена, сповнена артистичного чуття і шляхетності, вона була інтернаціональною співачкою». Сподіваюся, що знайомство із всесвітньовідомою оперною співачкою Соломією Крушельницькою було для вас корисним, бо для справжнього таланту немає кордонів. Завдяки їй українська пісня лунала на всіх материках і континентах.

А зараз запрошую вас на кілька хвилин в кінозал. До вашої уваги фрагменти з художнього фільму Олега Фіалко «Повернення Баттерфляй». Саме завдяки славетній українці опера Пуччіні була визнана шедевром. Нехай чарівний Соломіїн голос схвилює і вас, прокладе місток до ваших сердець.

Перегляд кадрів фільму. Обговорення.

4. Скласти речення з однорідними членами за змістом переглянутого уривку за схемами:

О і О, О і О,О, О.

О і О... у О, у О, у О та О.

5. Рефлексія: Чи справдилися ваші очікування від уроку?

Домашнє завдання: §22. I гр.- написати листа до С.Крушельницької (з однорідними членами); II гр.- скласти уявний діалог зі співачкою; III –IVгр. – вправи 192, 224.

8 клас

Урок № 11

Тема: Вставні слова, словосполучення, їх види за значенням

Мета: - ознайомити учнів з відомостями про вставні слова і словосполучення;

- формувати вміння знаходити їх у реченні, визначати їх стилістичну роль, правильно інтонувати, відрізнити від речень з однозвучними словами, розвивати творчі вміння;

- виховувати культуру мовлення, кращі моральні якості людини, сприяти всебічному розвитку мовної і мовленнєвої особистості школярів.

Культурологічна змістова лінія: Визначні жінки України. Христина Алчевська.

Обладнання: портрет Х.Д.Алчевської, картки, підручник.

Тип уроку: урок формування практичних умінь і навичок.

Форми і методи роботи: «Обери позицію», робота в парах і групах, бесіда.

Епіграф уроку:

«Щоб дістатися джерела,

доводиться увесь час плисти проти течії»

Станіслав Єжи Лец

ХІД УРОКУ

I. Мотивація навчальної діяльності.

1. Аутотренінг

Я носій української культури.

Я знавець рідної мови.

Я можу і хочу творити.

Я міркую, замислююся, аналізую.

Я хочу знати і поділитися тим, що знаю.

Я люблю дізнаватися про цікавих людей рідного краю, вчитися у них.

2. Доповнення вчителя до аутотренінгу.

Значним явищем в історії народної освіти і педагогічної думки в Україні була діяльність Христини Данилівни Алчевської, чиє ім'я пов'язане з Харковом. Тож під час опрацювання мовної теми ми скористаємося матеріалом про неї, поповнюючи свої знання про відомих жінок України.

II. Тема та мета уроку. Ваші очікування від уроку?

III. Актуалізація опорних знань.

Робота з текстом. Виразно прочитати, дібрати заголовок, знайти вставні слова. Вилучити їх з тексту. Як зміниться висловлювання? Яку роль відіграють вставні слова у реченні? До слів *прес, диктатура, рвійність* підібрати синоніми. Переказати текст, доповнивши його власними міркуваннями з приводу вчинку Данила Журавльова, використавши вставні слова.

Народилася Христина Данилівна 1841 р. в м.Борзна на Чернігівщині. Мати померла зовсім молодою. На думку Христини Данилівни, вона успадкувала од матері нетерпимість, небайдужість, рвійність – все те, що заважало спокійно і безсторонньо дивитися на світ Божий: «І розумію, що це погано, та не вмію інакшитися.» Батько був учителем, та категорично виступав проти освіти дівчат, тож, зрозуміло, і донька потрапила під прес його диктатури. Як згадують сучасники, Христина, хоч і була самоуроком, вирізнялася з-поміж інших рідкісною начитаністю. На жаль, закінчити ж школу, отримати освіту не змогла. Можливо, в цьому і треба шукати пояснення того, що вона, по суті, все своє життя присвятила справі освіти, особливо жінок.

IV. Сприйняття і засвоєння навчального матеріалу.

1. Самостійне опрацювання матеріалу підручника §28, його обговорення. За потреби вчитель доповнює висловлювання учнів.

2. Прочитати текст, визначити значення підкреслених слів, словосполучень. Чи може бути вставним речення? Знайдіть його в тексті, визначте його роль. Зробіть синтаксичний розбір другого речення.

У журналі «Северная Пчела» підприємець Олексій Алчевський прочитав вірш, який його вразив. Автором його, як з'ясувалося, була геть молода дівчина. Ось так і почався їхній епістолярний роман. І, певно, хтось невидимий шепнув йому: це – вона. Алчевський примандрував на Курщину й побачив: справді, вона. Щасливе подружжя перебралося до Харкова, де власна фабрика давала фінансову незалежність. Але, на диво, Христина так і не заразилася примхами багатіїв, розкоші її не спокусили, як не дивно, так і лишилася людиною невибагливою. Якщо їй потрібні були гроші, то тільки на громадські цілі, головним чином – на школу, що стала єдиною пристрастю на ціле її життя. Адже, за розповіддю її доньки, вона ще з дитинства (як підслуховувала під дверима уроки грамоти для братів) дала клятву до смерті ширити грамоту, що й виконала, ставши на чолі руху відкриття шкіл для дорослих.

3. Робота в парах. Скласти по два речення з кожним словом, щоб в одному слово було вставним, а в іншому – членом речення. Обґрунтувати свій вибір (метод «Обери позицію»).

Кажуть, на щастя, здавалося, (по)третє.

4. Робота в групах.

I група - визначити тип, стиль мовлення. Дібрати заголовок. Знайти вставні слова. Вказати їх значення.

Активна поборниця недільних шкіл, Х.Алчевська 1862 р. заснувала під опікою окремого Товариства українську недільну жіночу школу, яку було закрито, на жаль, вже наступного року. Після цього кілька літ Алчевська проводила заняття вдома. Це, власне, була нелегальна українська школа. Склавши спеціальні іспити на право викладання в школі, одержавши дозвіл на відкриття школи для дорослих, Христина Данилівна, властиво, навчає жінок різного віку: прислугу, модисток, фабричних робітниць, дружин і дочок ремісників. Викладання, ясна річ, велося російською мовою. Але, як пише професор Гарвардського університету, віце-президент Союзу Українок Америки Марта Богачевська-Хом'як, велике значення мали громадські концерти, організовані Алчевською, оскільки їхню програму складали українські народні танці й співи. Виконавці програм, звичайно, виступали в національному вбранні.

Алчевська та багато жінок з вищого класу одягали його як символ відданості народній справі. До речі, погруддя Шевченка, поставлене у заснованій Алчевською школі, яку вона хотіла назвати його іменем, стало першим в Україні пам'ятником Шевченкові.

Додаткове завдання: пояснити значення підкреслених слів, підібрати до них спільнокореневі слова, скласти з ними 2-3 речення, використавши вставні слова різного значення.

II група – відновити текст висловлювання, вставивши в нього найбільш вдалі, на вашу думку, конструкції. Виписати словосполучення з останнього речення, зробити їх розбір.

Діяльність жінок на культурному полі мала політичні наслідки. Христина Алчевська, (наприклад, до речі, як вважають дослідники) яка не була політичним діячем, а педагогом, розбудила політичну свідомість сотень жінок. Її педагогічна праця зробила ім'я Христини Данилівни знаним і за межами Російської імперії. (на щастя, на диво, по-перше), вона представляла вчителів для дорослих на Паризькій виставці 1889 р., там її обрали президентом Всесвітньої Ліги просвіти; (інакше кажучи, по-друге) 1904 її відзначено за педагогічну працю на Міжнародному жіночому конгресі в Берліні. (нарешті, по-третє), за 57 років існування школи Алчевської (до речі, єдиної з усіх 300 в Росії, що мала власне приміщення) освіти в ній здобули понад 17 тисяч осіб. (таким чином, мабуть, крім того), багато освітніх товариств обрали Христину Данилівну своїм почесним членом. Петербурзьке і Московське економічні товариства нагородили її золотими медалями.

III група – охарактеризуйте вставні слова за їх значенням, роллю в реченні. Поясніть лексичне значення виділених слів.

Школа була першим, але, безумовно, не останнім кроком цієї видатної жінки на шляху освіти: вона організувала в Харкові Товариство грамотності, першу бібліотеку (нині Державна наукова бібліотека ім. В.Г.Короленка). Як відомо, Алчевська стала **ініціатором** створення громадської комісії вчених із різних міст, яка склала систематичний курс для навчання дорослих, що витримав десятки перевидань. Зрештою, вона впорядкувала спеціальні «**Каталоги книг**», «Програми викладання в недільних школах». Уявіть собі, це вона написала **мемуари, дидактичні** оповідання; як відомо, зналася з багатьма видатними людьми, серед них – І.Франко, М.Павлик, Ф.Достоевський, Л.Толстой., І.Тургенєв, А.Чехов, Олена Пчілка. За свідченням дослідників, навіть її щоденник – це духовні портрети її знайомих, які вже належать історії культури.

4. Виступи спікерів груп.

5. Поетична хвилинка. Учениця читає вірш Христі Алчевської (доньки), присвячений матері.

Тобі, що свій народ кохаєш,
Чий образ в серці я ношу,
Що і мене любить навчасш,
Тобі, задумана, пишу:
Думки про щастя у свободі,
Про пал завзятий в боротьбі,
Про скарб, захований в народі, -
Усе, голубонько, тобі!

Доповнення вчителя: До речі, цей вірш з'явився у першій поетичній збірці доньки Христини Данилівни – Христі Алчевської «Туга за сонцем», яка вийшла 1907 р. в Москві у вид-ві Ситіна і була присвячена матері. Думаючи про це благородне, сповнене високих духовних поривань і подвижництва життя, згадую, що ще в юності їй всі пророчили тріумф на театральній сцені. Ф. Достоевський вважав, що з-під її пера міг вийти чудовий роман – вона ж

віддала всю себе до останку школі, вважаючи, що коли таки вона справді мала талант, то «горда й щаслива, що віддала його не збайдикованому ситому натовпу, а мужицькій хаті»...

V. Підсумок уроку.

1.Бесіда:

- Що таке вставні слова, словосполучення?
- Які існують їх групи за значенням?
- Яким членом речення є вставні слова?
- Чи є інтонаційні особливості речень зі вставними словами?

8) Визначити значення вставних слів за кодом:

а) Отже, й Х.Алчевська, і її чоловік були перейняті національними ідеями і сприяли розвитку національних інтересів.

б) Заборонено було, як уже мовилось навчатися українською мовою відповідно до Валуєвського циркуляру.

в) На жаль, в 1920 р. через скрутне матеріальне становище вся сім'я Алчевських вимерла.

г) З іменем Х.Алчевської, вказував російський педагог В.Вахтеров, пов'язаний розвиток методики навчання.

д) Знаєте, школа була збудована за проектом О.Бекетова в Мироносицькому провулку, нині вул. Раднаркомівська, 9.

1 - вказує на послідовність викладу, зв'язок думок.

2 - джерело повідомлення.

3 - емоційна оцінка.

4 - активізація уваги.

Код для перевірки: а- 1, б-2, в-3, г- 2, д- 4.

2.Рефлексія: Чи справдилися ваші очікування від уроку?

3.Оцінювання, самооцінювання.

Д/З: §28, впр.254 – I група, скласти 5-6 речень за темою уроку із вставними словами різного значення – II група; кросворд про Х.Д.Алчевську – III група.

8 клас

Урок № 12

**Тема: Односкладні речення як частини складного речення.
Синтаксичний розбір односкладних речень**

Мета: - поглибити знання учнів про односкладні речення як частини складного речення;
- розвивати вміння аналізувати, моделювати й конструювати складні речення, здійснювати розбір односкладних речень;
- розширювати кругозір учнів, виховувати наполегливість, активну громадянську позицію, бажання вести здоровий спосіб життя.

Культурологічна змістова лінія: Визначні жінки України. Лілія Підкопаєва.

Обладнання: портрет Л.Підкопаєвої, підручник, картки.

Тип уроку: урок формування практичних умінь і навичок.

Форми і методи роботи: «Обери позицію», тести, «Мозкова атака», лінгвістична гра, робота в групах.

Епіграф уроку:

*«Чемпіоном стає той, хто, надаючи,
уміє підніматися і йти вперед»*

Л. Підкопаєва

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент.

Девіз класу:

Ти наше диво калинове,
Кохана материнська мова!

Д. Білоус

II. Мотивація навчальної діяльності.

Вчитель: Перелік спортивних нагород і державних відзнак цієї молоді жінки солідний: 50 золотих медалей, 23 срібні, 15 бронзових, орден «За заслуги», хрест «За мужність». Вона – гордість і слава не тільки своєї держави. Наша співвітчизниця увійшла до списку легендарних спортсменів світу, і ще в 2007 в американському місті Оклахома-сіті, де знаходиться Всесвітній зал

гімнастики, її вшановували як одну з найкращих. Та ні слава, ні гроші не змінили її ставлення до себе, до людей, до світу. Її добросердечність, невгамовність, готовність прийти на допомогу роблять її помітною в житті країни, цікавою для людей. Я сподіваюся, знайомство з абсолютною олімпійською чемпіонкою, чемпіонкою світу зі спортивної гімнастики, заслуженим майстром спорту України, послом доброї волі ООН в Україні по боротьбі зі СНІДом Лілією Підкопаєвою буде цікаве і корисне для вас.

III. Тема та мета уроку. Ваші очікування від уроку?

IV. Актуалізація опорних знань.

1. Перевірка домашнього завдання:

I група – повідомлення в науковому стилі за створеною учнями узагальнюючою схемою з теми «Односкладні речення»;

II група – задають учням класу придумані ними тестові завдання з теми;

III група – жартівливе оповідання «Життя нашого класу» з використанням односкладних речень.

V. Застосування набутих знань.

1. Знайти у висловлюванні Л.Підкопаєвої граматичні основи. Чим вони виражені?

П'ятирічною привели мене вперше до гімнастичного залу, я полюбила цей вид спорту. Люблю і по сьогодні, адже він зробив мене олімпійською чемпіонкою в 1996 р. в Атланті, чемпіонкою світу в 1995 р. Звісно, що це завдяки і моїм зусиллям, і тренерським. Але якби не було справжньої любові, відданості спортивній гімнастиці, навряд чи таке сталося б. І так має бути в будь-якій справі, якою ми займаємося – не іншим щось доводити, а, насамперед, собі.

Висновок: Складовою складного речення можуть бути і односкладні, слід навчитися їх бачити, визначати вид.

2. Графічний диктант. Проаналізувати будову складних речень: усно виділити граматичні основи, записати схему-модель кожного речення (1. – односкладне речення, 2.- двоскладне)

Дуже важливо дитину направити, підштовхнути, підказати, а інколи, можливо, і змусити чимось займатися, адже у житті багато спокус, принад. У фонді Л.Підкопаєвої працюють односторонні, показуючи молоді приклад, якими треба бути, куди рухатися. Лілії дуже приємно, що зірки спорту та естради відгукуються на прохання в проведенні різних благодійних акцій. Серед таких людей – Андрій Шевченко, брати Кличко, Руслана Лижичко, Тіна Кароль, Ані Лорак. І це здорово: люди з іменами мають показувати себе, бо дуже важливо допомогти дитині визначитись, як би поставити місток для великого стрибка в життя, і щоб це був правильний стрибок. Не треба сліпо наслідувати те, що нав'язують молодим, скажімо, з екранів. Треба замислюватись над завтрашнім днем, не проживати це життя як-небудь, а зробити щось значиме в ньому.

3. Робота в групах:

I група – визначити вид односкладних речень, які входять до складних. Визначити основну думку тексту. Чи згодні ви з нею? Обґрунтувати свою думку. (метод «Обери позицію»)

Л.Підкопаєва переконана, що не можна досягти великих результатів у будь-якій сфері діяльності, не пройшовши крізь труднощі, випробування, жертви. І у спорт приходять багато людей, однак чемпіонами стають одиниці. Значить, кимось більше докладено зусиль, не доспано, не доїдено, не сходжено у кіно, тобто принесено щось у жертву, аби мати навзаєм успіх. Хтось мріє про висоти, лежачи на дивані, а хтось вперто тягне лямку, знаючи, що тільки так бажане стане дійсністю. Спорт виховує в людині повагу до старших, мобілізує, дисциплінує, закладає той фундамент, що пригодиться в житті, аби тримати осанку, котра завжди і в усьому потрібна.

II група – прочитавши дидактичний матеріал про проведення щорічного фестивалю «Золота Лілія», організатором якого є Л.Підкопаєва, виписати 3-4 складні речення, до складу яких входять і односкладні, визначити в них граматичні основи, вид речення.

III група – ознайомитися з послідовністю синтаксичного розбору односкладного речення, вибрати з дидактичного матеріалу приклад такого речення, розібрати його для демонстрації учням класу.

4. Виступи спікерів груп.

5. Лінгвістична гра «Хто швидше?» Зробити синтаксичний розбір одного з односкладних речень

У державі є багато проблем і хочеться допомогти їх розв'язати. Не повинні ми критикувати, що от, мовляв, хтось чогось не зробив, не допоміг. Маємо запитати найперше у себе: а що зробили ми? Л.Підкопаєва – соціально відповідальна, активна людина, їй хочеться бути потрібною, корисною, зробити щось хороше, залишити після себе гарний слід. Усиновивши дитину, вона не зупинилася на цьому, часто буває в донецькому дитбудинку з подарунками. За її прикладом багато заможних людей стали батьками для дітей-сиріт.

6. Побудувати складні речення за поданим початком так, щоб друга частина була а) односкладним реченням; б) двоскладним реченням.

Займайтеся спортом, ...

Справжній друг допоможе і в радості, і в горі, ...

Не треба соромитися робити добро, ...

VI. Підсумок уроку.

1. **Рефлексія.** Чи справдилися ваші очікування щодо сьогоднішнього уроку?

2. **«Мозкова атака»:** Одним реченням сформулювати основну думку нашого уроку, навіяну знайомством з Л.Підкопаєвою.

- Треба бути Людиною.
- Творить добро!
- Ведіть здоровий спосіб життя!
- Маємо жити за законами людської моралі!
- Будь наполегливим у досягненні мети.

Підсумкове слово вчителя: Хочу звернути вашу увагу на слова Л.Підкопаєвої, які стали епіграфом нашого уроку. Хіба не про це ми сьогодні говорили, опрацьовуючи мовну тему?! І стосується це не лише спорту, а всього нашого життя. Будьте людьми, стійкими, наполегливими.

Домашнє завдання: § 19., впр.160.

9 клас

Урок № 13

Тема: Види складних речень

Мета: - систематизувати й узагальнити вивчене про види складних речень, поглиблювати вміння здійснювати синтаксичний розбір складного речення;

- удосконалювати пунктуаційну грамотність, навички роботи з таблицею, орфоепічні навички, розвивати логічне та критичне мислення, пам'ять, мовлення;

- виховувати любов до життя, кращі моральні якості людини.

Культурологічна змістова лінія: Визначні жінки України. Раїса Недашківська.

Обладнання: портрет Р. Недашківської, картки, ілюстрації ролей актриси, комп'ютер, фрагмент моновистави, картки самооцінювання.

Тип уроку: урок узагальнення і систематизації вивченого.

Форми і методи роботи: «Мікрофон», робота в групах, бесіда, «Обери позицію», «Прес», робота у парах.

Випереджувальне домашнє завдання: поетична хвилинка, повідомлення про Р.Недашківську.

Епіграф уроку:

*«Шляхи, що ведуть до мистецтва,
Встелені тернами,
але на них вдається зривати і прекрасні квіти»*

Ж. Санд

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент.

Девіз класу:

О, мово, найцінніше надбання!
В піснях слова легенькі, як пір'їна.
В бою – міцніше за підкову для коня.
Як буде мова – буде Україна!

С. Коваль

II. Мотивація навчальної діяльності.

А) Поетична хвилинка. Зараз ви почуєте уривок з поезії Ігоря Павлюка, лауреата Народної Шевченківської премії «Залізний Мамай», літературних премій ім. В. Симоненка, ім. Б. Неcherди, ім. М. Шашкевича, ім. Г. Сковороди та міжнародної літературної премії ім. М. Гоголя «Тріумф».

Остання мавка

Умирають ліси.
Не вмирає лиш вітер... поети...
Мавка тілом гнучким
Мені душу свою розповість.
Вона зв'яже із трав,
З того вітру смарагдовий светр
І мені подарує,
Хоч я в її лісі лиш гість.
Мавка з кленом кохалась,
Допоки мені не зустрілась,
Знала зір голоси
І коріння підводних рослин.
Синій терен проріс,
Де мисливські встромилися стріли
Ще тоді, коли мавка
Була однією з людей.
Її трепетна плоть
Журавлиним прощанням стогнала,
Мов хотіла порадувати Бога, -
Що файно створив.
Їй здавалось:
Мене вона в цілого світу украла.
А мені не здавалось:
Я свято її любив.

Б) **Вчитель**: Ми ще раз поринули в таїну «Лісової пісні» Лесі Українки, пригадали сюжет, її героїв. А мені хочеться на сьогоднішньому уроці під час повторення мовної теми познайомити вас із людиною, закоханою в Лесину творчість, виконавицею ролі Мавки – народною артисткою України Раїсою Недашківською.

III. Тема та мета уроку. Ваші очікування від уроку? (записати на стікерах)

IV. Актуалізація опорних знань.

1. Бесіда(«Мікрофон»):

- Які речення називаються складними?
 - Які речення називаються безсполучниковими?
 - На основі чого складні речення поділяються на складносурядні і складнопідрядні?
 - Чим відрізняються складносурядні і складнопідрядні речення?
 - Якими сполучниками поєднуються частини складносурядного речення?
- А складнопідрядного?
- Які є різновиди складнопідрядного речення?
 - Назвіть види підрядності у реченні з кількома підрядними (у кожній відповіді наводяться приклади).

2. Довідкове бюро: учениця розповідає про Р.Недашківську.

Р. Недашківська – кавалер орденів княгині Ольги та Варвари Великомучениці, лауреат премій ім. М. Островського, ім. С. Бондарчука, володарка найвищої кінематографічної відзнаки Росії «Ніка». Актриса театру і кіно. Її батьківщина – с. Старі Вороб'ї на Житомирщині. Батько – військовий. Мріяла про балет. Її перший режисер помітив її на сцені Палацу піонерів, побачив у ній Мавку. З 1965 по 1980 працювала на кіностудії ім. Довженка. Театр кіноактора, Молодіжний театр, театр «Під зоряним небом». Десятки кіно робіт: «Лісова пісня» і «Дмитро Горицвіт», «Комісар» та « Помилка Оноре де Бальзака», «Народжена революцією» та «Вавилон ХХ», «Вигідний контракт» та «Гадюка», «Голос трави» та «Чудо в краю забуття». Та все ж найулюбленіші ролі – Мавки («Лісова пісня»), Катерини Білокур у фільмі «Буйна». У її скарбниці – десятки моновистав у спектаклях «Слово про похід Ігорів», «За двома зайцями», «Три сестри», «Посмішка звіра», «Не питайте свою долю».

V. Засвоєння навчального матеріалу.

1. У тексті, написаному на дошці, знайти складні речення, підкреслити граматичні основи, визначити вид цих речень. Якими засобами зв'язку поєднані їх частини?

Раїса Недашківська захоплюється творами Л.Українки, тому в її репертуарі і «Лісова пісня», і моновистава за легендою в прозі «Щастя», й інші шедеври. Мавку вона вважає ідеальною людиною, актрисі весь час хочеться бути схожою на неї. Отак Мавкою і йде по життю, дбаючи про інших, переконана: дуже важливо людині мати в душі спокій, знайти внутрішню гармонію. Для цього слід вичищати себе, не забруднюватись, навіть, якщо хочеться сказати щось погане. Краще сказати добре слово – цим ти зробиш приємне і для людини, і для всього Всесвіту. Десь актриса прочитала, що погане слово випромінює у простір 40000 рентген, несе негатив. І поганими думками, і словами ми засмічуємо простір замість того, щоб прикрашати його добром, робити гармонійним.

Додаткове завдання: пояснити значення підкреслених слів.

2. Робота в групах:

I група – вставити розділові знаки, визначити види складних речень, скласти їх схеми. На що звернемо увагу в останньому реченні?

Мистецтво має бути на передовій піднімати людей а не опускати до рівня тих хто платить величезні гроші за квитки у найкращих рядах й неспроможний зрозуміти оцінити справжній мистецький твір. Мистецтво має піднімати душу примушувати людину замислюватись давати віру надію радість в цьому актриса переконана. Десятки років переймається тим що людям найнеобхідніше аби зуміли захотіли заглянути в свої душі і люди дякують їй за її працю.

(малюючи схему останнього речення, приходимо до висновку, що в одному реченні можуть бути об'єднані різні види зв'язку – сполучниковий і безсполучниковий, сурядний і підрядний. Це буде наступна тема)

II група – вставити пропущені букви, зробити синтаксичний розбір 1 речення, скласти схему останнього речення. Як називається таке речення? (довести методом «Обери позицію»)

Здає..ся, я на все жи..я пр...к..піла до своєї Мавки, бо вона гармонійна, потрясаюча, вона – без дна, з нею я расту і живу. Вона – в мені. (Не)даремно через багато років знову повернулася до «Лісової пісні», тільки колись я грала Мавку, а т..п..р виконую всі ролі, читаю діалоги, р..марки – і на сцені є тільки музика, Мавка і десь там с..мволічно (с/з)ходить сонце. Вона вчить нас радіти кожному дню, кожній людині, з котрою спілкуєшся, і любити навколишній світ, учитися у природи. О, вона така гармонійна!

III група – розглянувши ілюстрації з зображенням героїнь Р.Недашківської з фільмів та театральних вистав, скласти твір-мініатюру за висловом Гіппократа «Життя коротке, мистецтво – вічне», використавши 2-3 складні речення різних видів.

3. Звіти спікерів груп.

4. Перегляд фрагмента моновистави за новелою Калини Ватаманюк «**Шлях до себе**» у виконанні Р.Недашківської. Проблемне питання: Чи «програє» твір через відсутність діалогів, дій інших акторів? Довести свою думку (метод «Прес»).

- Чи згодні ви зі словами Анатолія Франса «Немає магії сильнішої, ніж магія слова»?

5. Робота в парах. Завдання: Висновок побудувати у вигляді складного речення, визначити його вид, зробити синтаксичний розбір.

Доповнення вчителя: Життя Раїси Степанівни Недашківської активне і насичене. Для прикладу: вона – віце-президент фестивалю «Золотий витязь», бере участь у фестивалях «Лесина осінь», Івана Франка, Міжнародному гуцульському фестивалі, церемоніях нагородження театрів і т.п.

VI. Підсумок уроку.

1.Створення таблиці «Види складних речень»

2.Міні-змагання «Влучна думка».

Завдання: скласти сенкан до слова **кіно** (наприклад):

Кіно

Правдиве, вражаюче
Відтворює, повчає, розважає
Вчить, як на світі жить
Мистецтво

3. **Рефлексія:** Створити «Дерево емоцій», давши відповідь на питання:
- Чи сподобався вам урок? Чим?
 - Яким був ваш емоційний настрій на уроці?
 - Хто із славетних українок став вам сьогодні ближчим і зрозумілішим?

4. Самооцінка роботи на уроці (кожен заповнює картку, а потім порівнює її з оцінкою вчителя)

№ з.п.	Як я працював	Коментар учня	Оцінка
1.	Я повторив вивчений матеріал		
2.	Працював у парі й групі		
3.	Виконував усі завдання		
4.	Зможу скласти узагальнюючу розповідь з прикладами		
5.	Працював активно		

5. Підсумкове слово вчителя: Сподіваюся, знайомство з Р.Недашківською, її поради вам запам'яталися, і ви, як і вона, будете поспішати творити добро, прикрашати життя на цій Землі, цінуватимете його кожну хвилину.

Домашнє завдання: I гр. - навести приклади всіх видів складних речень; II гр.- впр.75; III гр. – твір-роздум «Театр є мистецтво відтворення життя» (К. Станіславський).

9 клас

Урок № 14

Тема: Основні види підрядних речень. Означальні, з'ясувальні, обставинні речення

- Мета:** - ознайомити учнів з основними видами підрядних речень, формувати вміння розрізняти означальні, з'ясувальні, обставинні підрядні частини, ставити до них питання від головної частини, креслити схеми СПР;
- розвивати навички правильного інтонування СПР, удосконалювати пунктуаційну грамотність, навички роботи з підручником і таблицею, розвивати увагу, логічне мислення;
 - виховувати кращі риси людини.

Культурологічна змістова лінія: Визначні жінки України. Ксенія Симонова.

Обладнання: портрет К. Симонової, підручник, таблиця «Основні види підрядних речень», картки, відеоролик.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу.

Форми і методи роботи: «Займи позицію», «Прес», бесіда, робота в групах.

Епіграф уроку:

*«Той, хто робить добро іншим,
сам від цього пізнає радість»*

М. Наваррська

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент.

Девіз класу:

Шануймо мову над усі боги,
Якщо ми хочем зватися народом.

О. Софієнко

II. Актуалізація опорних знань.

1. Робота біля дошки:

Записати речення, підкреслити граматичні основи. Вказати ССР і СПР, накреслити схеми перших двох речень.

Її відкрив українцям Всеукраїнський проект «Україна має талант», і ми дізналися про малознайомий вид мистецтва – **пісочну анімацію**, малювання піском. Мама Ксенії Симонової була її першим учителем, бо вона викладає у художній школі мистецтв у Євпаторії. Улюбленою технікою дівчини є лінійна графіка, а ще вона розробила новий напрям у живописі, назвавши його психоаналітичною графікою. Цей стиль народжений ще під час ілюстрування глянцевого журналу у Криму. Тут зіграла роль і перша освіта психолога, хоча важливішу роль відіграло вивчене на психофізіологічному відділенні.

2. Бесіда:

- Яке речення називається СПР?
- Як встановлюється смисловий зв'язок між головною і підрядною частиною?
- Якими сполучниками поєднуються частини СПР?
- Які розділові знаки ставляться між частинами СПР?

III. Мотивація навчальної діяльності.

Вчитель: Опрацювати мовну тему допоможе нам знайомство з Ксенією Симоновою, чії роботи з піску нікого не залишають байдужими: збирають тисячі переглядів в Інтернеті, викликають сльози, змушують і співпереживати, і радіти, бо має ця молода жінка глибоке відчуття, сприйняття серйозних тем, вічних цінностей – добра, духовності, благодійності, любові.

IV. Тема та мета уроку. Ваші очікування від уроку?

V. Сприйняття і засвоєння навчального матеріалу.

1. Спостереження над реченнями: Виразно прочитати, визначити головну і підрядну частину, поставити питання від головної до підрядної частини, визначити загальне значення підрядної частини.

А) Майстриня переконана, що її малюнки робляться не нею і народжуються з Божого благословення.

[], (що) - з'ясувальне.
В чому?

Б) Нею створено вже кілька десятків роликів, які присвячені хворим дітям.

[], (які) - означальне.
Яких?

В) Під час роботи Ксенія релаксується, входить у стан повної розслабленості і з заплющеними очима дає можливість рукам вільно рухатися, поки малюнок не буде готовий

[], (поки) - обставинне.
До якого часу?

Словникова робота: **релаксація**.

2. Спостереження за таблицею «**Основні види підрядних речень**». Перевірити своє сприйняття матеріалу за підручником, §13 с.88.

3. У тексті знайти СПР, прочитати, правильно інтонуючи, визначити вид підрядних речень, використовуючи таблицю як опору. (метод «Займи позицію»)

«До теми Великої Вітчизняної війни особисто я ставлюся з великою повагою, трепетом, як людина, котра виросла поблизу **меморіалу** на Красній Горці в Євпаторії. Ми з дитинства знали, яке то страшне місце. Там було розстріляно майже 13 тисяч мирних жителів, в тому числі й малих дітей. Ми знаємо, що таке війна, як це страшно. І як добре, що нашу землю було звільнено від фашистської чуми. Я серйозно, глибоко вивчала історію з 12 років і дуже хочу, аби тема Великої Вітчизняної не забувалася нами. На жаль, ще в школі відбивають бажання її вивчати. Тому й захотілося її відтворити в якійсь сучасній молодіжній техніці, яку можна **зафіксувати** і викласти в Інтернеті. А його **користувачі**, як відомо, переважно молодіжна аудиторія. Тому й створюю відеоролики, міні-спектаклі» (К.Симонова)

Словникова робота: **меморіал, зафіксувати, користувачі**.

4. Вчитель: Окремою сторінкою життя і творчості К. Симонової є благодійність. Разом з чоловіком вона опікується Симферопольським дитячим будинком. Про нього колись ходила недобра слава, бо в ньому зібрали найбільш неблагополучних дітей з усього Криму. Почувши про це, жінка поїхала туди. Вони зріднилися. Зараз, попри те, що у дітей жахливе минуле, вони поводять добре, всі захоплюються якоюсь творчістю: хтось пише, хтось – малює, хтось танцює. Є спортсмени, навіть перебувають у центрі підготовки до Олімпійських ігор з греко-римської боротьби. Тепер цей будинок став схожий на елітний пансіонат. Пропоную вам попрацювати в групах саме за темою «Доброчинна діяльність К. Симонової»

5. Робота в групах:

I група – Опрацювавши дидактичний матеріал про добротину

діяльність К. Симонової, складіть уявний діалог з вихованцем Симферопольського дитячого будинку, використайте не менше 3-4 СПР. Визначте їх вид. Діалог прочитайте в ролях.

Приклад діалогу:

- Привіт! Будьмо знайомі. Мене звати Сашко. Ти звідки?
- Привіт! Я – Микола, жив і навчався в дитбудинку.
- А правда, що у вас часто буває К.Симонова, та, що перемогла в проєкті «Україна має талант»?
- Так, а ще правда, що вона стала хрещеною матір'ю уже кільком десяткам дітей. І робить все для того, щоб нас всиновили.
- Здорово! А я недавно бачив – це було в День захисту дітей – як повний-повнісінький автобус «ваших» їхав до дельфінарію.
- Так це ж Ксенія з чоловіком найняли автобус і возили нас. Ми побачили незабутнє шоу, одержали купу подарунків. Потім гуляли по набережній, катались на атракціонах, купалися. Це було справжнє свято!
- Он як! Цікаво, у них так багато вільного часу, щоб возитися з чужими дітьми?
- Та ні, але вони замість святкування річниці свого весілля цей день проводять з нами. А коли ми, випадково дізнавшись про це, стали їх вітати, Ксенія сказала, що найбільше щастя для неї – бачити наші посмішки.
- Миколо, я вам щиро заздрю. А чому ти зараз не в дитбудинку?
- А мене завдяки Ксенії теж всиновили, і я йду купатися до моря. Підемо разом?

II група - Опрацювавши матеріал про добродійну діяльність К. Симонової і те, як вона спонукає інших до неї, написати твір-роздум «Давати чи брати: у чому щастя людини?»

III група – Визначити вид підрядних речень, виділити граматичну основу. Прочитати, правильно інтонуючи.

Ксенію запрошують в інші міста і країни не лише на гастролі, а й на проживання, бо вважають, що столиця, зарубіжжя – то більше можливостей для творчого розвитку. Та вона, побувавши практично на всіх континентах, переконана, що мегаполіс вбиває творчість. І хоч не все у нас так добре, як десь, їй хочеться показати співвітчизникам, як слід поважати особистість, людину праці, пенсіонера і особливо ветерана, як слід дбати про дітей.

IV група – Вставити пропущені букви і розділові знаки, поставити від головної до підрядної частини питання, визначити їх вид. Пояснити вибір орфограми чи пунктограми(метод «Прес»).

У Ксенії Симонової вже більше 300 пісочних історій. Всі вони створ..і в..ликими і сильними почу..ями, хоча мабу..ь, найбільш вистраждані морально – про хворих дітей. Це морально дуже важко бо читає всю історію хвороби дитини, спілкується з рідними чи волонтерами. (ні) коли (не) відмовляється допомогти хоч як би важко не було, хоч плаче переживає, п'є ліки. І всі її ролики робля..ся через оце тяжке почуття, але все одно вони – улюбл..і, бо

зроблені для людей, а не для шоу-бізнесу.

5. Виступи спікерів груп.

VI. Підсумок уроку.

1. Вчитель: Давайте прочитаємо епіграф нашого уроку, слова королеви Наварри, французької письменниці М. Наваррської. Чи можемо ми цей вислів віднести до феї піску К. Симонової? Чому? Який естетичний ідеал її робіт?(бесіда) А щоб у вас збереглося почуття захопленості, гордості за талановиту українку, пропоную переглянути фрагмент фінального виступу К.Симонової на шоу «Україна має талант» і вдома описати свої враження від побаченого.

2. Перегляд фінального виступу К.Симонової на шоу «Україна має талант»

3. Рефлексія. Чи справдилися ваші очікування щодо сьогоднішнього уроку?

4. Оцінювання. Подяка учням за співпрацю.

- Якими словами поповнюємо ми свій словниковий запас? Чи запам'ятали їх значення?

меморіал, зафіксувати, користувачі, пісочна анімація, релаксація, меморіал, еліта, пансіонат, благодійність, мегаполіс, волонтер, шоу-бізнес.

Підсумкове слово вчителя: Від її першої появи на сцені минуло 5 років. А свою майстерність королева піску, як кличуть К.Симонову, презентувала в багатьох країнах світу: Італії, Німеччині, Австралії, Монако, Франції, Швейцарії, Японії, Таїланді... Гордімося нашою талановитою українкою і пам'ятаймо її морально-етичні принципи.

Домашнє завдання: §13, впр.134; для творчих дітей – твір за побаченим роликом.

9 клас

Урок № 15

Тема: Складне речення з різними видами зв'язку

- Мета:** - пояснити особливості будови складного речення з різними видами зв'язку, формувати вміння креслити схеми таких речень, пояснювати вживання розділових знаків між їх частинами, з'ясувати рівень сформованості комунікативних умінь і навичок;
- розвивати логічне мислення, увагу, удосконалювати навички самостійної роботи, аналізу, моделювання;
 - виховувати почуття гордості за талановитих земляків.

Культурологічна змістова лінія: Визначні жінки України. Клавдія Шульженко.

Обладнання: фото К. Шульженко, аудіозаписи пісень, підручник, картки.

Тип уроку: комбінований урок.

Форми і методи роботи: «Обери позицію», бесіда, пошукова робота, робота у парах, у групах, інтерв'ю.

Епіграф уроку:

*«Усі радощі життя – у творчості,
творити – значить убивати смерть»*

Р. Роллан

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент.

Девіз класу:

О слово рідне, подарунок мами,
І пісня ніжна, і розрада нам!
Я всім на світі поділюся з вами,
Та слова рідного нікому не віддам!

М. Леценко

II. Мотивація навчальної діяльності.

1. Музична хвилинка.

Звучить пісня «*Синий платочек*» у виконанні К. Шульженко.

Вчитель: Вона була неймовірно популярною, її фанатично любили мільйони шанувальників. Та нестримно віддаляється від нас епоха, коли велику співачку зустрічала оваціями довоєнна, воєнна і повоєнна публіка. Її без перебільшень можна назвати національним скарбом. Жодна естрадна співачка ні до, ні після неї не змогла піднятися на таку висоту. Хоч, здавалося, її голос був не таким уже й сильним, і співала переважно про любов, та її «Давай закурим» і «Синий платочек» були не просто шлягерами. Це – класика, високе мистецтво, і головне – тепло, що проникало прямо в серце.

2. Довідкове бюро: повідомлення про К. Шульженко.

К.І. Шульженко народилася 24 березня 1906р. в Харкові. Від батька, бухгалтера управління залізниці, перейняла любов до української народної пісні, співала, але мріяла стати драматичною актрисою. В 17 років стає актрисою місцевого драмтеатру, співає в кінотеатрах перед сеансами. У 1928 р. їде в Ленінград уже як естрадна співачка. Виступ на сцені Маріїнського театру був успішним, після чого перспективну співачку запросили до мюзик-холу. Концерти, гастролі, в 1939 – перемога в Першому Всесоюзному конкурсі артистів естради. У складі власного джаз-ансамблю об'їздила півкраїни. В роки війни виступає з концертами в тилу і на передовій, у блокадному Ленінграді. Її творчість належно оцінена: звання заслуженої артистки РРФСР, орден Червоної Зірки, медаль «За оборону Ленінграда». У 1962р. стала народною артисткою РРФСР, 1971 – народною артисткою СРСР, нагороджена орденом Леніна. Померла 17 червня 1984р.

Справжнім хітом в роки війни стала пісня «Синий платочек», написана польським композитором Єжи Петербурзьким, автором знаменитого танго «Утомленное солнце». Композитор з'явився в Радянському Союзі після того, як в 1939 р. Польщу розділили між СРСР і Германією, і на одному з концертів у Москві Шульженко почула цю пісню і відразу включила до свого репертуару. Але текст спочатку був іншим. Відомий нам варіант народився таким чином: у квітні 1942 р. «Дорогою життя» артистка виїхала з блокадного міста в Волхов і там познайомилась із працівником фронтової газети лейтенантом Михайлом Максимовим, і він написав новий текст. 13 січня 1943 р. пісню записали на пластинку в Москві. Весь її тираж був відправлений на фронт.

Після чого?

Для контролю: [], (як) і []; []: [], і []

4. Робота в групах: (під мелодію пісні «*Вальс о вальсе*» сл. Є. Євтушенко, муз. Е.Колмановський)

I група «Кореспонденти». Запишіть уявне інтерв'ю з композитором Е. Колмановським про творчість К.Шульженко, взявши за основу спогади композитора. Який спосіб передачі чужого мовлення доречний при інтерв'ю? (діалог) Утворіть його.

II група «Коректори». Вставити пропущені букви, виправити помилки у постановці розділових знаків.

Одна з найулюблених співачок народу, ім...я якої золотими літ...рами вписане в історію Вітчизняної культури постає зі сторінок власної книги спогадів «Коли ви запитаете м...не», простою і близькою. І нині можемо словами Л. Утьосова «сміливо ствер...жувати що є чимало пісень, котрі живі в пам...яті народу, співаю...ся до цього часу лише тому що до них доклала, свою майстерність свою душу К.Шульженко».

III група «Мовознавці». Скласти речення згідно змістової лінії уроку за схемами:

[], [] та []; [], (), [].

5. Виступи спікерів груп.

6. Словникова робота: з'ясувати значення слів, що прозвучали на уроці: *джаз, гастролі, шлягер, хіт, мюзик-хол*.

VI. Підсумок уроку.

1. Бесіда:

- Що планували ми на початку уроку? Чи знаємо це, чи вміємо це робити?
- Так які ж речення називаються складними реченнями з різними видами зв'язку?
- Про кого з видатних українок довідалися?
- Чи справдилися ваші очікування щодо сьогоднішнього уроку?

2. Самооцінювання і оцінювання.

3. Підсумкове слово вчителя: Гордість українського народу, наша землячка Клавдія Шульженко залишила після себе пісні, які довго житимуть серед нас. Останнє її побачення з Харковом відбулося в 1977 р. у гастрольній поїзді. У нашому місті створено музей К.Шульженко, щороку проводяться

«шульженківські фестивалі». Її серце було сповнене любові до пісні, рідного народу. Ми маємо гордитися нашою землячкою.

Домашнє завдання: §24, впр. 298; творчим дітям - взявши за основу почуте на уроці про співачку, написати твір-мініатюру «Серце, сповнене любові».

9 клас

Урок № 16

Тема: Способи передачі чужого мовлення. Цитата. Розділові знаки при цитатах

Мета: - ознайомити учнів з цитатами як способом передачі чужого мовлення, формувати вміння правильно добирати цитати, використовувати їх у мовленні, ставити розділові знаки при них;
- розвивати увагу, дисциплінованість, любов до української мови; виховувати патріотизм, почуття гордості за талановитих людей любов до української культури та мови.

Культурологічна змістова лінія: Визначні жінки України. Олена Теліга.

Обладнання: портрет О.Теліги, підручник, тлумачний словник, картки, стікери.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу.

Форми і методи роботи: «Мікрофон», робота зі словником, «Прес», «Ажурна пилка», бесіда, робота в групах.

Випереджувальне домашнє завдання: поетична хвилинка, повідомлення про О. Телігу.

Епіграф уроку:

*«Чорно кругом чи біло – не зупинити рух.
Може зламатись тіло, але ніколи - дух»*

О. Ольжич

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент. Девіз класу:

Без мови рідної, юначе,

Й народу нашого нема.

В. Сосюра

II. Актуалізація опорних знань.

1. Бесіда:

- Якими способами передається чуже мовлення?
- Що таке пряма мова?
- Накресліть схеми постановки розділових знаків при прямій мові.
- Чим відрізняється будова речень з прямою і непрямую мовою?
- Яка особливість запису діалогу?
- Чи чули ви слово «цитата», де, в зв'язку з чим? Як ви його розумієте?

2. Робота з тлумачним словником.

Цитата – це дослівний уривок з якогось висловлювання чи тексту, що служить для підтвердження певної думки.

III. Мотивація навчальної діяльності.

1) Поетична хвилинка.

Учениця виразно читає напам'ять вірш О. Теліги «Сучасникам»

«Не треба слів! Хай буде тільки діло!
Його роби – спокійний і суворий,
Не плутай душу у горіння тіла,
Сховай свій біль, зломи раптовий порив».
Але для мене – у святім союзі:
Душа і тіло, щастя з гострим бодем.
Мій біль бринить, зате коли сміюся,
То сміх мій рветься джерелом на волю!
Не лічу слів. Даю без міри ніжність.
А може, в цьому й є моя сміливість:
Палити серце в хуртовині сніжній,
Купати душу у холодній зливі.
Вітрами й сонцем Бог мій шлях намітив,
Та там, де треба, - я тверда й сувора.
О краю мій, моїх ясних привітів
Не діставав від мене жодний ворог.

2) Бесіда(метод «Мікрофон»): Що можете ви сказати про автора цього твору з його вірша? (щира, смілива, тверда в боротьбі з ворогом, любить рідний край)

3) **Вчитель:** Вивчення нового матеріалу буде пов'язане з Оленою Телігою, талановитою поетесою, яка до останнього подиху зберігала вірність Україні, українському слову. Її життєва дорога довжиною в 34 роки почалася ниточкою в Петербурзі, заспішила в Україну на землю предків. У важкий для Батьківщини час вона повела її в знівечену розтерзану, але не скорену столицю. То була її остання дорога – в безсмертя. Пройшла нею ця дивовижна прекрасна жінка не схитнувшись, не зрадивши себе й ідею. Її мужність і витримка на допитах вражали навіть бувалих і звиклих до своєї чорної роботи гестапівців. Один з катів після розстрілу О.Теліги разом з побратимами в Бабиному Яру

зізнався: « Я не бачив ще чоловіки, щоб так героїчно вмирав, як ця гарна жінка».

4) Довідкове бюро: повідомлення учня про О.Телігу.

IV. Тема та мета уроку. Ваші очікування від уроку? (Записати на стікерах і прикріпити на дошці)

V. Вивчення нового матеріалу.

Опрацювання теоретичного матеріалу підручника § 6.

Робота в групах (метод «Ажурна пилка»). Шляхом жеребкування кожна група обирає розділ §6 про постановку розділових знаків при цитаті, опрацьовує його. По одному учню від групи утворюють експертну групу, опитують один одного, повертаються в свої групи, розповідають почуте, систематизуючи матеріал. На основі почутого групи створюють опорні конспекти. Вчитель підсумовує новий матеріал.

VI. Застосування набутих знань.

- **Пунктуаційний практикум:** поставити розділові знаки при цитатах, пояснити їх вживання (тексти подані без їх вилучення):

А) «Вона вся, як істота, була якимось протестом проти сірості, безбарвності, нудоти життя... Це була людина, яка хотіла радості, барвистості, повноти, і ще радості, і ще радості... Радості неприступної для *плебея*. І , думаю, що ця жадова радості і повноти штовхнула її поцілувати Батьківщину востаннє», - писав Є. Маланюк.

Б) «О. Теліга – неординарна постать в ряді славних українок, в якій поєдналися сила, мужність, воля, безстрашність борця з жіночністю і чарівністю. Її чари були передовсім у життєрадісному іскристому гуморі, сміхові, доброму і уважному ставленні до людей... Вона завжди і всюди всміхалася усміхом любові до світу, сонця, і сама була як сонце, що обдаровує своїм промінням усі живі істоти, добрі й злі» (О.Бабій)

В) М. Бачинська-Донцова, згадуючи, як молодь Лемківщини з квітами зустрічала Олену, зазначала: «В українській еміграційній школі діти любили її, як Бога»

Г) Як згадує Ніна Драй-Хмара, в Києві (1941-1942 рр.) не було « жодної української родини, яка не говорила б із захопленням про Телігу».

Д) І в павутинні перехресних барв

Я палко мрію до самого рання,

Щоб Бог зіслав мені найбільший дар:

Гарячу смерть, не зимне умирання.

О. Теліга

Е) « Вона вміла бути винятково жіночною, майже наївною, дуже ніжною, - пише У. Самчук, - але разом...це був кремій, що викреслював іскри. Ні хвороба

легенів, ні погіршення слуху після скарлатини, ні холод та голод воєнного лихоліття – ніщо не могло примусити її признатися, що в її житті щось не так, як вона хотіла»

Словникова робота: еміграція, плебеї.

○ **Гра «Коректори».**

Виправити помилки в постановці розділових знаків, вставити пропущені букви, обґрунтувати їх вживання.

А) Україну може врятувати новий тип українця. Україн..ка нація потр..бує людей що вміють жити творити і вм..рати для своєї ..атьківщини наголошувала О.Теліга у своїх публіцистичних ста..ях Партачі життя та Прапори духу.

Б) Можна творити поезію високого патріотизму (ні)разу (не)вживши слів ..атьківщина або..ітчизна; можна проінняти творчіть палкою любов..ю до України, (ні)разу (не)вживши слово Україна; можна писати пристрас..ні любовні поезії, (не)вживши слів любов чи коха...я. бо поезія не називає а пориває... це добре знала О. Теліга. Ю. Шерех

В) Поезія О.Теліги писав Ю.Бойко це книга в..ликих пр...страстей благородної людини, що вміє радісно д..витись на жи..я, відчувати його рвучкий пульс, жити його багатобарвністю... розуміти його трагізм і знаходити в собі силу повсяк(час) бути альтруїсткою. Її альтруїзм – частка її життєвої радості.

Словникова робота: партачі, патріот, альтруїст.

○ **Робота в групах:**

I група «Мистецтвознавці»: використавши картки з висловами Ю. Ждановича, Д. Донцова, Ю. Бойка, О. Звичайної, Б. Бойчука, Б. Рубчак, утворити кілька цитат різними способами, поставити розділові знаки. Методом «Прес» довести доцільність вибору розділових знаків.

II група «Кореспонденти». Уявіть себе кореспондентом молодіжної газети і запишіть інтерв'ю з керівником Всеукраїнського товариства ім. О. Теліги про лауреатів Міжнародної літературно-мистецької премії її імені та роботу цього товариства. Утворити діалог та озвучити його в ролях.

III група «Літератори»: написати твір-роздум, навіяний почутим на уроці матеріалом та епіграфом уроку.

○ **Виступи спікерів груп.**

VII. Підсумок уроку.

1. Бесіда (метод «Мікрофон»:

- Над чим ми працювали на уроці?
- Що таке цитата? Коли і де використовується?
- Які розділові знаки ставляться при цитатах?
- Складіть інформаційний ланцюжок про О. Телігу. Чи можемо ми назвати О.Телігу альтруїсткою? Патріоткою? Доведіть свою думку.

2. Рефлексія. Чи справдилися ваші очікування щодо сьогоднішнього уроку?

3. Оцінювання.

4. Підсумкове слово вчителя: Вивченню нової досить складної мовної теми допоміг нам матеріал про О. Телігу, яка ще в молодому віці, почувши цинічне глузування з української мови та культури, з притаманною їй безкомпромісністю обурливо вигукнула: «Ви хами! Та собача мова – моя мова. Мова мого батька і моєї матері! І я вас більше не хочу знати!» Бажаю і вам бути такими ж свідомими українцями, справжніми патріотами рідної землі. А завершити урок я хочу поетичними рядками Б. Сої, присвяченими О. Телізі:

На крутосхилах Яру – чорний стрій,
Гаряча смерть дихнула прямо в очі.
Скосили кулі мерзлий деревій,
А день упав у темінь ночі.
Чиясь за серце ухопилась мати,
І слово на шляху зустріло сотні лез,
Та стало сильне на недремні чати,
Щоб дух Незламної воскрес!

Домашнє завдання: §6, впр.53; за бажанням – твір-роздум за словами О. Теліги «Тільки тим дана перемога, хто й у болі сміється зміг».

10 клас

Урок № 17

Тема: РМ Підготовка до твору-відгуку на твір мистецтва в публіцистичному стилі

Мета: - ознайомити учнів з творчістю народної художниці Марії Приймаченко, поглибити знання про види мистецтва, поняття відгуку, як зразка оцінного висловлювання;
- розвивати мовленнєво-комунікативні вміння викладати матеріал послідовно, логічно з дотриманням стилістичних ознак, збагачувати словниковий запас, розширювати кругозір;
- виховувати інтерес до творів мистецтва, творчості Марії Приймаченко.

Культурологічна змістова лінія: Визначні жінки України. Марія Приймаченко.

Обладнання: портрет М.Приймаченко, ілюстрації її картин, комп'ютер, тести, презентація.

Тип уроку: урок розвитку мовленнєвих умінь.

Форми і методи роботи: «Мікрофон», робота в групах, бесіда, словникова робота, інсценізація, дослідницька робота, «Незакінчене речення», «Мозковий штурм».

Випереджувальне домашнє завдання: інсценізація, повідомлення про М.Приймаченко.

Епіграф уроку: *«Покликання художника –
наповнювати світлом глибину людського серця»*

Р. Шуман

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент.

Девіз класу:

Наша мова – мова вічної землі,
Наша мова – слово вічного народу!

Л. Полтава

II. Актуалізація опорних знань.

1. Вступне слово вчителя: Кажуть, художники завжди молоді. От і вона зберегла на всі відпущені Богом 89 років яскраве, як у дітей, сприйняття довколишнього світу. Бачила його через кольорові окуляри. Її дивосвіт був чарівним і неповторним, унікальним і сонцесяйним, щирим і добрим, як вона сама. В ньому вистачало місця і людям, і птахам, і звірям, і квітам. Може, тому й лишається її світ поза часом і простором, бо всім хочеться жити яскраво і з надією на краще, а від споглядання її робіт у потаємних куточках душі накопичується оптимізм. Ми сьогодні долучимося до творчості художниці з особливим світосприйняттям – Марії Оксентіївни Приймаченко – і спробуємо зрозуміти та оцінити її твори.

2. Що таке відгук? (учні відповідають, потім звіряють з визначенням)

Відгук – текст, у якому наводиться оцінка прочитаного, почутого, побаченого, висловлено ставлення автора до нього. Мовленнєве оформлення залежить від ситуації мовлення. Головна ознака відгуку – оцінність висловлювання. Мета – передати особисті враження від твору мистецтва.

III. Мотивація навчальної діяльності.

1. **Бесіда** («Мозковий штурм»): Чи тотожні, на вашу думку, поняття мистецтво – краса – творчість? (Так, бо краса надихає людей на творчість, а результатом цього є мистецтво)

2. **Поетична хвилинка** (Відзначити виразність, емоційність декламування напам'ять вірша М.Луківа, присвяченого М.Приймаченко)

Бузок до ранку шелестів,
Жасмин шумів до ранку
І сад у сутінках до брів,

Немов картина в рамці,
Стояв у місячнім вікні,
На хату тінь проливши.
Кипучий цвіт, як білий сніг,
Горів на чорнім листі...
Тепер скажіть, що малювати,
Щоб ніч цю передати:
Чи цей старезний сивий сад,
Чи тінь в саду од хати...

Вчитель: Ось і зазирнемо ми з вами до творчої майстерні мисткині, чії твори з незмінним успіхом експонувалися на виставках у Парижі, Варшаві, Софії, Монреалі, Празі, Лісабоні, про кого незабутній Василь Касіян сказав: «Живопис М.Приймаченко – свято у царстві краси, матеріальна мова нашої культури.»

IV. Тема та мета уроку. Ваші очікування від уроку?

V. Сприйняття навчального матеріалу.

А) Дослідницька робота: I група «Біографи» - повідомлення «Життя М.Приймаченко»

М. О. Приймаченко народилася в 1909 р. в с.Болотня на Київщині. Батько, Оксент Григорович, славився як тесля-віртуоз: багатьом хотілося мати такі нестандартні, як він робив, дворові огорожі. Мати, Параска Василівна, теж була з особливим хистом – до вишивання, і донечку тому ж навчала. Та сталося лихо: у 7 років Марійка тяжко захворіла на поліомієліт. І довелося прегарній дівчині спиратися на милиці. Освіта обмежилася 4 класами. Університетом став для Марії місцевий лікнеп. Багато хто вважав, що для неї життя закінчилось, бо сільська дівчина з такою хворобою чи комусь буде потрібна? Але Марія вперто піднялася, стала рухатися. Справа знайшлася сама собою – вишивання і малювання. Тяжка недуга не зламала її духу. А що твори були бездоганні, добра слава про неї ширилася. 1935 р. талановиту дівчину помітила київська художниця Тетяна Флору, і вже в 1936 р. вона запрошує Марію до Експериментальних майстерень при Київському державному музеї. В цьому ж році вона нагороджена дипломом I ступеня за участь у виставці народного мистецтва. Вишивала, малювала, захоплювалася керамікою, розмальовувала тарелі й глечики, проілюструвала 6 книжок, навіть почала створювати керамічні скульптури. Під час Декади українського мистецтва і літератури в Москві нагороджена орденом «Знак пошани». Найвищою ж нагородою її таланту стала Державна премія УРСР ім. Т.Г. Шевченка. Художником став і її син Федір, член Співки народних майстрів. Та хвороба прогресувала, і останні 7 років жінка була прикута до ліжка, але залишалася життєлюбом. Померла в 1999 р. 2009 р. був названий роком Марії Приймаченко. (Ювілейна срібна монета, вулиця її імені). У «Всесвітній енциклопедії наївного мистецтва», виданій в Белграді (1984 р.) М.О.Приймаченко представлена як одна із зірок першої величини.

II група «Актори» - інсценізація.

(Сільська хата, прикрашена рушниками, іконами, молода дівчина вишиває. Входить Т. Флору)

Флору: Добридень вам! Не змогла обминути вашу домівку – така вона завітчана й живими, й мальованими квітами – і сама як квітка. А двері! Чорною глиною обмазані, а по ній білі й зелені квіти, на хліві свиня з поросятами всипані квітами (озирається). Та у вас і тут над ліжком – не витканий, а намальований на стіні килим. Я у захваті!

Батько (ввійшовши слідом за гостею): І оце вона у нас з дитинства таке витіває, що й сусіди на її дивину сходяться дивитися. Хвалять, а то й просять їм таке ж зробити.

Мати: А погляньте ж, які квіти чудернацькі у неї, таких диво-звірів та птахів з жіночими очима і схожим на суцвіття крильми немає в житті, а вона малює.

Марія (соромливо): А я, буває, що у сні побачу, то вранці на папері з'явиться.

Флору: З чого ж починалося все, дівчино?

Марія: Ще малою гусей пасла у лузі, на піску намалювала квіти. А потім відшукала на болоті синюватий глей, набрала в пелену і розмалювала хату...

Мати: Ой і було ж їй за те малювання! (сміється) А потім звикли, приглянулись: та й гарно ж.

Батько: А ви знаєте, в нашій місцевості багато легенд, казок ходять про дивовижі різні, про мавок і лісовиків, чудних звірів.

Флору: Тож, мабуть, з цих казок і народжується ваш власний світ дивовижних звірів і рослин?

Марія: Та, певно, що так.

III група «Мистецтвознавці» - повідомлення про творчу манеру художниці:

Маючи вроджений хист до малювання, М. Приймаченко розвинула його в Експериментальних майстернях народного мистецтва, де викладали В. Касіян, М. Дерегус, А. Петрицький. Незабаром вона стала лідером, однією із самобутніх та унікальних постатей. Та на тлі виставок, публікацій, заманливих пропозицій Марія віддала перевагу не Києву, а рідному селу, бо боялася втратити зв'язок зі своїм корінням. Вдруге її відкрили в 50-х роках, коли роботи помандрували світом. Сюжети її, прості й зрозумілі, народжувалися від часом несподіваних асоціацій («Дивлюсь на підлогу, бачу – то звір, а то людина на коні»). Що являють собою твори Приймаченко? Поєднання малюнку і живопису, графіки. Мистецтвознавці зазначають: «Сюжети нав'язні обожествленням природи людиною, що виросла в атмосфері поезики фольклору. Колір – основний компонент приймаченківських композицій. В неї добро – яскраві, сяйливі кольори – завжди перемагає зло – темні, приглушені. Різний шар фарби, різні мазки, використання гуаші й акварелі, узгодження тематично-сюжетних і орнаментально-декоративних композицій щодо тематики – то радість переплітається зі смутком.

Доповнення вчителя: Ви пам'ятаєте, ми проводили урок про К. Білокур. Так от, вони вдвох є найбільш яскравими постатями в багатоголосі українського народного мистецтва, ведучи різні його «тони» - конкретно-чуттєвий і фантастично-умовний. Мрії мисткині були сміливими і нестандартними. Наприклад, уявляла, як можна було б у Києві розписати багатоповерхівки «От якби зібрати з усієї України народних майстрів, що за дива витворили б – цвів би не лише садами Київ, сміялися б будинки до людей». Чудова мрія, чи не так? Знищити сірість, буденність у житті, щоб не повторилася «Іронія долі, або З легкою парую» - ідея, гідна наслідування.

Б) Колективна робота. Складання орієнтовного плану відгуку на твір мистецтва:

1. Мій улюблений митець.
2. Найбільш відомий твір.
3. Опис твору.
4. Які кольори і гаму використав художник?
5. Мої враження від твору.
6. Які думки пробуджує картина? Висновок щодо ідейного змісту, естетики твору.

Вчитель: Під час відгуку в публіцистичному стилі об'єднуються 2 функції: інформативна і впливу. Особливість такого відгуку: багатозначні слова, емоційно-експресивна лексика, неологізми, засоби стилістичного впливу. Відгук нагадує відкритий, ліричний лист, написаний щиро і дружньо, стримано і тактовно. У заголовку відбито тему або основну думку.

Словникова робота: *особливо цікаво..., дуже вразило..., на мій погляд..., одержав визнання..., автор вдало..., основна думка розкривається..., стверджується...*

Завдання: доповнити перелік слів.

В) Перегляд презентації «**Сонячний дивосвіт Марії Приймаченко**», розгляд ілюстрацій.

Г) Бесіда (метод «Мікрофон»):

- Що сподобалось, найбільше вразило?
- Що робить картини Приймаченко оригінальними, несхожими на інші?
- Що спільне у творах М.Приймаченко і К.Білокур?

VI. Засвоєння знань, формування вмінь і навичок.

1. Робота в групах. Творча п'ятихвилинка. Скласти невеликий (6-8 речень) відгук на одну з картин М. Приймаченко (учням пропонуються ілюстрації «Квіти», «Звірі в гостях у лева», «Соняшники та горох», «Звір гуляє»)

2. Озвучення робіт.

VII. Підсумок уроку.

1. Рефлексія (метод «Незакінчене речення»):

- Я дізнався, що...
- Мені сподобалося, що...
- Я зрозумів, що можу...

- Сьогодні на уроці ми ознайомилися з новими словами... (глей, наївне мистецтво, графіка, мисткиня, ритміко-орнаментальні роботи)

2. Підсумкове слово вчителя: Вона зізнавалася: «Роблю сонячні квіти, бо людей люблю, творю на радість, на щастя людям». Нині її роботи – в закордонних і вітчизняних зібраннях іменитих колекціонерів. Приймаченко – модна і популярна, її твори надихають сучасних модельєрів. Її творчий спадок – це дивовижний світ добра, мудрості, фантазії. Сподіваюся, що ми сьогодні разом бодай частково осягнули феномен дарованого Богом таланту.

Домашнє завдання: Написати відгук на одну з картин М.Приймаченко («Соняшник життя», «Фантастичний птах», «Весілля», «Буслики прилетіли»).

10 клас

Урок № 18

Тема: Правопис слів з ненаголошеними голосними

Мета: - повторити правила про написання слів з ненаголошеними голосними;

- удосконалювати вміння правильно писати слова з ненаголошеними голосними, знаходити і виправляти орфографічні помилки в писемному мовленні;
- за допомогою мовленнєво-комунікативного дидактичного матеріалу прищеплювати повагу до героїчного минулого нашого народу, виховувати захоплення визначними жінками України, зокрема Поліною Осипенко.

Культурологічна змістова лінія: Визначні жінки України. Поліна Осипенко.

Обладнання: портрет П. Осипенко, картки, листки самооцінювання.

Тип уроку: урок формування практичних умінь і навичок.

Форми і методи роботи: інсценування, орфографічний практикум, робота в групах, бесіда.

Випереджувальне домашнє завдання: інсценування, повідомлення про П. Осипенко.

Епіграф уроку:

«Будь-яка перешкода долається наполегливістю»

Леонардо да Вінчі

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент. Девіз класу:

Як гул століть, як шум віків,
Як бурі подих – рідна мова.

М. Рильський

II. Мотивація навчальної діяльності.

а) Інсценування «Біг назустріч долі» (3 учні)

Автор: Одного дня на полі поблизу села приземлилися 2 металеві птахи. Важко сказати, що то за літаки були коло Новоспасівки, та людей зібралося подивитись на «яроплан» багато. Серед них була і Поліна Дудник. Не знала, що прибігла назустріч своїй долі. Побачила в кабіні літака жінку, насмілилась запитати.

Поліна: А вам не страшно літати?

Жінка: Зовсім ні. Я лікар, а не льотчик.

Поліна: А жінка може бути льотчиком?

Жінка: Звичайно, і ти можеш літати...

Автор: Коли літаки полетіли, дівчина довго проводжала їх поглядом, згадуючи слова «Ти зможеш літати», і думала:

Поліна: Невже можливо – полетіти, як птах? Свобода, безмежжя – все твоє! І небо підкориться мені, простій сільській дівчині. От було б добре – полетіти...

Автор: Так народилася мрія.

б) **Вчитель:** Вона стала однією з перших жінок-пілотів. Сподіваюсь, вам цікаво буде познайомитися під час опрацювання мовної теми з мужньою дочкою українського народу – Поліною Денисівною Осипенко.

III. Тема та мета уроку. Ваші очікування від уроку?

IV. Актуалізація опорних знань.

А) Бесіда:

- Які правила застосовуємо при виборі орфограми «Написання ненаголошених голосних»?

Б) Записати у дві колонки слова: I кол. – з е, II кол. – з и.

Ет..кетка, д..сятий, еф..ктивний, нож..ці, кат..горія, т..жневий, доб..реться, з..рно, вер..с, л..ман, трен..р, б..режу, п..ньок, ц..ферблат, ож..ледь, акт..віст, розд..рати, кр..ниця, опр..томніти, кош..ня, арт..стичність, зам..рзати, н..ктар, тр..вожний, р..з..кувати, ж..брак, нав..сати.

В) Довідкове бюро: група «Пошук» - повідомлення про П.Осипенко.

Поліна Осипенко (у дівочтві Дудник) народилася 7 жовтня 1905 р. в с. Новоспасівка (тепер с .Осипенко) Бердянського району Запорізької області с в селянській родині. Перша спроба вступити до Качинської льотної школи була невдалою. Дівчина пішла працювати у їдальню пілотів, доставляла обіди літаком і навчилася управляти У-2. І все ж домоглася свого. Закінчивши Вищу

школу курсантів, служила командиром ланки у винищувальній авіації. У 1937 р. поставила 3 світові рекорди з висотних польотів з вантажем і без навантажень. 1938 р. – очолила безпосадковий переліт Севастополь-Архангельськ. Екіпаж П.Осипенко установив міжнародний жіночий рекорд дальності польоту по замкнутій кривій. Того ж року ще один рекорд у світі жіночої авіації – максимальна дальність польоту(6450 км) – безпосадковий переліт Москва – Далекий Схід. Загинула льотчиця 11 травня 1939 р. під час навчально-тренувальних зборів. Її ім'ям до 1958 р. називався Бердянськ, прізвище відважної льотчиці носить рідне село, Дніпропетровський обласний аероклуб, Одеська авіаційна школа.

V. Закріплення навчального матеріалу.

1. Записати речення, вставити пропущені букви, пояснити правопис слів.

Поліна йшла через поле у л..генькій суценці з яскравою хусткою на голові. Її молод.. організм був змор..ний спекою і задухою, але дівч..на з захопл..нням спост..рігала за світом у всій його вел..чі та розмаїтості звуків і кольорів. Перед Поліною відкрилася ш..рока панорама с..ла, яке розкинулося, затиснувши Берду в своїх обіймах. А річка спокійно н..сла свої води до моря. Непомітно в ідилію літн..го дня вл..лось якесь гуркотіння, що заглушило всі звуки. Шум створювали дивн.. птахи, що потім пр...з..мл..лись. Це були літаки.

Словникова робота: панорама, ідилія.

2. Виписати слова з ненаголошеними голосними, перевірити написання голосних одним із способів.

Поліна марила небом, літаками, на яких були намальовані червоні зірки. Коли сонце світило, вони починали блищати. Вона старанно навчалася, у 1934 р. була направлена під Житомир. Тут вона вийшла заміж за однополчанина Олександра Осипенка, який пізніше за участь у бойових діях в Іспанії був удостоєний звання Героя Радянського Союзу. Олександр розповідав, що одружилися вони в с. Скоморохи Житомирської області в голодному 33 –му, тому ніяких святкувань не влаштовували. Розписуватися ходили пішки за 12 км. – отой уся весільна подорож. Про дружину казав, що вона була справжнім льотчиком. Літала на всіх тодішніх типах машин: І-5, І-15, Р-5, ТБ-3, МБР-3.

5. Вставити пропущені букви, пояснити їх правопис:

Пізніше у спогадах г.н.рал Осипенко зазначав, що не слід вважати Поліну «залізною жінкою», бо була вона надзв..чайно душевною, лагідною, пр...вабливою. Хоч її любили в народі, зас..пали квітами, до слави став..лася досить стримано й скромно. У ній жило вічне невдовол..ння собою: треба більше літати, покращувати р..зультати. Жінка завжди ч..нила так, як в..ліла їй совість, була відверта, відкрита, відповідальна у всьому. Часом і по 70 фігур виконає за день – гл..бокi віражі, штопор, падіння л..стком, мертві петлі, а потім проводить заняття політгуртка з дружинами командирів чи сідає студіювати англійську мову. І взагалі самотужки вона осягла дуже багато.

Додаткове завдання: пояснити лексичне значення слів: *відкрита, студіювати*; підібрати до них синоніми.

6. Робота в групах:

I група. Перекласти текст українською мовою. Знайти слова з ненаголошеними голосними, підібрати, де можливо, перевірні слова.

Славная и одновременно напряжённая жизнь П.Осипенко закончилась трагически во время учебно-тренировочных сборов под Рязанью. Исполнив комплекс пилотажных фигур, самолёт неожиданно перешёл на крутое снижение и на высоте 150-200м. свалился в штопор. На четвёртом витке машина врезалась в землю... Только сейчас русским исследователям удалось раскрыть тайну гибели пилотов Осипенко и Серова. Они считают, что им просто не хватило высоты. Задание следовало выполнять на высоте 1000 м., а летели они на полкилометра ниже. Учитывая это обстоятельство, специалисты, изучающие причины катастрофы, сделали такие предположения: комбриг Серов, пребывая под колпаком, допустил роковую ошибку – потерю скорости во время виража. Осипенко, рассчитывая на высокий профессионализм напарника, вовремя не скорректировала его действия.

II група. Скласти опорну схему «Способи перевірки написання слів з ненаголошеними голосними», наводити на кожне правило свої приклади.

III група. Скласти твір-роздум на тему «Сміливим підкорюється небо»

7. Виступи спікерів груп.

VI. Підсумок уроку.

1. **Бесіда** (метод «Мікрофон»):

- Які букви пишуться на місці ненаголошених голосних?
- Як перевірити їх написання?
- Навести приклади слів, що не перевіряються за допомогою наголосу.

2. Рефлексія: Чи справдилися ваші очікування від уроку?

3. **Заповнення листків самооцінювання.**

Вчитель: Герой Радянського Союзу майор П.Осипенко загинула у 34 роки. За кілька місяців до цього, теж у 34, загинув найвідоміший льотчик світу – Валерій Чкалов, а у повоєнний час у ті ж 34 – льотчик-космонавт Юрій Гагарін. Фатум чи доля забирають життя підкорювачів неба, які потім стають небожителями? Пам'ятайте їх, героїв, а ще – слова, що стали епіграфом нашого уроку. Нехай вони стануть вашим життєвим дороговказом.

Домашнє завдання: написати твір-мініатюру про життя П. Осипенко (творчим дітям), іншим – навести 5-6 прикладів народної мудрості, в яких є слова з ненаголошеними голосними.

10 клас

Урок № 19

Тема: РМ Урок розвитку комунікативних умінь. Складання діалогів відповідно до запропонованої ситуації

Мета: - узагальнити знання учнів про діалогічне мовлення, ситуацію спілкування, удосконалювати вміння вести діалог, дотримуючись

- правил мовленнєвого етикету;
- розвивати мовленнєво-комунікативні вміння, підвищувати культуру мовлення;
- виховувати повагу до співрозмовника, ввічливість, здатність поставити себе на місце іншого, патріотизм, небайдужість активну громадянську позицію.

Культурологічна змістова лінія: Визначні жінки України. Ольга Богомолець.

Обладнання: портрет О. Богомолець, ілюстрації, картки.

Тип уроку: урок розвитку комунікативних умінь і навичок.

Форми і методи роботи: «Займи позицію», «Мозкова атака», бесіда, робота в групах і парах.

Епіграф уроку:

«Оптимізм – це воля до щастя»

І. Шевельов

ХІД УРОКУ

І. Організаційний момент.

Девіз класу:

Цінуймо рідне слово, сину,
З яким прийшли ми у життя:
Воно лиш творити з нас Людину,
Об'єднує сердець биття!

М. Калінін

II. Мотивація навчальної діяльності.

1. Вчитель: Оскільки ви вже стоїте на порозі самостійного життя, то розумієте, як важливо вміти спілкуватися, доносити свою думку до співрозмовника і отримувати від нього необхідну інформацію. Недарма ж існує вислів: «Заговори, щоб я тебе побачив». Формою безпосереднього контакту співрозмовників є діалог. І хоча ми вчили його в середніх класах, здається, вміємо і складати, і записувати, спробуємо сьогодні поповнити свої знання і удосконалити навички. Запрошую вас до співпраці і співтворчості. На ваших партах лежить дидактичний матеріал, яким можете скористатися під час уроку. Пам'ятайте, що результат успішної діяльності групи на уроці залежатиме від плідної роботи кожного з вас. А гостею нашого уроку, за традицією, буде дуже цікава і талановита жінка – Ольга Богомолець, заслужений лікар України, професор, доктор медичних наук, головний лікар інституту дерматології та

косметології, громадський діяч, меценат, політик, засновник історико-культурного комплексу «Замок Радомишль» з єдиним у світі Музеєм української домашньої ікони, виконавиця українських романсів, титулована «Володарка оксамитового голосу», «Княгиня української пісні». Переконана, що ми не лише опрацюємо мовну тему, а й візьмемо для себе багато корисного з її думок і переконань.

2. Поетична хвилинка. Учень читає напам'ять вірш В. Симоненка «Ти знаєш, що ти - людина?»

III. Тема та мета уроку. Ваші очікування від уроку?

IV. Сприйняття і усвідомлення навчального матеріалу.

1. Самостійне опрацювання учнями інформації про діалог. Завдання: Виділити нову, невідому раніше інформацію. Обмін враженнями про прочитане.

2. Робота в парах. Завдання: прочитати діалог, визначити мету і ситуацію спілкування учасників діалогу. З якою метою вжиті етикетні формули? Охарактеризувати репліки діалогу. Визначити репліки для підтримання і стимулювання діалогу.

- Доброго дня, пані Ольго! Спасибі, що знайшли час і можливість для розмови. Адже ви з тих жінок, котрими захоплюються, гордяться, у яких вчаться достойно і значимо пройти по життю. Чи багато стрічали ви хороших людей?

- Найголовніше, що визначає. Чи рік мені вдався – це чи зустріла я в цьому році особистість – мою Людину року.

- Кого з них найбільш поважаєте, у кого вчитеся?

- Це, безперечно, Надія Світлична з шістдесятників, з дисидентів, з якою я познайомилася у м. Луцьку в 1991р. на Всеукраїнському фестивалі авторської пісні та співаної поезії «Оберіг», де вона вручала мені першу нагороду – спеціальний приз радіостанції «Свобода». Це також Ліна Костенко, Євген Сверстюк, Юрій Кундієв, Людмила Міляєва. Чудові люди.

- Людьми – ось, напевне, ким може гордитися держава?

- Вибачте, але я не зовсім згодна з формулюванням. Повинно бути інакше – люди мають гордитись тією державою, яку творять власними зусиллями.

- Тож яке, на вашу думку, призначення людини?

- Змінювати її, кожен потрошечку. Насправді, аби кожен пообіцяв, що відсьогодні – не завтра, а відсьогодні! - житиме інакше: не допускати, щоб глумилися, крали, брехали, і сам такого не робитиме, а дотримається обіцянки, то, власне, й матимемо міцну, квітучу державу.

- То починати треба з себе, пані Ольго?

- Так, і щойно це усвідомить кожен на своєму рівні, що він – з маленької цеглинки, картоплинки, зернинки – є будівником держави, отоді ми всі будемо нести відповідальність.

- На жаль, люди звикли, що хтось їм щось має дати. Це, мабуть, залишки споживацької психології?

- І вони комусь вигідні. Не можна перетворюватись на масу, якою легко маніпулювати. І цей вибір залежить від нас.

- І останнє питання, пані Ольго. Чим саме має бути означена громадянська позиція людини?

- Вимогами до себе, найперше. Треба бути високопрофесійним, не має значення, чи ти паркан будуєш, чи наукову працю пишеш. На жаль, сьогодні в Україні модно бути «крутим», та немає моди на освіту і культуру.

- Дякуємо вам, шановна пані Ольго, за цікаву розмову. Бажаємо, щоб ви в своєму житті ще багато чого встигли.

Додаткові питання:

- Якою з діалогу постає перед нами О.Богомолець?
- Що ви можете сказати про її світогляд, позицію? (метод «Займи позицію»)

3. Прочитайте дидактичний матеріал. Поданий діалог доповнити репліками-стимулами і репліками-реакціями. Визначте тему, складові ситуації спілкування, комунікативні ролі, мету, наміри.

- В чому, пані Ольго, вбачаєте головне призначення жінки?

- _____?
- _____?

- Найперше, що зробила, аби вберегти своїх дітей від таких «цінностей» - забула про телевізор, замінила його читанням, малюванням, фізичною роботою.

- Про що порадите ви, як лікар, говорити вдома і в школі з дітьми, агітуючи за здоровий спосіб життя?

- _____
- Для чого створена ваша система «Акорд»?

- Два роки тому ви подарували людям Музей української домашньої ікони на Житомирщині. Це така краса, така розкіш! А як з'явилась та ідея?

- _____
- _____

- Не знала, що колись у цьому млині була папірня Києво-Печерської Лаври, яку ми, до речі, вже й відновили...

- _____
- Жити цікавим життям, вірити у власні сили, любов, сіяти добро. Викорінювати брехню і допомагати одне одному.

4. Робота в групах. Побудувати й інсценізувати на основі дидактичного матеріалу діалог:

I група – про вклад О.О.Богомольця (прадіда О.Богомолець) у розвиток вітчизняної медицини.

II група – про пісенну благодійну творчість О. Богомолець.

III група – оцінити діалоги груп за схемою:

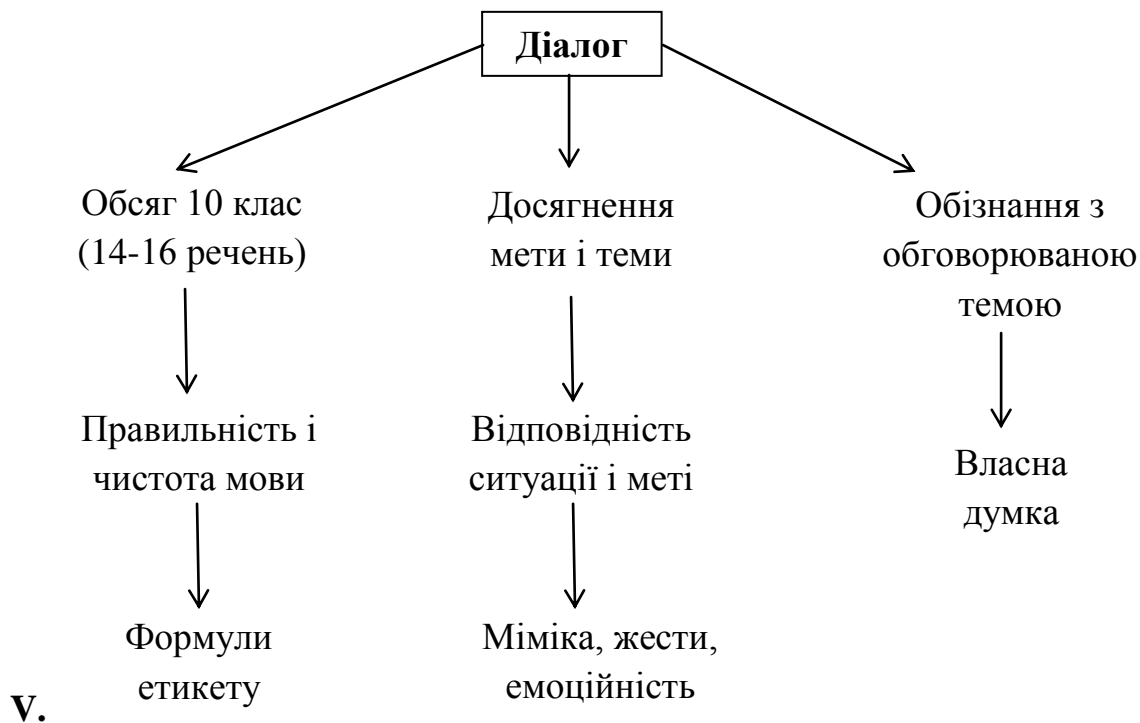
Діалог

1. Обсяг 10 кл. – 14-16 речень

2. Обізнаність з обговорюваною темою.

3. Правильність і чистота мови.
4. Формули етикету.
5. Відповідність ситуації й меті.
6. Міміка, жести, емоційність.
7. Власна думка.

5. Виступи спікерів груп.

1. Рефлексія. Чи справдилися ваші очікування щодо сьогоднішнього уроку?

2. «Мозкова атака». Завдання: Одним реченням сформулювати основні правила життя за О.Богомолець.

- Треба бути Людиною.
- Творить добро.
- Маємо жити по совісті, за законами людської моралі.
- Бережіть своє здоров'я.

3. Словникова робота: *дерматологія, меценат, дисидент, глумитися, маніпулювати, папірня.*

4. Як стосується теми уроку епіграф і поезія В.Симоненка?

5. Оцінювання.

Д/З: Скласти діалог – обмін враженнями від уроку; за бажанням – твір-роздум «В куцах ховатися чи розсікати хмари?»

11 клас

Урок № 20

Тема: Власні та загальні назви. Велика буква і лапки у власних назвах

Мета:

- поглибити і закріпити знання про власні і загальні назви;
- удосконалювати практичні навички їх правопису, розвивати кругозір учнів;
- виховувати високі моральні якості: людяність, доброту, здатність до співпереживання, гордість за свій народ, повагу до жінок-матерів.

Культурологічна змістова лінія: Визначні жінки України. Олександра Деревська.

Обладнання: портрет О.Деревської, зображення пам'ятника їй, тести, пам'ятка «Правила роботи на уроці», картки.

Тип уроку: урок систематизації і узагальнення знань, умінь і навичок.

Форми і методи роботи: виконання тестових завдань, бесіда, робота в групах і парах.

Випереджувальне домашнє завдання: І група – створити таблицю «Написання власних назв»

Епіграф уроку:

*«Людина звелася над світом насамперед тому,
що горе інших стало їй особистим горем»*

В. Сухомлинський

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент. Девіз класу:

Мова – життя народного основа.

II. Мотивація навчальної діяльності.

1. Ознайомлення з пам'яткою «*Правила роботи на уроці*». Доповнення учнів.

Правила роботи на уроці

- 1) Цінувати здобутки інших.
- 2) Працювати «на совість».
- 3) Уважно слухати інших.
- 4) Не сміятися з чужих помилок.
- 5) Поважати права свої й інших.
- 6) Ділитися думками й матеріалами.

7) Допомогати один одному.

2. Вчитель: Олександрю Деревську називають Роменською Мадонною, адже вона – єдина в світі жінка, яка виховала 48 дітей-сиріт. Це офіційне число її вихованців – діти, які були усиновлені та яким дано було прізвище Деревських. А всього дітей, які пройшли через сім'ю Олександри Аврамівни, налічується більше 60. Тож, повторюючи мовний матеріал, ми говоритимемо про її велике і щедre серце, здатність до співчуття і самопожертви.

III. Тема та мета уроку. Ваші очікування від уроку?

IV. Актуалізація опорних знань.

1. Робота з таблицею. Розповідь I групи за таблицею «Правопис власних назв»

2. «Детектор брехні». Виконання тестових завдань:

1. Виділіть рядок, у якому всі слова пишуться з **и**:

А) ш..фон, р..тм, б..знес, Мадр..д.

Б) тр..умф, Брат..слава, Вав..лон, хр..стіянство.

В) Ваш..штон, г..мн, Р..га, д..зель.

Г) Балт..ка, Д..зель, Алж..р, С..ц..лія.

2. Позначте ряд, в якому всі слова пишуться з літерою **ш**:

А) Полтав..ина, Київ..ина, Ямпіль..ина.

Б) Доне...ина, Івано-Франків..ина, лі..ина.

В) Дніпропетров..ина, Німе..ина, Гали..ина.

Г) Туре...ина, Житомир..ина, Сум..ина.

3. В якому рядку всі слова пишуться з великої букви?

А) (Є/є)вропа, (Г/г)олова (В\в)ерховної (Р/р)ади України.

Б) (Р/р)ічка (Б/б)уг, (Г/г)ора (Г/г)оверла, (С/с)хідне (П/п)олісся.

В) (О/о)десьька (П/п)лоща, (В/в)улиця (С/с)таро вокзальна.

Г) (П/п)івденно-(З/з)ахідна (З\з)алізниця, (П/п)правобережна Україна.

4. Позначте рядок, в якому всі слова пишуться з **пів-** через дефіс:

А) пів/місяця, пів/століття, пів/стола.

Б) пів/Києва, пів/Європи, пів/Львова, пів/Азії.

В) пів/обличчя, пів/ яблука, пів/неба.

Г) пів/материка, пів/моря, пів/стола.

5. Встановити відповідність між правописом загальних і власних назв та їх значенням:

А) Президент України, Генеральний прокурор України, Голова Верховної Ради України.

Б) Апостол, Євангеліє, Коран, Часослов.

В) Велика Ведмедиця, Чумацький Шлях, Сонце

Г) Ла-Манш, Ростов-на-Дону, Прикарпаття, Лівобережна Україна.

Д) журнал «Дивослово», газета «Літературна Україна», театр «Зірка», літак «Руслан».

Е) вулиця Грушевського, Одеська площа, театр ім. І.Франка, Південно-Західна залізниця.

1. Назви найвищих урядових посад.

2. Назви родовищ, шляхів, каналів, вулиць.

3. Назви творів мистецтва, кораблів, наукових праць тощо.

4. Астрономічні назви.

5. Назви культових книг і осіб.

6. Географічні назви.

6. Укажіть рядок, в якому всі слова пишуться з апострофом.

А) кар.єра, П..ємонт, П..яченца, Рив..єра.

Б) прем..єра, б..юро, Г..юго.

В) М..юллер, Ф..єзоле, р..юкзак.

Г) миш..як, бар..єр, ад..ютант.

Для контролю: 1. Г, 2. А, 3. А, 4.Б. 5: а-1, б-5, в-4,г-6, д-3, е-2, 6.А.

V. Застосування набутих знань..

1. Робота з текстом. Виписати словосполучення власна назва + загальна, пояснити за допомогою таблиці написання.

О.Деревська народилася у 1902 р. в м.Грозний в Чечено-Інгушетії, в сім'ї робітника-нафтовика. Закінчила жіночу гімназію, в роки імперіалістичної війни працювала медсестрою у військовому шпиталі. Ось тоді і взяла на себе вперше відповідальність – стати матір'ю маленького братика свого чоловіка, червоного командира Омеляна Деревського та двох дітей-сиріт: дворічного Дмитрика та шестирічної Панни. Після завершення громадянської війни сім'я кочувала за

будовами нафтових вишок по різних кутках Радянського Союзу – Поті, Майкоп, Баку, Сизрань, Сахалін. В родині утверджувався дух колективізму, поваги, потяг до знань і чесної праці. А в самій Олександрі Аврамівни дедалі міцніло прагнення обігрівати теплом, душевністю, ніжністю, турботою дітей-сиріток. Так їхніми дітьми стало ще 4 мешканців Ставропольського дитячого будинку Куйбишевської області. В суворі роки Великої Вітчизняної війни повною мірою розкрилося благородство сім'ї Деревських: вони взяли на виховання в свою, і без того численну родину, 17 евакуйованих із блокадного Ленінграду дітей, батьки яких померли від голоду чи загинули на фронті. На кінець війни подружжя усиновило та удочерило 35 сиріт. Тут знайшли сімейний затишок діти росіян, українців, узбеків, євреїв, німців, чувашів та інших представників народів СРСР.

2. Пояснити за допомогою правил написання підкреслених слів, доповнити аналогічними прикладами. Чому слово **Мама** написано з великої літери?

Після війни Омелян Костянтинівич отримав призначення в м. Ромни Сумської області начальником будівельної контори тресту «Укрсхіднафторозвідка». Багатодітній сім'ї було виділено будинок по вул. Інтернаціональній, 14. На цю адресу протягом багатьох років надходили з різних куточків країни та з-за кордону телеграми, листи, посилки з продовольством. Поет П.Тичина, наприклад, надіслав їм стільки книг, що діти створили цілу бібліотеку. Студенти Київського інженерно-будівельного інституту відправили родині посилки із взуттям, білизною, іграшками, солодощами. Діти в сім'ї завжди були охайні, добре вчилися, піклувалися один про одного, не цуралися ніякої роботи. І після війни сім'я поповнювалась новими дітьми. Всього в Ромнах у Деревських виховувалися 43 дітей, з них 27 учнів, решта – дошкільного віку. Тяжко захворівши, жінка не змогла навіть побувати на похороні чоловіка, який перебував у тривалому відраженні в м. Сальську. Не стало Олександрі Аврамівни у 1959р. На могилі встановлено пам'ятник, де висічено слова «Ти наша совість, наша молитва, Мамо. Земний уклін тобі. Твої діти». І – 48 імен: 31 син і 17 дочок

Додаткове завдання: скласти і записати по 2 речення зі словами *мама, земля, роман, дружба*, щоб вони були власними і загальними назвами.

3. Робота в парах: підібрати до загальних назв по 6-7 прикладів власних назв:

- Найвищі державні установи і посади:...
- Географічні назви:...
- Міжнародні організації:...
- ЗМІ:...
- Пам'ятки архітектури:....
- Скорочені назви організацій:...
- Славені люди України...

4. Робота в групах:

І група – скласти і записати діалог з дітьми О. Деревської, які до цього часу живуть у батьківському домі. Використати власні назви різного виду.

Озвучити діалог.

II група – творча робота: написати твір на основі почутого матеріалу (вірш, роздум, образок, ода і т. п.)

III група – знайти у тексті власні назви, пояснити їх написання. Яке правило не ілюструвалося прикладами? Навести власні приклади.

О.А.Деревська була нагороджена орденом Трудового Червоного Прапора і медаллю «За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні». Указом Президії Верховної Ради СРСР від 20 березня 1974р. їй посмертно присвоєно звання «Мати-героїня». Її ім'я носить вулиця, школа-інтернат в м. Ромни, планета №2400, відкрита вченими Кримської обсерваторії. Авторами пам'ятника Матері були архітектор А. Сіпко та скульптор О. Миненко. Про Олександрю Аврамівну написані книги «Сім'я Деревських» (автор – І. Шкаровська), «Ти наша совість» (Г. Семенов). Художній фільм «Свято печеної картоплі» подарувала глядачам кіностудія ім. О. Довженка. А документальний фільм А. Слісаренка «Роменська мадонна» на Всесвітньому фестивалі у м. Лейпцігу завоював I премію «Золотий голуб». Свого часу в Ромнах побував тодішній президент Асоціації прийомних будинків США Чарльз Конфер. Він дивувався материнському подвигу жінки і наголошував: «Той подвиг гідний, аби встановити в її честь Всесвітню медаль материнства»

5. Виступи спікерів груп.

6. Поетична хвилинка. Читання напам'ять вірша В. Симоненка.

Скільки б не судилося страждати,
Все одно благословлю завжди
День, коли мене родила мати
Для життя, для щастя, для біди.
День, коли мої маленькі губи
Вперше груди мамині знайшли,
День, що мене вперше приголубив
Ласкою проміння із імлі.
Як мені даровано багато,
Скільки в мене щастя, чорт візьми:
На землі сміятись і страждати,
Жити і любити поміж людьми!

Завдання: охарактеризувати епіграф уроку.

VI. Підсумок уроку.

1. Рефлексія. Чи справдилися ваші очікування щодо сьогоднішнього уроку?

2. Заповнення карток само оцінювання. Оцінювання.

3. Підсумкове слово вчителя: Ми працювали з текстами про О.А. Деревську, чиє життя стало яскравим взірцем відданості материнському обов'язку, благородній справі виховання в умовах сімейного тепла і затишку. Ця унікальна жінка може бути для всіх нас прикладом любові, доброти, милосердя.

Домашнє завдання: Переглянути фільм «Свято печеної картоплі» (режисер О.Михеєв, автор сценарію Є.Онопрієнко, в головних ролях Л.Єфименко, Р.Громадський), написати відгук.

11 клас

Урок № 21

Тема: Система розділових знаків

- Мета:**
- повторити і узагальнити знання учнів про систему розділових знаків української мови, основні типи розділових знаків та їхні функції;
 - удосконалювати пунктуаційні вміння, розвивати вміння робити лінгвістичний аналіз тексту;
 - виховувати гордість за талановитих людей України, прагнення самовдосконалюватися.

Культурологічна змістова лінія: Визначні жінки України. Ніна Матвієнко.

Обладнання: портрет Н.Матвієнко, запис пісні «Дикі гуси», кубик із завданнями, таблиця, сигнальні картки, картки.

Тип уроку: урок узагальнення знань, удосконалення вмінь і навичок.

Форми і методи роботи: «Займи позицію», робота з таблицею, робота в групах і парах, «Кубування».

Епіграф уроку:

*«Копай всередині себе колодязь тієї води,
яка зростить і твій дім, і сусідські»*

Г. Сковорода

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент.

Девіз класу:

Найдорожча, добра, власна,
Мудра, сонячна, прекрасна,
Солов'їна, барвінкова,
Українська рідна мова!

О. Пархоменко

II. Мотивація навчальної діяльності.

1. **Вчитель:** Якби мене запитали, яким собі уявляю жіночий образ України, серед достойних, талановитих співвітчизниць без вагань назвала б і її – з

обличчям, з якого і справді можна змалювати образ Матері, України, з душею по-дитячому беззахисною, по-юнацькому романтичною і по-дорослому сильною і мужньою, яку не змінили ані часи, ані життєві випробування, ані слава, високі звання і нагороди. Багато літ сплигло відтоді, як дівчинка з с.Неділище Ємільчинського району на Житомирщині почала свій шлях до великої сцени. Її голос, раз почувши, ніколи не забудеш і ні з яким не сплутаєш. Її ім'я – Ніна Матвієнко.

2. Довідкове бюро: заздалегідь підготовлений учень розповідає про Ніну Матвієнко.

III. Тема та мета уроку. Ваші очікування від уроку?

IV. Актуалізація опорних знань.

1. «Кубування» (робота трійками) Учні по черзі кидають кубик, усно відповідають на запитання. Паралельно другий учень заповнює другу колонку таблиці, третій – наводить власні приклади на відповідне правило.

1 сторона – Розділові знаки в кінці речення.

2 сторона – Кома, крапка з комою всередині речення.

3 сторона – Двокрапка.

4 сторона – Тире.

5 сторона – Дужки.

6 сторін – Лапки.

2. Лінгвістична задача. Пояснити, які розділові знаки ставляться на місці цифр.

3. Ніна Матвієнко(1) народна артистка України, Герой України (2) досі веде активний спосіб життя (4) викладає в Київському університеті культури (5) співає у (6) Київській камераті (7) багато читає (8) бере участь у різноманітних (9) проектах(10).

Для контролю: 1 тире, 2 кома, 3 тире, 4 двокрапка, 5 кома, 6 лапки, 7 лапки, 8 кома, 9 нема знаку, 10 крапка.

V. Засвоєння знань, формування умінь і навичок.

1. Вставити пропущені розділові знаки, пояснити правила, використані при їх постановці.

Повернувшись з війни де він партизанів Нінин тато працював у колгоспі. Тяжко було жити та батьки поставили на ноги 11 дітей. Одинадцятьоро І всі вони співають закохані у пісню як і їхня мама. Як вона співала Ніна ще встигла записати її спів на платівку Дружна родина досі тримається купи не забувають один одного не цураються Коли у брата Михайла померла дружина і Ніна взялася виховувати його дітей тож і нині її мамою називають Вона для них і гордість і підтримка Згадуючи своє дитинство Ніна Митрофанівна говорить З раннього дитинства була не така як усі Тепер знаю що Господь обрав мене у цьому житті я обрана дитина І цей Богом даний дар співати Раніше ставилась до нього як до інструменту а проживши життя усвідомила яка ж то цінність І бережу його не п'ю і не їм будь-що Я не хочу спалювати свою енергетику а

саме це робить алкоголь У родині дотримуємося традиційної української кухні
Сама збираю лікувальні трави.

2. Проаналізувати поставлені розділові знаки у реченнях. Коли зустрічається сполучення знаків? Які знаки можуть сполучатися?

Її непокоїть, що не завжди українська народна пісня в пошані була, є, і тому, сказавши якомсь: «Пташка не може співати різними мовами,» - вона ніколи собі не зрадила. Знає і любить багато російських пісень, - могла б навіть кар'єру естрадної співачки зробити! – та вони вже кимось переспівані, а вона хоче співати досі ніким не чуване. Виступаючи перед молоддю, бачить, як вона реагує на справжню, автентичну пісню – бо нещирі, штучні речі діти відразу відчують, - більшої щирості і правди від якої не знайти.

Завдання: Графічно відобразити сполучення знаків: (!?), (-,), (,) , (,) .

Скласти речення з цими сполученнями знаків.

Словникова робота: *автентичний*.

3. Поетична хвилинка: Учень читає напам'ять вірш Дмитра Головка «Полон», присвячений Ніні Матвієнко (відзначити емоційність, виразність читання)

Бринить струна – і я уже п'янію,
Мов на розквітлім вітерці бджола.
І раптом: це від пісні, розумію.
Моя душа вже інша, ніж була.
Ця пісня – як полон мені пророчий:
По-іншому дивлюся на красу...
Світ переллеш, якщо лише захочеш.
В мелодію, де радощі, де сум.
Хай осінь буде, а зачнеш співати,
Відчую, як у голих деревах
Народжується листячко пальчасте –
Така снага у голосі й словах!
В них жар і холод б'ються незрадливо.
Не знітись лише б твоїй душі...
Скажіть мені: звідкіль це, друзі, диво –
З людинності? Поезії? – скажіть.

4. Робота в групах: (під запис пісні «Дикі гуси»)

І група – поясніть вживання тире 5 речення трансформуйте так, щоб між підметом і присудком вживалося тире. Поясніть усі орфограми останнього речення.

І своїх синів, і доньку Ніна Митрофанівна вчить частіше зазирати собі в душу, і перш ніж когось судити чи вчити жити, навести спочатку лад у собі і своїй родині. Не можна думати, що всі кругом – погані, а ти – хороший. Робити добро слід просто з любові. І сильними нас роблять не слава, гроші, а любов. Слава ж наробляється на сцені великою працею, великим подвигом. Тому мусиш все сміття, яке є, залишати в хаті, свій біль залишати при собі і йти до людей чистою, піднесеною, з любов'ю. Буває, що живеш і не знаєш, чому душа

сумує. Не даремно вона сумує, вона все знає. Серце – то найкращий барометр, через нього можна все у цьому житті звіряти. І ще вчить співачка своїх синів пам'ятати, що без жінки і чоловік не був би депутатом чи Президентом. Місія в неї найблагородніша – бути Берегинею, спонукати чоловіка до того, аби родину забезпечував, був справжнім господарем у домі, який вона оберігає.

II група – пояснити постановку розділових знаків у вірші Д.Головка «Полон», присвяченому Н.Матвієнко.

III група – написати творчу роботу (можна вірш) будь-якого жанру за висловом Н.Матвієнко: «Я засохла, зів'яла б, як билинонька в полі, аби не жила в мені, не буйнувала материнська і взагалі наша українська пісня! Я пропала б, навіки пропала, аби не було для кого її співати!»

5. Виступи спікерів груп.

Вчитель: А ще Ніна Митрофанівна вважає, що люди мають не заздрити, бути самими собою, а не отарою :як усі, так і я, а ще в усьому шукати духовне. Це і є наш час. Не колись, а зараз, цієї миті. Навіть, коли говоримо з людьми – це наші стосунки, духовна міра у всьому.

6. Робота в парах. Завдання: створити діалог Оптиміста і Песиміста, які мають висловитися відповідно до своїх ролей на теми: 1) Українська народна пісня в сучасному молодіжному середовищі. 2) Духовність чи сила – хто переможе?

7. Озвучення діалогів (метод «Займи позицію»). Оцінювання діалогів: кожен учень віддає свою сигнальну кольорову картку тій парі, діалог якої вважає найкращим (оцінюється зміст, грамотність, рольова гра)

VI. Підсумок уроку.

1. Виконання тестових завдань:

1. У якому ССР між частинами не треба ставити кому?

а) У долинах співали струмки і кожен з них мав свій голос.

б) Вечір був місячний, ясний і зорі лагідно сяяли.

в) На Дніпрі тремтіли окремі вогники і від кожного з них тягнулася блискуча доріжка.

г) Тільки невсипуще море бухкає десь здалеку та зорі тремтять у північній прохолоді.

2. У якому реченні допущено пунктуаційну помилку?

а) А береги Дніпрові білі, і острови на ньому оточені білими смужками, як дорогоцінні зелені камені в оправі.

б) Полтавську битву Мазепа програв, але своїм прикладом він ствердив потяг людства до свободи.

в) Зі мною завжди буде моє знання, а це вище за всі клейноди світу.

г) Величезні отари коней, овець і верблюдів захопила руська дружина, і повернулася додому з перемогою.

3. В кінці якого речення треба поставити знак питання?

а) Був холодний осінній ранок

б) Добре пам'ятають цього хлопчика товариші

в) Блакитний день видзвонював над стиглими нивами

г) як хлібороби можуть збільшити кількість зерна

4. У якому реченні треба ставити коми при однорідних членах?
- Коли столяр робить стілець то не тільки для себе.
 - Вітру немає а хмарка сунеться швидко-швидко.
 - коли в село прийшли фашисти Юра залишився з матір'ю.
 - Теплі краї лежать за горами лісами за ріками й морями.
5. Де слід застосувати пунктограму «Розділові знаки в реченні з узагальнюючим словом при однорідних членах»?
- День був ясний теплий та сонячний.
 - я живу і борюсь і творю для людей.
 - Усе в чеканні стиглі краплі роси земля і місяць вишні і тополі.
 - Грає сонце промінцями білий сніг стає струмками.
6. У якому реченні одиничний дієприслівник не відокремлюємо комою?
- Хочеться щоб нищачи старе одразу люди і нове росли.
 - Стежачи за вудочками хлопці тихо розмовляли.
 - Усяка пташечка радіючи співала.
 - Я йшов не поспішаючи.
7. У якому БСР треба поставити двокрапку?
- Місяць на небі зіроньки сяють.
 - І пригадалося йому над водами хиляться лози лелека пливе в висоті.
 - Будеш сіяти з сумом вродить печаль.
 - Хмари пливли низько над землею можна було сподіватися дощу.
8. В якому реченні поставлена кома між головною і підрядними частинами?
- А довкіл ні лялечки, тільки луна котиться.
 - Данило налягає на двері плечем, і вони відчиняються.
 - Привівши коняку в ліс, я думав ще назбирати грибів.
 - Я й досі люблю пору, коли півні своїми крилами проганяють темінь.
9. В якому реченні треба поставити тире?
- Землю поважай вона дасть урожай.
 - Пішов шелест по діброві шепчуть густі лози.
 - Пусто нема нікого все поховалось.
 - Сашко не повірив своїм очам на стежці стояв вовк.
10. Знайдіть речення зі вставним словом.
- Переді мною блимає каганець.
 - Мабуть ніде в світі немає більше таких пісень як наші.
 - Кожушок був весь мокрий шапка в болоті.
 - діти згадайте літні канікули.
11. Поставити розділові знаки в реченні:
Ось і наша сіножать вона тулиться до річечки за якою починаються луги сусіднього села отого що у війну було спалене вщент.

Для контролю: 1.в, 2.г, 3.г, 4.г, 5. в, 6.г, 7.б, 8.г,9.а,10.б.

2. Рефлексія. Чи справдилися ваші очікування щодо сьогоднішнього уроку?

3. Які життєві принципи Н.М.Матвієнко вам припали до душі? Чому?

- Шанувати жінку, матір.
- Робити добро з любов'ю.
- Берегти українську пісню.
- Ніколи не заздрити.
- Бути Людиною.

4. Підсумкове слово вчителя: Її голос і досі радує не тільки українських шанувальників самобутньої пісні, а й дістається слуху й душі людей в різних куточках світу. Такий же неповторний голос, мамин, у Тоні Матвієнко. Будемо сподіватись, що цей Божий дарунок вона нестиме людям, щоб «глибокий колодязь» української пісенності був невичерпним.

Домашнє завдання: I група – розробити 6 тестових завдань з пунктуації; II група – твір-роздум за висловом Н.Матвієнко «Індивідуальність – це квітка неба», III група – повідомлення «Значення розділових знаків у текстах..»

11 клас

Урок № 22

Тема: Пряма й непряма мова, її призначення, граматично-сміслові особливості

- Мета:** - поглибити знання про пряму й непряму мову, її призначення, граматично-сміслові особливості;
- розвивати вміння передавати чужі думки за допомогою прямої й непрямої мови, правильно їх оформляти на письмі;
 - виховувати кращі моральні якості, почуття гордості за свій талановитий народ.

Культурологічна змістова лінія: Визначні жінки України. Раїса Кириченко.

Обладнання: портрет Р.Кириченко, книги про неї, слайди, тести, кадри з документального фільму «Я співаю для вас, земляки», картки.

Тип уроку: комбінований урок .

Форми і методи роботи: «Обери позицію», «Прес», виконання тестових завдань, робота у парах та групах.

Епіграф уроку:

«З усіх відомих природі глибин найбільшою є глибина людської душі»

О. Гончар

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент. Девіз класу:

О слово рідне, подарунок мами,
І пісня ніжна, і розрада нам!
Я всім на світі поділюся з вами,
Та слова рідного нікому не віддам!

М. Леценко

II. Актуалізація опорних знань.

A. Виконання тестових завдань.

1. Як об'єднуються частини в речення з прямою мовою?

- а) за допомогою сполучників.
- б) за змістом.
- в) за змістом та інтонацією.
- г) за допомогою розділових знаків.

2. Пряма мова – це...

- а) чуже мовлення, передане дослівно, без змін.
- б) розмова двох і більше осіб.
- в) слова синтаксично не пов'язані з членами речення.

3. Слова автора

- а) вказують на манеру вести розмову.
- б) вказують, кому належить пряма мова.
- в) вказують, кому належить пряма мова, за яких обставин висловлена, яка манера вести розмову.

г) вказують на опис ситуації мовлення.

4. У разі заміни прямої мови непрямою речення буде

- а) складносурядне.
- б) складне будь-якого типу.
- в) складнопідрядне.
- г) просте.

5. Пряма мова береться в лапки, за лапки виносяться такі знаки

- а) крапка й кома.
- б) три крапки.
- в) знак оклику і знак питання.

6. Кожна репліка в діалозі

- а) береться в лапки.
- б) виділяється комами.
- в) пишеться з нового рядка, перед нею тире.

7. Речення *Сім'я завжди буде основою суспільства (О. де Бальзак)* – це

- а) непряма мова
- б) репліка діалогу
- в) цитата
- г) пряма мова.

8. Яка схема відповідає реченню: «Краще слухати, ніж говорити,» - наполягав мудрець?

- а) «П», - а. –«П»
- б) «П?» - а.
- в) А: «П!»
- г) «П», - а.

9. Де правильно замінено пряму мову непрямою в реченні « Не пройдіть ніколи повз людину, не привітавши її добрим словом, - повчав Володимир Мономах.

- а) Володимир Мономах повчав, щоб не проходили ніколи повз людину, не привітавши її добрим словом.
- б) Володимир Мономах навчав добрим словам.
- в) Володимир Мономах повчав, що як ми проходимо повз людину, щоб вітали добрими словами.
- г) Володимир Мономах повчав нащадків, щоб вони ніколи не проходили повз людину, не привітавши її добрим словом.

10. Віршована цитата, записана у вигляді строфи

- а) береться в лапки
- б) починається з тире
- в) не береться в лапки

11. У якому реченні допущена помилка при постановці розділових знаків при прямій мові?

- а) « При долині кущ калини», - доносилося з-за річки.
- б) «Поділися своїми сумнівами» - порадив дідусь.
- в) «Яка ти розкішна, земле», - думала Маланка.
- г) Питає дівчина у мене: «Чом сумні очі й усмішка журлива?»

12. Речення з непрямою мовою – це (розділові знаки пропущені)

- а) Хліб всьому голова говорять у народі.
- б) Сократ писав заговори щоб я тебе побачив.
- в) Михайлик попросив щоб дідусь розказав про неволю турецьку.
- г) Найбільше і найдорожче добро у кожного народу це його мова Панас Мирний.

Б) Робота в парах. Взаємоперевірка тестів. Ключ проєціюється на екран: 1 г, 2 а, 3 в, 4 в, 5 а, 6 в, 7 в, 8 г, 9 г, 10 в, 11 б, 12 в.

III. Мотивація навчальної діяльності.

1. **Вчитель:** Вона народилася на Покрову і була справжньою Козачкою.

Пишна квітка української землі, виплекана Полтавщиною, людина з надзвичайно світлою душею, народна артистка України, лауреат Національної премії України ім. Т.Шевченка, повний кавалер Ордена княгині Ольги, Герой України Раїса Кириченко дотепер викликає щире захоплення, любов і шанування всіх, для кого має цінність українська пісня. Матеріал про неї допоможе повторити мовну тему і поглибити знання з неї.

2. Довідкове бюро: повідомлення про Р.О.Кириченко.

IV. Тема та мета уроку. Ваші очікування від уроку?

V. Формування й удосконалення практичних умінь і навичок.

1. Виразно прочитати, знайти пряму мову та слова автора. Пояснити постановку та вживання розділових знаків. Скласти схеми речень з прямою мовою.

1) Мама допомагала Раї і в творчості. Бувало, слухає репетицію, довго мовчить, а потім каже: «Раєчко, а отут ти спробуй інакше заспівати». Або: «Ця пісня не візьме за душу.» Вона ніколи не лукавила у своїх оцінках.

2) Змалку, тільки опинилася на сцені і почала співати, люди, мов мурашки, збігалися з дворів та городів: «Рая Корж співає! Рая на сцені!» А вона щаслива, що її слухають, кидають недопорану справу, аби почути.

3) Почув її пісні Павло Федорович Отченаш, художній керівник Кременчуцького хору. Сходить вона, 17-річна, зі сцени, а він за руку хап – і не відпускає: «Ти мусиш співати в хорі». І не відпустив.

2. Прочитати, перебудувати речення з непрямою мовою на речення з прямою мовою. Порівняти ці тексти, зробити висновок (метод «Прес»).

Раїса Опанасівна згадувала, що її рідні і з боку батька, і з боку матері були співучі. А ще пощастило, бо народилася на полтавській землі, а там у них всі співають. Дітлахи ж все на льоту хапали, мов ластівки комахок перед дощем. Мама завжди, коли починала співати, брала дівчинку до себе під крилечко. Вона вже відчувала, що в донечки є голосочок, от і прагнула, щоб вона частіше слухала, як старші виводять.

Висновок: конструкції з прямою і непрямою мовою синонімічні, але стилістичні відтінки їх різні. Непряма мова стилістично нейтральна, позбавлена експресивності. Пряма – засіб індивідуалізації мови героїв, розкриття внутрішнього світу, поведінки, ставлення до оточення.

3. **Робота в парах:** Де можливо, утворити речення з прямою мовою або діалог, записати, пояснити розділові знаки.

Почули її у Полтавській філармонії, запросили на професійну сцену. Та довго вона там не затрималась, бо її сильний голос виділявся, розпростувався, особливо коли співала народні пісні. Йому було тісно в хорі, тож від неї вимагали стримувати, ховати голос, аби не виділявся. А їй хотілося співати широко, вільно, розлого, на всю полтавську широчінь. Тож і поїхали вони з чоловіком в Черкаський хор до Анатолія Пашкевича. Саме там познайомилась з поетом-піснярем Дмитром Луценком, і, почувши спів Раїси, він сказав, що

так, як пропускає пісню через свою душу вона, не вмів ніхто. І почали з'являтися в її репертуарі пісні на його слова - «Пісня про хліб», «Хата», «Дорога спадщина», «Мамина вишня», і нарешті найголовніша – «Козачка».

4. Вставити пропущені букви, поставити розділові знаки, скласти схеми речень з прямою мовою.

..початку вирішила ві..ати «Козачку» своїй уч..ниці, та щось зуп..няло, ніби хтось поше..ки з(за) спини підказував А ти ще почитай, заглибся у слова, у м..лодію, проспівай ще й ще. Вчиталася, проспівала раз, вдруге, втретє, і щось ніби відкриває завісу Боже ну хто ж отак ніжно коли співав Пане полковнику мій синьо...окий? Ніби побачила і ватри в полі, і коханого на коні, який прощає..ся з дружиною перед походом. Отак завжди в Україні прощалися жінки, проводжаючи чоловіків у бій. Збагнувши все це, а скоріше відчувши сер..м, вже зовсім по(іншому) заспівала – душею. І зрозуміла – це справді її пісня! А потім заспівала вся Україна. (не) встигла пов..рнутися додому, а сусідка Раю, ну яка ж гарна в тебе піс..ня. Виявляє..я тільки раз п..р..дали по радіо, а вже всі співали.

5. **Вчитель:** Запрошую подивитися епізод з документального фільму «Я співаю для вас, земляки!» і виступ Р.Кириченко з піснею «Козачка» і скласти по 1-2 речення з прямою чи непрямою мовою. (перегляд відеоролика)

До речі, коли вперше заспівала «Козачку» в театрі Полтави, голубоокий полковник підніс оберемок троянд, став на коліна й сказав: « Про нас, полковників, ще не було жодної пісні, і раптом!» А як дякували співакці дружини полковників, їхні козачки: «Спасибі, що отак гарно заспівали про наших чоловіків! Адже мало хто знає, яка в них служба і як важко їхнім дружинам. А ви з такою світлою ніжністю прославили нашу любов».

6. Робота в групах:

I група – знайти речення з прямою мовою. Скласти їх схеми, перебудувати на речення з непрямою мовою. Прокоментуйте різницю між ними та їх інтонаційним оформленням(метод «Обери позицію»)

Коли тяжко захворіла наша Чураївна, то люди несли гроші на лікування, навіть інваліди несли, хто скільки міг, казали: «А може, саме отієї одної гривні не вистачить на операцію». Вся Україна молилася за неї. Та найбільше страждала мати. Все це рубцями лягало на її серце, мучило його, сипало сніг на її голову. Коли вони зустрілись після лікарні, мати довго плакала, а тоді тихо прошепотіла: «Раєчко, живи довго-довго і співай людям, співай, бо вони тобі так допомогли. І хоч хто й коли б тебе просив, не відмовляй ніколи, а співай». Ці слова донька запам'ятала назавжди, розуміла, це – її заповіт.

II група – перекласти текст української мовою, записати; усно перебудувати на складнопідрядне речення.

Признание есть настоящее, а есть наигранное. И любовь появляется не в первый год творчества. Тогда люди могли слышать просто красивый голос, который их встревожил, очаровал. А уже позже пришли внимание, уважение к артистке как человеку – хорошему, искреннему. Перед тем, как Р.Кириченко присвоили звание Героя Украины, ей звонили слушатели: «Раиса Афанасьевна,

мы вам давно Героя дали». Вот это и есть всенародная любовь, признание. Может, ещё и оттого, что никогда не играла – ни на сцене, ни в быту. Она всегда была искренней, простой, открытой.

III група – скласти пам'ятку чи опорну схему з теми « Пряма і непряма мова».

7. Виступи спікерів I та II груп.

VI. Підсумок уроку.

1. Виступ представника II групи.

2. Рефлексія. Чи справдилися ваші очікування від уроку?

Продовжити речення:

Вміємо...

Знаємо...

Хочемо...

3. Оцінювання.

Домашнє завдання: написати твір-роздум за словами пісні з репертуару Р.Кириченко «Нам небагато для щастя треба... щоб ми лишались завжди собою і мали долю у житті».

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бабак В. Дивосвіт М. Приймаченко // Дивослово. – 2012. - №6. – с.18-21.
2. Бабишкін О. У мандрівку століть: Слово про Лесю Українку/ О. Бабишкін. – К., 1971.
3. Білоус Д. Диво калинове. Чари барвінкові. – К.: Веселка, 1994.
4. Врубельська В. Соломія Крушельницька. – К., 1989.
5. Історія української літератури. Книга І. – К., 1994.
6. Кириченко Р. Я козачка твоя, Україно. – ВАТ Полтава, 2003.
7. Ковалів Ю. Олена Теліга // СіЧ.- 1991. - №6. – с.30-36.
8. Лисиченко Л. – Бесіди про рідне слово. – Х.: ХДПУ, 1993.
9. Макаренко Л. Голос, Харків, доля // Порадниця. – 2013. - № 43. – с.2.
10. Михайленко А. На відстані сльози. – ВАТ Полтава, 1998.
11. Номери газети Время регионів Харківщини за 2014 р.
12. Номери газети Порадниця за 2006-2012 р.
13. Панасенко Т. Леся Українка/ Т. Панасенко. – Х.: Фоліо, 2009.
14. Приймаченко М. (альбом). – К.: Мистецтво, 1994.
15. Сальнік М. Тому, що людей люблю // Моменти. – 2014 - №10. – с.26-27.
16. Слабошпицький М. Алчевські // Дивослово. – 2003. - № 3. – с.7-11.
17. Сорока П. З пером жар-птиці у руці // Дивослово. – 2005. - № 10. – с.66-69.
18. Соя Б. Сильні духом // Дивослово. – 2005. - № 4. – с. 18-21.
19. Терещенко С. Не жіноча справа // Слобідський край. – 2014. - № 29. – с.7.
20. Терещенко С. Легенда на всі часи // Слобідський край. – 2014. - № 143. – с.13.
21. Українка Леся Зібрання творів у 12 т. – К., 1978-1979.
22. Українська мова і література в школах. – К.: Рад.школа. – 1990. - №3. – с.91-93.
23. Фасоля А. Поетка вогненних меж// Дивослово. – 1996. - № 11. – с.44-51.
24. Чак Є. Барви нашого слова. – К.: Рад школа. – 1989.
25. Шульженко К. Коли ви запитаете мене. – М.: Правда,

ДОДАТКИ

Христина Алчевська

Раїса Кириченко

Олександра Деревська

Айна Гасе

Лілія Підкопаєва

Ніна Матвієнко

Людмила Шевченко

Клавдія Шулженко

Гізела Ципола

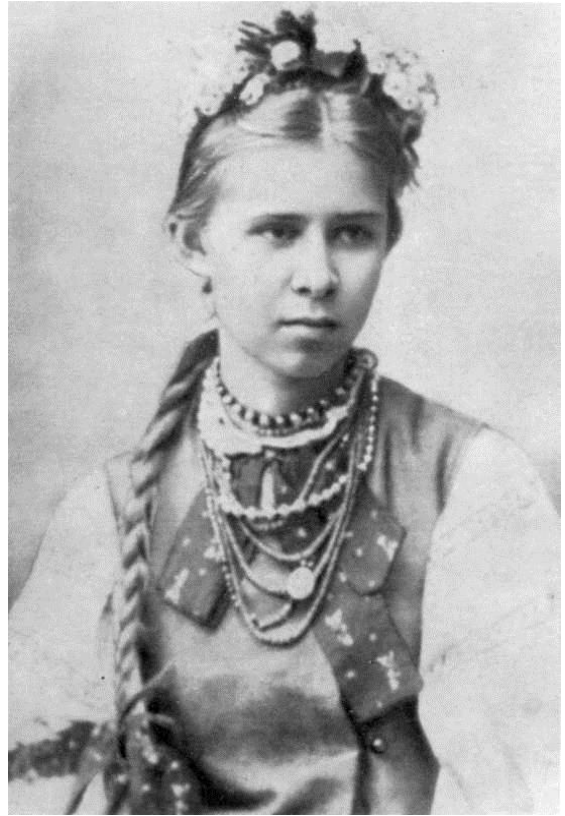
Раїса Недашківська

Марійка Підгірянка

Ольга Богомолець

Леся Українка

Олена Теліга

Ксенія Симонова

Марія Примаченко

Поліна Осипенко

Соломія Крушельницька

Любов Мельник

Ганна Черінь

Катерина Куниця

Тамара Онищенко

